

De jeugd van Francesco Campana

Carel Scharten en Margo Scharten-Antink

bron

Carel Scharten en Margo Scharten-Antink, *De jeugd van Francesco Campana*. Maatschappij voor goede en goedkoope lectuur, Amsterdam z.j. (17de druk)

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/scha042jeug01_01/colofon.php

© 2011 dbnl / erven Carel Scharten / erven Margo Scharten-Antink

děni

Eerste hoofdstuk¹⁾

I

HET werd al laat; een bleeke gloed maakte het luchtblauw stiller en zachter boven den hoogen rotskam met het nog onzichtbare dorp, waar hij heen steeg. Maar Francesco haastte zich niet. Zijn droomende en tegelijk vorschende, jonge wezen scheen een zuiver bloeisel van de rust en de gestadige kracht van gansch deze grootsche en ongerepte natuur.

- En oom Cesare had opnieuw om zijn bijen-was gevraagd, peinsde hij, - morgen wéér met de late boot...

Hij bleef staan en onbewust haalde hij diep de weldaad op der al koelere najaars-lucht... Over het parelmoerig-bevloeiende, teeder-blauwe meer stonden de verhevene bergketenen violet in den ademloozen avond.

Luchtig in ongeweten geluk klauterde Francesco verder. Zijn aandachtige jongensgezicht, met de turende zachtbruine oogen onder het rankgevormde voorhoofd, werd wonderlijk verhelderd

1) Van sommige eigennamen vindt men de juiste uitspraak achterin het boek.

door den lichtenden westerhemel, waarheen het zich al stijgend hief. Zijn hoedje en zijn schooltasch had hij onder den arm.

Hij dacht: waar zou grootvader zijn als ik thuis kom? Hij zag het begloeide gelaat van den ouden man, gebogen bij het houtvuur, waarover hun soep te koken hing... Gemoedelijk praatte hij tegen de blokken, die zijn dik-beaderde handen bedachtzaam verlegden: ‘Kom, ouwe jongen, jij een eindje eronder... dat bevalt je, hè? Rooster je ouwe knoesten maar...’

Francesco glimlachte. - Nooit was grootvader zóó grappig, als wanneer hij gesprekken hield met zijn ‘kameraad’, - zijn vuurtje!

- Hij zou 't grootvader dadelijk zeggen, van de bijen-was voor oom Cesare...
Morgen wéér met de late boot!

Elken morgen, vóór zevenen al, galoppeerden zij met hun drieën de steile treden en bochten van het rotspad omlaag, naar de aanlegplaats aan het meer, om vandaar de stoomboot te nemen naar Solano, waar hun ‘technische school’ was¹⁾. ‘De drie wijzen’ of ‘de geleerde vrienden’, zoo noemde men in het dorp de drie jongens, die,

1) Een soort H.B.S. met 3-jarigen oursus, aangevuld door 4 klassen ‘istituto tecnico’ verderop als ‘hoogere technische’ aangeduid.

een phenomeen onder de primitieve landsbevolking, bij de ‘eerwaarde zusters’ nòg niet genoeg hadden gelezen en geschreven, en nu in de stad tot meerdere wijsheid gedijen moesten. Doch, zoo de twee anderen ook vrienden waren in werkelijkheid, Francesco deelde weinig in die vriendschap. De oudste, Mario, had een immer smeulende jalouzie tegen den jongere, die in alles bij het leeren uitblonk boven hem. En daar de jongste der drie met zijn lauwen aard gemakkelijk beïnvloedbaar was, en Francesco ook tot hem zich maar matig aangetrokken voelde, had de oudste vrij spel, hem heimelijk zijn ergernis in te steken.

Die geringe warmte in hun kameraadschap hinderde echter den jongen nauwlijks. Bezig altijd in zichzelf met velerlei overleggingen, merkte hij soms ternauwernood het onoprechte in Mario's loftuitingen, noch de aanloopjes tot plagerij en spot, waaronder, om Mario te behagen, Paolino's weifelende toeneiging schuil ging. - Hij was die hij was, van nature sterk in zijn innerlijke vervuldheid, en van zijn kant, eenmaal met hen samen, een argeloos-genoegelijke makker.

Doch het was geen louter dienstvaardigheid - dàt wist hij heel goed - als hij met andrang vaak zijn grootvader vroeg, of die nog geen boodschap had af te geven in Solano... Om het bezoek-zelf aan zijn treuzelenden oud-oom was het hem zeker

óók niet te doen... Het was om de latere boot, die hij dan nemen moest, en den vrijen terugklim, alleen in den avond. -

Soms waren er lieden uit hun landstreek boven, uit Trebiano-zelf of de dorpen daarachter, die hij, talmend, ver liet vooruitgaan. Soms ook was daar het bijna verheven genot, dat voor hem alléén het groote waterkasteel aanlei, de kabel om de paal geworpen werd, en de breede loopplank neergelaten naar het verloren plekje oever in de holte der mijlenlang loodrecht-rijzende, ruig bewassene rotswanden. Nooit liep hij zoo luchtig de deinende ribbelbrug over als dan! Tastbaar voelde hij de vreugde, in het koele gekabbel ijl onder hem, en in den lichtenden avond rond hem heen. - En nadat hij zelf het zware touw terug had mogen slingeren - de oude Battista slofte al weg naar zijn eenzaam hokje - bleef hij achter, trotsch en zelfbewust, op dat luttele strand en zag, in een woeling van bruisend schuim, de hooge blanke boot weer afsteken en verder varen in avondlijke glorie, over de glanzende wiegelvlakte van het meer.

Vaak had het hem geleid, wanneer van vreemden aan boord hem de verwonderde blik was opgevallen, zooals zij, leunende over de verschansing, naar hem keken, zich afvragend blijkbaar wat hij daar doen moest, jongen van veertien jaar, door het scheepsvolk als op een onbewoond eiland neergezet. Want

vanaf de boot, zelfs zoo die reeds gemeerd lag, kon men pad noch trappenweg, noch zelfs het hachelijkste klipgeiten-klautertje ontdekken, dat van die eenzame zandplaat de rotsen zou op voeren of in. Gansch onbestijgbaar leken deze vaalroode, barre bergmuren. - Dan, als de boot genoeg was achteruit gestoomd om te wenden, was daar, onvermijdelijk, het armgebaar van dezen of genen der langs de verschansing geschaarden, het wijzen naar boven, dat de hoofden rondom deed opkijken: - vanaf een zeker punt, dat wist hij, kon men voor korten tijd, hoog op den hemelafgrond, het torentje van hun dorp en twee of drie huizen zien opduiken van tusschen de vooruitspringende rotskartelingen en den overhangenden plantengroei.

Lang behaagde het hem, het kleiner en kleiner wordend gevaarte na te oogen... De boot leek ten leste een witte watervogel, die niet meer bewoog in het kleiner worden, of wel een kleine, witte pauw, met achter zich, als een statig slepende staart, de wijd-uitdeinende waterbaan van haar afgelegden weg, in parelmoeren reven verglijdend tot voor zijn voeten... En even nog verlengde de boot zich, wanneer zij eindelijk met een flauwen boog de bocht van Limone binnenvoer, om daar als in de rotsen zelve te verdwijnen...

Van een guldene verlatenheid werd dan het

duizelwijde meer. En vaak, op luwe Juni-avonden, vóór de vakantie, als nog het late zomerlicht hem toestond te toeven, had hij zich neergezet op den steen onder het baldakijnvormig rotsstuk, dat daar naar voren stak, en was blijven dromen en staren het water over. En later in zijn leven, als hij dit onontraadselbaar bestaan binnen vorschte, beving hem immer weer het gevoel, te turen vanuit zijn avondlijke droomgrot, daar aan dien hemelschen watervloer.

De verre, groen-glooiende over-oever toonde in de avondzon zijn dorpjes als van rozig-begloord ivoor. Ongenaakbaar stond daarboven de purperen burcht van den Monte-Baldo, doorploegd van zwaar-blauwe schaduwvoren. - Ergens in het struweel hamerde een specht eentonige tikken op week-weergalmend hout. Vage echo's welden op van andere geluiden. Het wazig-blauwe meer, teederlijk barnsteenkleurig doorwiegeld, fluisterde aan den oever zijn doorschijnend geheim. Een goudgloeiende blauwe tor haastte zich in een rechte lijn de gladde zand-glanzing over en verdween onder de struiken. Op eenzelfde plek in het nauw bewegend water kwam telkens een opengesperd visschensnoetje boven, en verdook weer, terwijl drie of vier zilveren parels opstegen in het bleek-groen vervloeiend kristal...

Doch dezen herfstavond had hij al spoedig

zijn tocht naar boven moeten aanvagen, om nog vóór donker thuis te zijn. - Achter een warrig-vooruitgeschoven braambosch, verborgen zich de eerste klauterstappen van den weg: vier in de rots gehouwen treden leidden naar links, vier andere naar rechts; en plotseling opent zich, achterlangs het gestruikte, het smalle spoor, dat in lange, ras-stijgende wendingen tot aan den drempel van het dorp Trebiano voert. Na een tijd, alsof de wandelaar al gaande den rotswand in tweeën heeft doen spijten, blijkt hij opeens door een steil en eng ravijn schuin landwaarts in te loopen; hij keert, en keert nog eens; het uitzicht over het meer blijft versperd; nauwe berg-perspectieven, naar de andere zijde opwaarts, scheuren zich open; tot eensklaps, bij een volgenden omdraai, vanaf tweehonderd meter hooger, opnieuw de gansche meervlakte openligt.

Hier eerst zette Francesco zich nog een oogenblik te rusten. Doch een oogenblik ook slechts. 't Begon te schemeren, en de helft van den tocht was pas afgelegd. Zijn grootvader zou ongerust worden, zoo hij niet thuis was, vóór de nacht inviel. Ook zag hij, hoe een dunne nevel langzaam het meer ontsteeg, en watervlakte en berghellingen in eenerlei grijsheid versmelten ging. De Monte Baldo verhief daarboven zijn grauw-verbleekt gelaat. - Een verre vogel stiet van uit die avond-

lijke geheimenissen zijn langgerekten, schorren schrei... Een havik! - Wat zei grootvader laatst ook weer, van den havikschreeuw in den mist? ...

En plotseling, met dat hij opstond om verder te gaan, had hij een vreemd-helder inzicht in zijn leven, alsof 't het leven was van een vreemden jongen met deze zelfde bruine handen, een jongen die Francesco heette, zóó in negen letters geschreven, Francesco Campana, en die woonde bij een grootvader. Alle jongens hadden hun ouders, of hun moeder, en broers en zusters; maar deze jongen was bij een eenzamen, ouden man.

‘En toch zou ik met de meesten niet graag ruilen!’, dacht hij met een heftige bewustwording van de werkelijkheid, die opeens weer vlakbij kwam. Hij zag het krachtig en innig gelaat van dien boven alles geliefden grootvader, den eenige, die ‘van hem’ was, sinds dien maar vaag hem bijgebleven dag, dat zijn vader in witte onderkleeren gestrekt lag in een nauwe kist tusschen twee brandende kaarsen. Sterk rook hij een geur, den geur van versch hout, maar zoeter. Dien nacht had hij geslapen in het huis van grootvader. Dat was zoo heugelijk en nieuw geweest, dat hij alle verwarring en verdriet er voor vergeten had; en hij was bij grootvader gebleven, - grootvader, die veel meer zich met hem bemoeide, dan zijn vader ooit had kunnen doen; zijn moeder was

enkele jaren na zijn geboorte gestorven. En slechts wanneer hij dacht aan die moeder, wanneer hij haar weemoedige trekken beschouwde op de geligverbleekte photographie aan den muur, - dat smal gelaat, dat alles scheen te weten, - dan kon hem soms een wild verlangen aanvaren, waar hij geen weg mee wist.

II

Toen Francesco door de straatdeur de groote lage keuken binnenkwam, was die donker en leeg. Het vuurtje smeulde op de haardsteen, de zwarte soepketel, aan zijn ketting boven de paar rookende blokken, zag er verlaten uit. Waar was grootvader?

‘Grootvader!’ riep hij, terwijl hij zich uit zijn schooljasje werkte. En nog eens: ‘Grootvader!’

Eensklaps klonk ergens ver in het huis grootvaders stooterige oude-mannetjes-lach, maar verstolen alsof hij verstoppertje speelde... De jongen luisterde, onderscheidde niet aanstonds, vanwaar het geluid kwam. Dan, aangestoken door den mallen klank en het grappige van 't geval, schoot hij zelf in een luiden lach, luisterde weer. Door de stilte van het holle huis ging, gedempt, een eentonig rakelen van hout op hout. En opnieuw, van dienzelfden kant, lachte grootvaders kwajongensachtige verkneuterling.

Plotseling liep Francesco toe op de kelderdeur, die aanstond; de breede, lage treden gingen duister de duistere diepte in, doch de flauwe wending voorbij, zag hij in den uitersten kelderhoek een roodgeel schijnsel tegen de verwulven opkleuren.

‘Wat duivel!’ zei Francesco: - Grootvader was tòch zijn tweeduizendlitervat aan 't schoonmaken gegaan.

In de weerkaatsing van de flakkeringen aan het grauwe gewelf, donkerde de geweldige ronding van het wijnfust, en uit de diepte, waarbinnen het schrapen ophield, klonk hol grootvaders stem, die boos wou doen:

‘Alweer laat thuiskomen, drommel nog toe! En je grootvader niet te waarschuwen...’

Ras beklom Francesco het leertje, dat, zes treden hoog, tegen het vat opstond, en over den rand leunend, keek hij naar binnen. Op den bodem, naast een tweede laddertje en de kaars in zijn tinnen kandelaar, zat als in een kamertje de oude. Zijn knoestige handen, zijn vaalblauwe werksloof, tot zijn bleeke gezicht toe, waren purper besmeurd door den verdroogden wijnmoer, dien hij bezig was uit te krabben. Hij staakte zijn werk, keek omhoog; en door het bewegelijke vlammetje van onderop beschenen, leek zijn rood-beveegde gelaat dwaas en vervaard als van een clown.

‘We hadden afgesproken’, zei Francesco, be-

straffend op zijn beurt, ‘dat jij van 't jaar niet meer in den ton zou klauteren. 't Wordt nou mijn werk. Acht en zestig! Je zou je beenen kunnen breken...’

‘Dat is te zeggen, afgesproken...’ sputterde de oude man, ‘jij was het, die zei...’

‘Wie niet tegenspreekt, stemt toe’, besliste de jongen lakoniek. Dan, met een zwaai zich over den fustrand heenwerkend, hing hij even, de beenen bengelend naar binnen, en, of hij het leertje niet zag, sprong hij lenig omlaag en hurkte naast zijn grootvader neer.

‘Daar zitten we’, zei hij, ‘twee Diogenessen in één ton!’ - en hij schudde uitbundig den oude bij den schouder. Die verweerde zich, lachte, niet onvoldaan toch:

‘Ja, ja, brandie! dat gaat jou vlugger af dan mij!’

En zich wat verschikkend op het versleten matje, dat een deel van den bodem bedekte, de handen om de opgetrokken knieën, zei hij met zijn stille, tastende stem, die steeds scheen te zoeken naar een verrassend uitzicht:

‘Ze zeggen wel, dat tweemaal twee vier is, maar ik wou, dat twee ouwe beenen maal twee jonge beenen vier jonge beenen waren...’

Francesco, genoegelijk tegen den tonwand geleund, dacht een oogenblik na. ‘Met algebra weet ik 't nog niet’, aarzelde hij, ‘maar als je *mij* den

ton laat schoonmaken, hèb je er immers twee jonge beenen in, - en je houdt jouw twee ouwe nog op den koop toe, om over den rand te komen kijken, wat ik uitvoer...'

'Zeg, grootvader', bedacht hij zich opeens het gekke en tegelijk verheugende feit, 'oom Cesare wil morgen wéér nieuwe bijenwas...'

'Alweer?' verwonderde zich zachtjes de grootvader. 'Begrijp jij, wat oom Cesare iedere week met nieuwe bijenwas uitvoert?'

'Nee', zei Francesco droogjes, 'maar een ouwen man moet je zijn zin geven'.

'Rakker!' dreigde de grootvader.

Zij zaten en keken hun kamertje rond, naar wat er nog af te krabben viel, alvorens, binnenkort, de nieuwe wijn werd te gisten gezet.

En terwijl zij daar zoo nog zaten en keken, stak er boven hen in de keuken plotseling een groot geraas op; holle stooten als met een geweercolf op den bodem, stappen met spijkerlaarzen en een ongeduldig roepen:

'Volk! Hei! Hola! Mino I Minuccio! Hei, Cechino!'

'Hierzoo!' had de grootvader al geroepen. Maar Francesco drong - sst! - tot stilte. En als hij de zware stappen op de kelderdeur meende te hooren toekomen, blies hij, in een plotseling opflakkerend jongenskattekwaad, de kaars uit.

‘Sst!’ fluisterde hij nog eens, als grootvader wou gaan mopperen, geen lucifers te hebben, - ‘sst!’

Spijkers krasten op de keldertreden, een licht geelde langs de zoldering, een basstem bromde onverstaanbare klanken; dan verdween alles weer.

Toen barstten de twee, binnen hun ton, in een geweldig lachen uit: ‘Uberto! eh Uberto! Signor Uberto! Help! Help!’

Een zware bolderlach antwoordde van boven. De stappen keerden terug, het licht klaarde weer op.

‘Wat een beesten! wat een bruten!’ grolde de zonnige bromstem, ‘kom er eens gauw te voorschijn, malle kwanten!’ En weer rolde de zware schaterlach, als bij het hooggehouden kaarslicht eerst het grappig, rood-besmeurde gezicht van den grootvader boven het wijnfust uitkwam, dan het innig-vergenoegde van den jongen.

De bezoeker was een robuste kerel met een zwarten, even grijzenden krulbaard, en onder zijn groen tyroler hoedje, twee kleine, koolzwarte, vroolijke oogen in zijn gebruinde tronie. Wijdbeens, met zijn spijkerlaarzen op den rotsigen keldergrond, den blaker in zijn harigen knuist, stond hij daar, een ongemakkelijk heerschap; - doch toen hij zag, welk een moeite Mino had, zijn beenen van de binnenladder over den rand te tillen, om dan op die erbuiten te geraken, zette hij ijlings

het licht neer en schoot te hulp met gebaren van een verwonderlijke, bijna teedere zorgzaamheid.

III

Een uur later zat Francesco, bij het kaarsje in den tinnen kandelaar, zijn huiswerk te maken aan de tafel bij het raam, die voor hem was ingeruimd; en grootvader en Uberto praatten bij het vuur.

Uberto was *de* jager van Trebiano. Hij was een man van welhaast grootvaders leeftijd, maar zoo stoer en onvermoeibaar, dat hij zeker tien jaar jonger leek. Francesco bewonderde buitengewoon dezen krachtigen ouderdom; zoo wou hij zelf ook worden, later, dacht hij vaak, zoo stoer en zoo goed tegelijk. Grootvader was nog liever, en zeker niet minder goed; maar bij diens zachte, wijze, oolijke wezen sprak dat meer van zelf dan bij de rumoerige kracht van den ander. En graag zat hij erbij, als die twee hun avonden samen sleten, grootvader met zijn tenger gezicht vol fijn-beheerschte guitigheid, die een diepe innerlijke vastheid en peinzenden ernst gemakkelijk verrieden; Uberto een en al roodheid en rondheid en ruw vertoon, waaronder zulk een warme teerhartigheid schuil ging; - grootvader op het bankje *binnen* de schouw, Uberto breed in den ouden houten leunstoel recht tegenover het vuur, de beenen gestrekt over de hardstenen.

De jager praatte het meest, vertelde, - vertelde, dat zijn pijp ervan uitging; en terwijl hij opnieuw het vuur erin zoog en de wolken dampen om zijn rood-bevlamden kop, - plaatste grootvader, in diepzinnige scherts, de moraal achter de verhalen van den ander.

De jager praatte vooral over de merkwaardige dingen, die hij op zijn lange tochten gezien had, of beweerde gezien te hebben; wat den jongen òf boeide, òf deed uitbarsten in een lach. Maar over hetgeen hij schoot of ving, sprak Uberto zelden. Soms had hij een wild konijntje over den schouder of een korhoen, en gooide het verlegen brommend op tafel... En grootvader was al even verlegen ermee; hij hield niet van den smaak van wild en wist het niet toe te bereiden. 'Dank je, Uberto', zei hij beschaamd. Gewoonlijk liet hij het, den volgenden dag, Francesco brengen bij de eerwaarde zusters, of bij den pastoor: 'wat niet door het oor ingaat, dat spreekt misschien nog tot de maag', meesmulde hij, want Uberto, hoewel niet ongeloovig, en zelfs bijgeloovig genoeg, ging zelden ter kerk, en biechtte nooit.

Vroeger placht de oude man de dieren vooraf te plukken of te villen, doch sedert de eerste maal, dat hij er den jongen mee stuurde, (Cechino was toen een jaar of acht) en die daar stond, bleek, met het verminkt en blauwig cadaver in zijn kleine

hand, deed grootvader hem de dieren brengen zoals hij ze gekregen had. ‘Het arme ding maakt ook nog beter figuur in zijn pelsje’, had hij gezegd.

Dien avond was het gesprek begonnen met een zwaren, diepen zucht van den jager, terwijl hij zich neerliet in den leunstoel en zijn korte kaplaarsbeenen strekte naar den vlamengloed. - En nog een even diepe en zware zucht volgde.

‘Nou ben ik dan toch moe, per Bacco, zeker zestig mijlen gelooopen...’

Francesco keek op van zijn geschiedenis-boek, maakte een knipoog naar zijn grootvader in de schouw.

‘Waarom geen honderd?’ vroeg die bij den neus weg.

‘Zestig mijlen, bij Diana! Zestig mijlen, zeg ik, en eer méér dan minder! Vijf mijlen loop ik per uur, klimmen en dalen door elkaar genomen. Van morgen om zes uur ging ik uit, en nog geen vijf minuten gerust, voor ik om zes uur van avond thuishkwam!’

‘Ja, twaalf maal vijf is zestig’, kwam grootvader gedwee.

‘Maar wat een dag, bij Bacchus, wat een vermaledijde dag! Uren verdaan, voor niets, in dat bosch van Albonago... Ik was eigenlijk op weg om te jagen achter Pregasio; de kolenbranders

van daar hadden mij gezegd, dat de hazen tusschen de pooten van hun muildieren doorschoten. Als je maar zorgde je honden nièt te raken, zeien ze, dan was je zeker van je schot. - En even voorbij Pregasio, daar komt de pastoor aangewandeld... Ik ben toen afgeslagen, den weg in, onderlangs het bosch van Albonago. Maar wat ik dáár zag, die varen-helling op, tusschen de sparren...'

Hij hield op, keek grootvader aan, keek Francesco aan, die dan elkaar aankeken.

'Wat ik dáár zag!' Hij bezon zich een oogenblik. 'Een hert!' Hij bezon zich nòg een oogenblik. 'Een hert, zooals wij drieën er zeker nooit een gezien hebben. Een wit hert! Nee, lachen jullie niet... een hert, zoo wit als een schimmel... en nog veel witter!... Snéúwwit... Het draafde voor mij uit. En plotseling stond het stil... Ik zag het, zoo dichtbij als Cechino van ons afzit... Een prachtige hertebok, heelemaal zuiver wit, met een zwart glanzend gewei en groote, zwart glanzende oogen. De hond was zoo van zijn stukken, dat hij, den staart tusschen de pooten, achter mij liep. Het hert rilde op zijn dunne beenen en keek me recht aan... Hu, wat een trotsche, vervaarlijke oogen! Op een open plek tusschen de varens stond hij, trillend en snuivend... En je weet 't dan best, op wit wild mag je niet schieten, bloed op wit wild brengt onheil, - maar voor ik het zelf wou, had

ik al aangelegd. Nou kennen jullie me, mis-schieten doe ik nooit... het dier was nog geen drie meter van mij weg... En toch is nauwelijks het schot afgegaan, of het draaft ongedeerd met geweldige sprongen verder, de varens in! Ik wist niet, wat ik zag... Het zijn daar varens, hooger dan een mensch, en zoo dicht... als de golven van het meer. Ik ransel ze opzij met mijn geweerkolf, ik worstel er doorheen... ik hoor den hertebok draven, maar ik zie niets meer. En plotseling, een heel eind hooger, daar schiet hij achter de rotsblokken voorbij, als een schim. Mijn hond slaat aan 't huilen. Ik er achteraan, zoo gauw mijn ouwe botten maar kunnen. En weer leg ik aan... Ik schiet! Alles is weg! - Nou heb ik hem toch geraakt, denk ik. Ik worstel weer vooruit, of mijn leven ervan afhing! Maar ineens valt er een bangheid op me. Ik denk: nou ligt daar dat witte beest te bloeden achter de struiken... zoo meteen kijkt hij me aan met die groote, zwarte oogen... Ik was net zoo lief terug gegaan. Maar ik moest verder, of ik wou of niet... Ik sluip naderbij. Ik luister, of ik niets hoor... Ik kom bij het rotsblok, waar ik hem heb zien verdwijnen. Ik buig de struiken uit elkaar... Niets! heelemaal niets... Een leege plek mos...'

‘Dát geloof ik!’ zei de grootvader met een fijn lachje.

Hoewel hij en Francesco dadelijk begrepen

hadden, dat de jager, gelijk hij zoo dikwijls deed, op fantasieën aan het jagen was, waren zij niettemin, als altijd, geboeid geweest. Nu, bij dit besluit, waarheidlievender dan hij bedoelde, moesten zij toch lachen; en voor dien glimlach was het of Uberto's verbeeldingskracht versmolt...

‘Ja’, zei hij, ‘dat geloof je nou niet, maar 't moet betooverd zijn geweest...’

Ook dit klonk niet bijster overtuigd. Hij begon zelf te lachen en kreeg een kleur.

‘En wat nou het gekste was’, zette hij zich met een ruk over die zwakheid heen, - ‘en wat me nou nóóit gebeurt, ik was verdwaald, heelemaal verdwaald! Ik meende uit te komen een uur ongeveer boven Pregasio, - en ik was weer vlak bij Albonago, daar bij die drie populieren...’

‘En de populieren klaptten in hun handen’, zei grootvader en glimlachte nog fijner door.

‘Hè?’ kwam Uberto en fronste vervaarlijk.

‘Natuurlijk! En àlle de boomen des velds klaptten in hunne handen, - dat zegt de profeet Jesaja’, zei grootvader, alsof dit de gewoonste zaak ter wereld was.

Uberto gromde, vermaakt toch wel. Doch Francesco zweeg en zag naar den oude met bewonderende oogen.

Het was inderdaad een zeer ongewone, een ongehóorde zaak in het land van Trebiano: de oude Mino

las den Heiligen Bijbel. En de pastoor, met een scherts, die toch een berisping inhield, had meer dan eens gezegd: als de ketterij niet al in 1500 was uitgevonden, zou hij 't zeker nù nog doen... Uberto, van zijn kant, was gewend aan de zonderlinge liefhebberij van zijn vriend. Hij keurde ze niet af, al vond hij ze een beetje dwaas; zoo goed als dat leeren van die jongens, die 'drie wijzen' van dertien en veertien jaar! Doch hij zei er maar nooit iets van; hij wist: Mino was nòch af te brengen van die geleerdheid van zijn kleinzoon, nòch van zijn eigen verboden lectuur. Hòe hij aan dien Bijbel der Waldenzer Kerk gekomen was - hij had hem eenvoudig gekocht aan een stalletje op de markt van Solano - dat wist niemand uit hem te krijgen. 'Een present van den Duivel', placht hij te zeggen, - 'om meer van de Mis te profiteeren'. En geen Zondag sloeg hij die over.

Uberto had een nieuwe pijp moeten stoppen, hetgeen hij met zoo zorgvuldige gebaren deed, alsof dat stoppen op zichzelf reeds een groot genot voor hem beteekende. En onderwijl schenen zijn gedachten ver afgedwaald van het daar pas gedane verhaal. Al trekkend aan zijn versche pijp, tuurde hij in de verte eener herinnering.

'Graven! ... graven, dat zoo'n beestje doet', zei hij opeens, nadenkend. 'Fijne beestjes trouwens...! Alles aan hem trilde, tot heel zijn lange staart toe...'

‘Ik wist niet, dat witte herten lange staarten hadden’, zeide grootvader, terwijl hij omzichtig een paar blokken verschikte op het vuur, - de avonden werden al koud, daarboven.

‘Een hermelijn!’ viel Uberto driftig uit, ‘ik kan toch wel een hert en een hermelijn op één dag zien?’

‘En was dat óók in het bosch van Albonago, Signor Uberto?’ klonk het uit den kamerhoek.

‘Ja, dat was óók in het bosch van Albonago!’ antwoordde de jager nog dreigender, maar zijn kleine, goedlachsche oogen, onder de uitborstelende brauwen, twinkelden van plezier.

‘Dat was dus het bosch van de witte wonderbeesten’, besloot grootvader op voorzichtigen toon.

Uberto haalde de schouders op. Heel zijn gezicht lachte mee.

‘Tja...’ zei hij alleen met een koddige gelatenheid, - ‘t Hermelijn trouwens, begon pas wit te worden...’

‘Maar een prachtig beestje toch’, vervolgde hij na een oogenblik, rustiger wordend in het latere uur, - ‘op een open weitje tusschen de sparren was het een hol aan 't graven, zijn kop erin neer, het ruggetje met den staart omhoog! En aan dien staart was het heftige graven evengoed te zien als aan de jakkerende pootjes zelf. Hij groef zich in binnen een walletje van aarde; je zag ten leste

alleen meer zijn kleine oortjes en het zwarte kwastje van dien trillenden staart... en telkens sprong het kopje te kijken of er geen onraad was, gluurde fel rond, en alles verdween weer, op het driftige trillen van oortjes en staartpunt na...'

'k Had 't zóó onder schot kunnen nemen', besloot Uberto, 'maar daar was geen aardigheid aan... En wit wild...'

'Francesco zou in staat zijn, een heelen middag de wacht te houden, om te zien hoe dat in zijn werk ging...' zei Mino.

De jager keek naar Francesco. 'Zoo zijn er misschien méér', zei hij zacht. En Francesco had een verstandhoudelijken blik naar hem. Opeens begreep hij, dat ook Uberto daar zijn tijd had verloren, en zich daarover schamend, het verhaal van zijn witte hert had uitgevonden... Even verwonderde de jongen er zich over, dat het hem nooit kon schelen, of de verhalen van Uberto waar gebeurd waren of niet. Hij hield van allebei, omdat zij allebei zoo echt van Uberto waren.

'En toch', peinsde de jager voort, 'compassie hoef je er anders niet mee te hebben, want diezelfde fijne, lieve bestjes zijn je verraderlijkste roofdieren... Je moest dat vinnige kopje gezien hebben en dat puntige, witte gebit... Daarmee bijten ze dieren dood, veel grooter dan zijzelf...'

'Dat wist ik', zei Francesco, 'hazen...'

‘Juist; hazen. En weet je ook, hoe ze die hazen aanvallen?’

‘Ze bespringen ze van achter’, zei Francesco's blanke jongensstem, ‘en dan bijten ze ze dood’.

‘Zeker’, zei de jager weer, ‘en dat doen ze, als de hazen sneeuwblind zijn... Ja, de natuur is listig, en dat het hermelijn wit wordt in den winter, dat is niet voor de aardigheid; 't is om onzichtbaar te zijn voor hun prooi. De verraderlijkheid ligt in de bedoeling...’

Een poos was het stil. Dan hervatte Uberto:

‘Ik heb 't eens gezien, jaren geleden... 't was om en bij Kerstmis... ik had een paar konijnen geschoten in de buurt van Vesio, en opeens zie ik een haas achter de struiken... maar hij vlúchtte niet, hij kroop over den grond... Ik begreep niet wat het was, en toen ik voorzichtig door de sneeuw naderbij sloop, zag ik wat ik eerst niet had opgemerkt: de haas was bijna dood, hij sleepte zich voort, - en wit als de sneeuw zat op zijn rug vastgeklemd een hermelijn, de scherpe klauwtjes vastgehaakt in zijn bloedende zijden, het kopje vastgebeten achter in zijn nek. Het was net of hij daar aan 't graven was met zijn tandjes, telkens met een ruk dieper, hij hijgde van het gulzige slurpen, en heel dat lange lijf, op den haas geklampt als een handvat, golfde en sidderde van het genot. Dat stumperd van een beest had al zijn lange tanden

bloot, net of hij lachte. Zijn oogen stonden bol van angst... Het donkere bloed droppelde van zijn saamgekleefde haar in de sneeuw... En als 't niet zoo gemeen was geweest, hadt je nog kunnen lachen, zoo mal als hij met zijn slappe ooren naar achteren flapte...'

'Met m'n geweercolf sloeg ik naar 't hermelijn, en ik moèt hem geraakt hebben, maar toch niet goed genoeg, want vliegensvlug glipte hij weg tusschen de struiken... De haas bleef liggen. Het bloed gulpte uit zijn wond, een wond zoo groot als mijn nagel... Ik heb 't arme beest een kogel door zijn kop gejaagd... Wat is er, Cechino?'

De jongen zat met wijd-open oogen in zijn strak gezicht. Hij lachte flauwtjes.

'Niets', zei hij alleen, en boog zich haastig over zijn boeken.

Tweede hoofdstuk

I

HET was op een dier warme zonnemorgens in October, dat het blauw des hemels het diepst is van gansch het jaar, gelouterd van de zomersche hittewalmen, en nog niet betogen met de nevel-huiveringen van den herfst; stralendst hoogtij, vol weemoed om zijn vergankelijkheid, en nochtans, in dien weemoed, jubelvroolijk om de goddelijke klaarte, waarin men, voor enkele vluchtige dagen, het eeuwige binnen ziet.

Francesco, dien vroegen Zondagmorgen, zat op den hoogsten top van de rots, die hoorde bij zijn grootvaders hooischoor. Hij zat daar, vierhonderd meter recht-boven het meer, op een dier kartelingen, welke men, vanaf de landingsplaats, tegen den hemel aan ziet staan. En zooals hij hier zat, voelde hij zich zitten hoog in het midden van de wereld.

In de diepte lag het donker-fonkelende meer als van vloeibaren blauwen edelsteen, die tot hel smaragd werd aan den voet van den Monte Baldo, waarvan de grijze rotsgevaarten zich in den zonni-

gen ochtend verhieven, titanische bouwselen, al steiler en steiler stijgend tot hun schilfer-fijne spitsen.

En als zijn blik die zuivere grootschheid volgde naar het Noorden, dan zag hij de ijle, goud-witte verrijzenis der sneeuwtoppen van Tyrol; en gleed zijn turen terug naar het Zuiden, dan zag hij, in een smal verschiet, wat minnelijke heuveltjes langs teeder blank-blauw water, en de verre vlakke van Lombardije, een vaag-groene strook, met daarop de allerfijnste silhouetjes van een cypres, een torentje... Maar keerde hij zich gansch en al òm, dan lag daar in vasten zonnegloed vlak voor hem uit de volle bergwereld van achter en boven hun eigen dorp: - de zeventien dorpen en gehuchten, die van hoogte tot hogere hoogte zich verhieven en wegweken, de velerlei wendende wegen langs, tot in het verst doorschouwde dal.

Zoo zat daar op zijn rots die jongen, Francesco, hoog in het midden der stralende wereld. Hij zat er stilletjes rond te kijken, een half uur, een uur... De pure zonnelucht was ijl en zoel te ademen, en de dauw in het grijze citroenkruid streek koel langs zijn wiegelende bloote voeten. Zijn handen, steunend de palmen te weerszijden, voelden het ruige gesteente warm. Een zuivere gelukzaligheid doortintelde zijn leden, en een bloode trots drong in hem omhoog, dat de wereld zóó schoon was.

Hij kende dat gevoel, die vreemde, trotsche vreugde; en graag, op zulke zonnige dagen, zat hij op deze rots achter grootvaders hooischoor, hoog in het midden van zijn overschoon heeal.

En opeens, boven hem, hoorde de jongen een zoevend suizen, en omhoogziende zag hij op zich aanvaren, staande als een teeder kruis op de lucht, een tooverachtig insect: goudachtig-gazen vleugels, duizelsnel trillend aan een purper-fluweelen lijf, rank als een allerrankst gebogen bootje.

Het gebeurde in één oogwenk, en zoo verbijsterend van pracht, dat Francesco niet opzij schrok. Nu zat de verwonderlijke libel, de regenboogglanzige vleugels ragteeder tezaamgevouwen, zacht wiegend het purper-fluweelen achterlijf, op den halm naast zijn hand. Zij zat als ademend te wiegen, een goudig-glinsterende, ongeloofelijkbroze schoonheid in den volmaakt-schoonen dag. En Francesco, ademloos, verroerde zich niet; zijn hart voelde hij bonzen. Tot even plotseling, met suizend gesnor, de purper-gouden nimf weer opvoer en verdween voor zijn verrukte oogen in het blindende licht van de zon zelve.

Wat later kwam Francesco de rotshoogte afgestapt, de glooiende weide langs, die naar hun wingerdplateau leidde. - Zoodra zij uit de Hoog-

mis kwamen, zou hij 't grootvader vertellen, wat hij gezien had. Een soort glazenmaker was het, dat wist hij zeker, maar dat deze niet stond in zijn dierkundeboek, wist hij ook. Hij zou 't Dinsdag den leeraar vragen... Jammer dat hij hem niet gevangen had. Hij had er in 't geheel niet aan gedacht... Het was zoo prachtig!

‘Wat wàs het prachtig!’ zei hij nog eens in zichzelf, een oogenblik later.

En terwijl hij napeinzend voortslechterde, kwam Bettina, hun geit, aan haar strekkende touw zacht blatend op hem toegelopen. Bettina was al een oude geit; ze hadden haar zoo lang het hem heugen kon. Vragend zagen haar groote, zwart-glanzende oogen van onder het ruige kop-haar hem tegemoet, met een smeulend, smachtend verlangen.

- Net of ze uit een gevangenis keken, dacht Francesco, en hij ervoer met een lichten schrik, dat ze elkaar aanzagen, zooals menschen elkaar kunnen aanzien. Onwillekeurig wendde hij zijn blik af, en zachtjes, zooals hij wist dat het dier het graag had, gaf hij het kleine klopjes op de bolle flanken. 't Was al een zoo oude vriendschap, die hem aan Bettina bond. Doch dezen morgen, plotseling, was er een wonderlijke behoefte in hem, of hij Bettina troosten moest. Maar troosten, waarover? Wat lag er in die hulpeloos sturende oogen voor eenzaamheid en onverklaarbaar verdriet?

En hij wist zelf niet, waarom hij eensklaps kwam te denken aan het verhaal van Uberto, dat toch niets met Bettina te maken had, het verhaal over het hermelijn en den doodbloedenden haas...

- Wat zei Uberto toch ook weer over verraderlijkheid? - 'De verraderlijkheid lag in de bedoeling' ... Maar wat voor verraderlijkheid? ... en wat voor bedoeling?

Als de geit met haar warmen adem begon te snuffelen aan zijn handen, trok hij een pluk gras uit den grond en deed haar vreten met het tevreden malen der scheef-bewegende lippen.

- De verraderlijkheid van het hermelijn? Maar dat kon toch niet helpen, dat het wit werd? Hoe dan, de bedoeling? - Góð had den haas en het hermelijn geschapen... Maar God was toch niet...

Francesco schrok van zijn eigen gedachte. 't Was een groote zonde, wat hij aan 't overleggen was. De schepping was Gods volmaakte werk. Daar kon van geen verraderlijkheid sprake zijn... En toch wàs het verraderlijk, dat het hermelijn wit werd, om onzichtbaar te zijn in de sneeuw, - Uberto had gelijk... Hoe wàs het toch?

Hij dwong zichzelf, terug te denken aan zoo-even, aan die schoone wereld daarboven, en aan de wonderschoone libel, zoo tooverachtig van teerheid, als een stralend kruis op de stralende lucht... Het

leek hem plotseling veraf en vreemd, bijna niet te gelooven... Dan zag hij het groote insect weer wiegen, vlak naast zijn hand.

- Zonderling, peinsde hij, dat je van zoiets wondermoois nooit zou kunnen hóuden...

De donkere smart in Bettina's oogen had het ongerept vizioen verduisterd voor zijn gedachten. Stil streefde hij het dier langs den toegebogen nek. En vol kwellende verwarring ging hij verder, het wingerdland door naar huis.

In den groentenhof naast de hooischoor zag hij grootvader bezig aan het ompspitten van de pas leeggeplukte boonenbedden. Grootvader had zijn zwarte pak al aan, werkte in zijn hemdsmouwen. Wat was die toch altijd ijverig! Vlak voor de Zondagmorgen-mis nog te staan ploeteren! Waarom had hij grootvader niet liever geholpen, inplaats van zondige bedenksels uit te spinnen?

Beschaamd ging Francesco de keuken binnen, bijna blij dat grootvader hem niet zag.

II

Dien namiddag zat de oude Mino op de steenen bank van het terrasje voor zijn huis, in de zonnige schaduw van den grooten, kronkel-knoestigen moerbeiboom. En alle vier, de herfstelijke moerbeiboom, het terras vatf verweerde en gebarsten rotsplaten,

vanwaar drie treden in de dorpsstraat nedervoerden, het lage huis en de breede, granieten bank achter de breede granieten tafel, zij waren zeker een eeuw nog wel ouder dan Mino-zelf.

Hij zat, in zijn roze-katoenen hemdsmouwen, blootshoofds, en las zijn krantje. Het was er heerlijk zitten op dat uur, want de zon, van de landzijde, getemperd door het gelende loof, bescheen het terras en den muur waartegen hij zat; terwijl van de meerzijde de koele middagwind, uit den afgrond der schaduwraaijen het lage walletje overspoelend, een stalende verfrissching bracht. Dat was het veel-bepaalde voordeel van zijn huis op den rand der rotsen: dat dit terras, open op meer en dorp, zulk een onvergelykelijken doortocht bood aan de 'ora', den meerwind, die opsteekt op het heetst van den dag en eerst gaat liggen met de schemering.

Recht tegenover hem, langs de donkere hooischuur, wrong zich een oude wingerd omhoog en spreidde de dartelheid zijner blauwgroene bladeren tot over het dak tegen de lucht.

En terwijl hij daar zoo zat en politiek studeerde in zijn krantje, kwam de pastoor langs gewandeld.

De pastoor was een man van een vijftigtal jaren; zijn regelmatig gelaat, bleek en sterk, met blauwe kaken en intelligente bruine oogen, zou mooi zijn geweest, ware het niet ontsierd door een ongewoon groote, platte wrat naast den schoon-

gevormden, vastbesloten mond. De stijve koormuts achter op den schedel geschoven, zette hij zijn blank en hoog voorhoofd te luchten in den vredigen namiddag.

‘Nieuws onder de zon, Mino?’ vroeg zijn doordringende, donkere stem.

De oude keek op.

‘Nieuws onder de zon, Signor Curato?’ zei hij, en nam zijn stalen knijpbrilletje af, - ‘nieuws onder de zon, dat moeten ze nog uitvinden... Ik was den politieken sterrenhemel eens aan 't bekijken’.

‘Tot je er bijna bij in slaap viel, wed ik’, plaagde de pastoor, en zijn toon was wat scherp. - ‘Die politieke sterrenkijkerij, je hebt het keurig uitgedrukt... nachtwerk, Mino, werken der duisternis!’

‘Je zit daar ondertusschen maar lekker’, leidde hij dan af, ‘als een prins op zijn erfgoed’.

Maar Mino liet zich zoo niet vangen. Voorzichtig en oolijk zei hij:

‘De Schepping begon ook met nachtwerk, meneer pastoor, - anders had het licht niet behoeven geschapen te worden... En om het licht is het toch maar te doen...’

De oogen van den pastoor waren zwart geworden van misnoegen. Hij mocht dezen oude wel, maar zijn eigenzinnige spitsvondigheden en veel te vrije opvattingen kon hij niet goed zetten. Hij vond ze

bijna een gevaar voor de parochie, en de systeemloose opvoeding van zijn kleinzoon docht hem bepaald verkeerd, - voor den jongen zelf in de eerste plaats. Intusschen was hij sinds lang tot de conclusie gekomen, dat hier met machtspreuken niets te bereiken viel, en dus zei hij in een goedmoedigen ernst: 'Natuurlijk, licht moet er zijn... En geniet jij dus maar van het zonnetje, dat er is...niet door òns toedoen, zou ik meenen'.

'Maar wat er wèl door jouw toedoen is', maakte hij de kleine berisping weer goed, en keek met bewondering naar den schoonen moerbeï, 'je kunt heel de streek afloopen, vóór je er zóó een vindt... met al z'n blaren nog... Verkoop je ze niet?' Want dat deed iedereen in het land: wie moerbeïboomen had, verkocht soms tweemaal per jaar de bladeren, tot voedsel van de zijdewormen, die huis aan huis welhaast werden gekweekt.

'Ze hebben me meer dan eens tien Lire geboden', zei de oude, - 'en voor die tien Lire koop *ik* me mijn schaduw, heel den zomer lang! Maar komt u toch zitten, meneer pastoor. Ik haal u een glaasje muskaatwijn, als ik mag...?'

De pastoor bedankte. - Nee, zitten ging hij deze maal niet; hij had zich, vóór de vesper, een wandelingetje beloofd.

'En onze geleerde op bloote voeten?' vroeg hij nog. 'Ik zag hem daareven op het kerkplein

met kornuiten, kopergeld gooien, kop of krans! Zooiets gebeurt ook niet vaak... Maar, om je de waarheid te zeggen, dat zie 'k hem nog liever doen, dan zijn veertienjarigen neus in nuttelooze geleerdheid steken...'

Doch nu werd Mino op zijn beurt ernstig.

'Dat kan ik zoo gauw nog niet toegeven', zei hij, 'wat Cechino leert, dan leert hij met het grootste gemak. Het is zijn lust en zijn leven. En de jeugd is de tijd om te leeren',

'Zeker', beaamde weer, schijnbaar meegaand, de pastoor, 'zeker...'

Hij wist het zeer goed: Francesco was een bijzondere jongen, een zéér bijzondere jongen; maar hij zou dat hier niet willen bekennen, teminder sinds hij een tijdje geleden eens gepolst had over pastoor worden, zonder eenigen weerklank te vinden.

'Het is alleen maar de vraag', vervolgde hij, 'of die vracht geleerdheid gelukkiger maakt. Wat zal hij later moeten aanvangen met al die wetenschap? Als hij weet, wat ieder weet: hoe hij kopersulfaat op zijn druiven moet spuiten, en hoe zijn moestuin en zijn vee verzorgen, - wat doet hij dan met al dien verderen ballast in zijn hoofd?'

'Veel weten', wedervoer peinzend de grootvader, 'veel weten is rijkdom... Ik heb maar zoo eens 't een en ander gelezen, wat ik krijgen kon of eris koopen,.. Dikwijls begrijp ik het niet, of half...

Ik ben maar een oude domoor... Maar dat ben ik dan toch te weten gekomen: hoe mooi 't zijn moet, dat alles wèl te weten en te begrijpen. *Ik* kijk maar door een kiertje van de deur... Daarachter! - En daarachter zal mijn Cechino alles zien wat er te zien valt'.

Ook de pastoor was zeer ernstig geworden. Hij stond tegen het terrasje geleund en dacht na.

'Weten is misschien een rijkdom', zei hij ten leste, 'maar ook deze rijkdom maakt al evenmin gelukkig als de rijkdom aan geld... Zoals jij daar zit onder je mooien moerbeiboom, dat is geluk, - zelfs zonder je krant. Je hebt een beste, verstandige vrouw gehad, dat zeggen ze allemaal; de twee kinderen, die je overhieldt, zijn goed getrouwd; je hebt je huis, je land, je hebt je wingerd, je bijenkorven, zorgen ken je niet. En je liefste kleinzoon verzoet je ouderdom... Wat begeer je meer? En wat begeer je meer voor hem, dan een even gelukkig leven? - Wie alles bezit wat hij noodig heeft, en daarbij voor zijn ziel de genade der Kerk, wat wil die nog anders? Vergeet niet, dat de wetenschap, met zijn zoogenaamde licht, heel wat hoofden verduisterd heeft.'

En naar voren leunend over de steenen borstwering, vroeg hij opeens, op den man af:

'Wat zijn toch eigenlijk je plannen, Mino, voor de toekomst van den jongen?'

Met het onontwijkbare van zijn herderlijke autoriteit vorschten de donkere oogen diep de zachte blauwe van den grootvader binnen. Die leek plotseling in het nauw gedreven.

‘Zijn toekomst? ... Ja... Maar zoover zijn we nog niet, meneer pastoor... daar denken we later over...’ wimpelde hij haastig af; ‘Francesco moet nog vijftien worden... daar hebben we nog den tijd mee!’

‘Een verstandig mensch volgt anders een van te voren bepaalden weg bij de opvoeding van een jongen, - vooral als die opvoeding zoo ver afwijkt van wat in zijn geval aangewezen zou zijn’, drong de pastoor nog.

‘t Was of Mino nog verlegener werd onder dat indringende rekenschap-vragen. Met een verontschuldiging lachje zei hij:

‘Als ik naar Rome wil, dan kan ik er toch geen kwaad mee, maar vast naar de aanlegplaats beneden te wandelen, en de boot te nemen, en in Malescia de treinen na te kijken...?’

‘Dus als hij ‘t volgend zomer met zijn school klaar is, wil je hem dan ook nog de “hogere technische” laten afloopen?’

‘Ik hoop, dat het zal kunnen’, zei Mino ontwijkend, en twee hooge kleurtjes kwamen gloeien onder zijn heete oogen.

‘Zoo, zoo...’, zei de pastoor wat zuurzoet, ‘óók

de hogere technische... Ja, dan hoeven we niet over kopersulfaat en zijwurmen te praten. Dan kan hij naar de universiteit, en van de universiteit kan hij ingenieur worden, of advocaat...'

Maar nu was het Mino, die een verschrikt handgebaar maakte, alsof hij des anderen hoogvliegendheid te kalmeeren had.

'Advocaat... ingenieur!' lachte hij, 'nee, zoover hebben wijzelf nog nooit gedacht... De eer van 't spel, dat is voorloopig...'

'De ouders van Paolino zijn dan toch wel een beetje zakelijker', viel de pastoor hem geërgerd in de rede; 'die zeggen: de technische, en dan naar een kantoor. Zoo maar wat leeren in het wilde, wat heeft de jongen daaraan?'

Toen had hij opeens een schoone ingeving. - Hoe had onlangs die pater Franciskaner in de 'Settimana religiosa' toch ook weer de verjaging uit den hof van Eden geïnterpreteerd? Juist, hij was er! Dat zou hij dien eigenninnigen bijbellezer eens voorhouden! En terwijl hij het feit, waaraan niets te veranderen bleek, en dat hij afkeurde, nooit uit zichzelf zou aanroeren, zei hij nu haastig en overredend:

'Jij die den Heiligen Bijbel leest, heb je wel eens *begrepen* wat het zeggen wil, dat de eerste menschen, door het eten van de verboden vruchten van den Boom der *Kennis, verdreven zijn uit het*

paradijs, - het paradijs, dat, vóór den val, *deze aarde was*?

De donkere, indringende stem had Mino wèl getroffen, maar getroffen op een andere wijze dan de pastoor vermoedde. Het leek of er een vonk gevallen was in een gereedliggend rijzenvuur, dat nu plotseling zacht en ruim aan het branden ging. Al de schoonheid en de vrede, die deze oude man gevonden had in de vele stille avond-uren, dat hij dwaalde, soms blind en tastend, maar vaak ook gelukkig met een verlossend woord, door de doolwegen van het Boek der Boeken, stonden op eenmaal voor hem, schemerduister, grootsch en liefelijk. Hij lette nauwlijks op wat de pastoor daar zeide. Die had hem alleen tot den Bijbel teruggevoerd, en daarin zag hij, als in een welgekende verte, het goudene glanzen van een uitspraak, die hem zoo vaak had toegelachen bij de opvoeding, voor Francesco gekozen, en door Francesco met zulk een gretigheid aanvaard.

Hij zag den pastoor lang aan; en deze, eerst in zijn schik, dat hij den oude dan nu toch blijkbaar geraakt had, begon allengs onrustig te worden door de innige verzekerdheid in die kinderlijke, blauwe oogen. Eindelijk zei Mino:

‘Meneer de pastoor zal het wel beter weten dan ik, maar de profeet Daniël zegt:
“Zij, die vele dingen

begrepen zullen hebben, zullen blinken als de glans des uitspansels”...’

De pastoor ontroerde meer dan hij zich bekennen wilde; niet zoozeer door den tekst zelf - hij las zelden in den Bijbel, en te minder kon hij deze ketter-vertaling in het Italiaansch verdragen; het was de wonderlijke stem die hem ontroerde, de teedere klaarte die streek over dat oud, bezield gelaat. Het verwarde hem, deze kinderlijke, verheven vroomheid; hij had niet dadelijk een wederwoord.

‘Zeker’, zei hij, ‘ja, dat is mooi; het heilig evangelie is onvergelykelijk...’

‘Maar’, kwam hij na een korte stilte, en zijn stem, hoewel milder, herwon haar vastheid, ‘niet iedere leek verstaat het... Ik zal dat nog eens naslaan, in het Latijn...’

Na enkele oogenblikken nam hij vluchtig afscheid en keerde den weg naar de kerk terug,

III

Toen om vijf uur Francesco thuis kwam, verguldde de late zon de kruin van den moerbeiboom; en daaronder, in den nog zoelen schemer, zat grootvader en sliep, het krantje op de knieën.

Stil ging Francesco tegenover hem zitten op de tweede steenen bank, aan de overzijde der steenen

tafel. Hij had zoo'n plezier in grootvader, als die zijn dutje deed: het smalle hoofd met het grijze kuifje opzij geleund, de gerimpelde oogleden neer boven de roode ader-koonen, en van onder de grijze plukjes snor, na iederen ademhaal, een koddig pufje tusschen de dichte lippen uit. Hij zag ook zoo proper met zijn versch-rose hemd en zijn versch-geschoren kaken, waarop een paar schrammetjes, want grootvader jaapte zich altijd! Herhaaldelijk trok er een lichte beweging over het sluimerend gelaat, alsof een gedachte of een droom er zichtbaar achterlangs ging in een zweem van een glimlach. En Francesco glimlachte mee.

- Wat zou grootvader droomen? peinsde hij vermaakt. Dan bedacht hij, dat men, met te strak kijken, een slaper wekken kan. Hij stond zachtjes op en hing een poos over het walletje van het terras naar buiten uit te zien.

Onder hem gaapte de geweldige afgrond van woeste rotskloven en ravijnen, één duizelingwekkende, onherbergzame holte van grauwe schaduw, wat dezen morgen à trotsche zonnigheid was. Het meer, in de diepte, had een harden, lei-blauwen golfslag, en de koele middagwind voer nog telkens met flakkerende rukken omhoog. Vrij plotseling verkalmde dan het water, werd zachter van kleur, en in den afgrond groeide de schemering.

Als hij zich omwendde, was de zon uit den

moerbeiboom heengegleden, doch heel de westerlucht wemelde diep van zonnig licht. De avond bleef zoel op het terrasje, en grootvader werd nog niet wakker.

Stil stond Francesco rond te kijken. Het aandachtige jongensgezicht met de turende, bruine oogen onder het rankgebogen voorhoofd, werd wonderlijk verklaard in den avond.

‘t Zal morgen wéér een mooie dag zijn’, dacht hij, want hij zag boven het walletje den zwierigen zweefdans der muggen stijgen en dalen tegen de verre purper-beschenen hellingen van den Monte Baldo, De lange, draaddunne pooten in de ijle neergestrekt, zweefden zij, trillend, als van héél ver zingende, doorzichtig en wichtloos op de lucht, omhoog en omlaag, en rond elkander heen,

‘Waar komen ze opeens vandaan?’ verwonderde Francesco zich. Er waren er honderden! Ze weefden hun ragge dansfiguren boven het ravijn, ze dreven in eentonig neuren onder den moerbeiboom... Francesco zag er dichtbij grootvader aarzelen, toevaren op zijn gezicht als een zwevend bootje dat landen wil, en weer de lucht in veeren, door een onzichtbaren schrik opgejaagd, en weder terugstreven naar het niet vergeten doel... Het spel boeide hem. Zóó doorschijnend, zóó dun waren die muggen, dat men zich afvroeg waar hun

organen, hun instinct, hun verfijnde giftuigen wel weggegoocheld moesten zijn.

Grootvader dutte stilletjes door, trok mal zijn linkerwang in rimpels tegen het nader-neurend gevaar, dan het voorhoofd... En eindelijk was er zoo'n tengere langbeen, die heel voorzichtig, op de punten van zijn teenen, tastend tegen grootvaders gezicht aanveerde, en ten leste, heel voorzichtig, er zitten bleef.

Een klap. Grootvader was wakker geworden, terwijl hij tegelijk zich op de linkerwang een klinkende mep gaf.

‘Dié is er geweest’, bromde hij voldaan bij zichzelf, ‘een christen heeft wat te stellen met die duivels van beesten!’

Francesco was geschrokken en moest lachen tegelijk.

‘Zoo, kerel’, ontdekte hem dan de oude, ‘kon jij je luien grootvader niet eris wekken?’

De jongen schoof naast hem op de bank.

En opeens zag hij, tegen het strakke vel van grootvaders blauw-beäderde slaap, de natte, roode vlek kleven...

‘Grootvader’, zei hij, met iets wonderlijks in zijn stem, dat de oude man niet verstond: ‘Grootvader... je hebt bloed op je gezicht’.

Derde hoofdstuk

I

DE druivenoogst brak aan, en gansch Trebianowas één ongedurige afwachting, want het weer, dat jaar, werkte niet mee. Dag in dag uit was heel het land van lauwe wolken doortogen. Men zag den snellen damp de huizen langs drijven, de vensters binnen-stoomen, zich saamwoelen om de kerk. Geen berg, geen meer viel langer te onderkennen in de algeheele grijsheid. Dan werd het nog donkerder en stroomden de stortbuien een middag lang neer; tot de nevelen geler werden en dunner, er plots een stekende zon doorkwam, en in aller ijl, van tusschen het druipende gebladerte, binnen enkele ongewisse uren het overrijpe ooft moest worden geplukt.

Dat doffe talmen en wachten, en dan de overhaaste arbeid in den doorweekten wijngaard, ontnam alle feestelijkheid aan die gewoonlijk zoo blijde dagen. En de twee neven uit Malescia, evenals de jaren tevoren overgekomen om te helpen, hadden al spijt van hun mislukte reis. Gewend aan hun roezige leven in het stadje waar

zij woonden, was er maar weinig dat hen trok naar het boersche bergdorp, tenzij de vroolijke drukte van de 'vendemmia'¹⁾ Op hun neefje Francesco, dien vreemden en eenkennigen jongen, waren zij nooit erg gesteld geweest.

En Francesco wàs stil dat jaar en gedrukt. Maar het was niet alleen het verregend getij en de geschonden oogst, die hem zoo stil maakten; er was iets geschonden aan het klare geluk van zijn jeugd. Een argwaan was in hem ontwaakt, die zijn kinderlijke overgegevenheid aan het leven rondom hem, ondermijnde. Velerlei verontrustende vragen, de eene geboren uit de andere, begonnen zijn geest te benarren en brachten hem in innerlijke verwarring en onvreê. En deze schrille wijnoogst werd geen verlossende vreugde.

Wel was er, de vorige jaren, ook al iets geweest in dit heugelijk en zonnig vertier, waarover hij heimelijk spijt had gehad: dat die lichtende muskadellen, die zij den zomer door vol popelende verwachting hadden zien groeien, - dat die, na het eindelijke, heerlijke plukken, onmiddellijk kapot moesten worden gestampt en als een onoogelijke moes in de kuipen te gisten gezet. Ze waren zoo mooi geweest, hun druivenlanden! Dag aan dag had de heete zon de vruchten doorschenen, tot ze waren gedijd en gerijpt en rijkelijk dropen in

1) Wijnoogst.

lange trossen uit het welig bladfestoen: de bewaasd groen-goudene druppelen met den verlokkenen lonk van hun sappigheid binnenin...

Doch eenmaal de bedrijvigheid van den pluk begonnen, was hij er altijd vol mee in opgegaan. Met elk bijzonder prachtstuk van een tros, onder het zware loof ontdekt, was hij op zijn grootvader of op Uberto toegedraafd; van elke volle brenta¹⁾ had hij het edel-groene, muskaatgeurige sap bij handjesvol gedronken; en het feestrumoer van heel het wijnoogstend dorp was in het eind tot een roes van geluk gestegen door hem heen.

Dit jaar echter, nu alle feestelijkheid verregende, was de onbestemde spijt van vroeger bewuster in hem geworden. Naast hen woonde de Sindaco²⁾; die bezat vele druivenlanden en kon daarom niet zoo zorgvuldig en precies zijn wijnmakerij behandelen als grootvader dat deed. Niet werd er de propere brenta, voorzichtig op den rug, het huis ingedragen, - dáár reed, door den os getrokken, de zware wijnkar tot vóór de keldertrap. En hij zag, hoe uit een platten bak de verbrijzelde druiven, als waren ze draf voor de varkens, met een bezem werden geveegd op een houten schop en zoo in het groote vat geschept. Hij had dat vroeger meer gezien, zonder er iets bij te denken. Nu kwetste

1) Houten wijndraagbak.

2) Burgemeester.

hem de aanblik als van bijna een booze daad. En tot laat in den nacht hield hem het knarsend en ronkend wringen van de groote wijnpers wakker, dat door de muren omhoog dreunde uit de kelderverwulven naast-onder hun huis. Het was, in het holle nachtzwart, een monsterachtig ijzer-geweld, alsof daar een duister misdrijf voltrokken werd.

Natuurlijk, hij wist het best, de wijn moest gemaakt worden, en het werk kon niet wachten. Als je 'ns géén wijn maakte van dien druivenovervloed, je zou er je ziek aan eten. En, natuurlijk, de wijn was ook nodig... hoe wou je eten zonder wijn? Drinken was geen zonde, zei grootvader altijd, als hij zich onder tafel nog een kwartlitertje uit het fust ging tappen...

Het was alles heel gewoon, het scheen alles zoo en niet anders te moeten, - en toch begreep hij het niet, - gelijk hij van zoovele dingen niet meer begreep, waarom zij zoo zijn moesten.

En alsof zijn bewust wordend wezen nu ook plotseling van alle kanten de kwellende waarheden tot zich trok, zoo gebeurde er in die dagen nog iets, dat hem innerlijk heftig aangreep.

Wat op de dorpen zelden een geheim is voor de jeugd, daar zij leeft temidden der vruchtbaarheden van vee en huisdieren, dat wist Francesco zoolang als zijn herinnering ging; en geraakten de gesprekken met Mario en Paolino dien kant uit,

dan was het meestal in een soort grappen, waarvan de rare gezochtheden alleen maar een beluste nieuwsgierigheid in hem wekten, die hem ten slotte een vagen weerzin gaf tegen den verteller. Er waren ook wel eens gezegden, die hij niet begreep en die grinnekende Paolino wèl scheen te begrijpen; een uitleg vragen echter deed hij niet, uit schaamte, óók over zijn onwetendheid. Hij lachte flauwtjes mee, en er was niets, wat hij minder van zichzelf kon uitstaan.

Doch in die onwennige wijnoogst-dagen vol leegten van wachten en verveling, kwam een somber bederf zijn jeugd bedreigen. De neven uit de stad waren een paar jaar ouder dan hij; Pietro was zeventien, Gherardo zestien, en het was onbegrijpelijk dat ze zoo weinig in leeftijd verschilden, want Pietro, een korte, stoere baas met een blakend gezonden kop, leek welhaast een man; terwijl Gherardo, langer dan zijn broer, nog een bleeke slungel was, wat gemelijk en onwillig. - 'Gherardo scheen vorige jaren veel aardiger', had grootvader al gezegd.

En op een middag, dat de oude man met Pietro wat in den kelder aan het bedisselen was, had Gherardo, een vreemden blos rond de heete oogen, zijn neefje meegetroond naar de hooischoor; en wat hij hem daar had ingefluisterd en van hem gewild, had een zoo weeë ontsteltenis in Francesco

gaande gemaakt, dat die, vele dagen door, hem niet meer verliet.

Het was door deze gebeurtenis, dat wat hem altijd iets heel gewoons had toegeschenen in de voortplanting van menschen en dieren, op eenmaal een bedwelmend en diep hem doorwoelend geheim was geworden, een schande bijna.

Nog weken lang, nadat Pietro en Gherardo weer vertrokken waren, bleef een bang beklemmende en vernederende begeerte hem folteren, en hij kwam pas tot zichzelf, als hij tegenover grootvader aan hun avondmaal zat of later op den avond zijn werk maakte, terwijl grootvader op zijn hardbank in de schouw, knijpbrilletje op den neus, zijn krantje las.

Het was of de goedheid rond dien ouden man alle bekommernissen versmolt. In grootvaders nabijheid werd alle duistere verschrikking onwezenlijk. Grootvader scheen de goede werkelijkheid, rustig en vanzelfsprekend; en als vóór het naar bed gaan, zooals dat bij zijn heugenis altijd elken avond gebeurd was, grootvader hem de benedictie gaf, de oude, koele hand op zijn hoofd, dan, indien teederen vrede, was al het andere uitgewischt.

II

Een gezonde natuur vindt onbewust haar eigen tegenwichten. Zooals langs geheime wegen het lichaam de wijze weet, waarop het een toegebrachte

wond weer heelen moet, - zoo voert de gezonde geest, intuïtief, de gedachten aan, die de verscheurde gemoedsrust weer gladstrijken en effenen.

Francesco dacht aan zijn ouders, hij dacht aan grootvader; eens beschouwde hij langen tijd het lief en even bedroefd gelaat zijner moeder. Toen werd het heel stil in hem. Aan Gherardo wilde hij niet langer denken.

Het werd een prachtige late-herfst. Lange weken bleef het weder van een smettelooze helderheid. Stralende doorgloeide de zon de zuiver-koele atmosfeer. De morgens waren rozig-blond van verdampenden dauw, de vroege avonden vroom en ademloos van vurig heel den hemel overbloeierende zonsondergangen.

En weer was het een Zondag-morgen, dat hij eenzaam gezeten was op zijn rots te-midden der weidsch-verkleurende wereld... Na den zwaren regentijd waren lager en dichter besneeuwd de roze-witte alpen van Tyrol, en de 's zomers donkergroen beboschte bergen achter hun dorp waren nu één teedere glorie van wazig purper en wijnrood en bruinig goud. - Over het pauwoogblauwe meer kwam zacht met den zuidwind aangevaren één bol-geblazen oranje zeil...

En toen hij daar een half uur, een uur, gezeten had, kwam hij droomerig de weide-helling omlaag, en langzaam ging hij den nog goudgeel bebladerden

wijngaard door, waar trillend de dauwdruppelen hingen te flonken, rood als het ijle rood van vuur, en groen als het groen van een regenboog...

Wat wàs het prachtig, dacht Francesco, - en zomersch warm nog! Bettina kon eigenlijk best nog buiten... Maar grootvader zei: geiten waren gevoelig als een jong meisje, - en na 15 October hield hij het dier in den stal.

Francesco betrad de hooge hooisluur, die, met zijn twee vierkante pijlers op een laag borstwering-muurtje, een soort rustieke en reusachtige loggia was, wijd-open op het afgrondelijk ravijn, waardoor men, bijna loodrecht in de diepte, het meer ontwaarde. Achterin deze open hal lag grootvaders hooi opgetast. Maar wat Francesco bizonderlijk deed houden van deze sluur, dat was, boven den bleek-groenen hooitas, de levende smaragden weerslijn, uit de diepte van het gloedrijk water opgekaatst, wiegelend als een tastbaar, glanzend-groen tooverwaas aan de geheimzinnige balkenzoldering.

De jongen zette zich op de borstwering, met den rug tegen een der pilaren. En terwijl hij zoo zat te soezen, glipte onhoorbaar een hagedis uit een spleet van het muurtje en bleef zitten in de zon. Francesco was verzot op hagedissen, en bewegingloos zag hij toe, hoe het verwonderlijk-fijne dier, in de sierlijkste bocht verstild, zijn leven zichtbaar maakte in den bevenden klop onder het

teeder-geteekende leder van zijn huid. De glimmende oogjes tuurden...

‘Wat heeft hij 't lekker in de zon’, dacht Francesco, - ‘en die vlieg al niet minder...’

Een eindje verder op de borstwering koesterde zich een blauw-glinsterende vlieg; en haar welbehagen was evenzeer te zien aan het genietend verschikken der ragfijn dooraderde vleugels, als aan het tevreden elkander bestrijken der vezeldunne, harige voorpootjes...

‘Kijk hij zich in zijn handen wrijven’, zei Francesco zachtjes, ‘geen beter leven dan een goed leven, zou grootvader zeggen...’

Dan zag hij ook een bladzijde uit zijn dierkundeboek: het oog van de vlieg, met zijn duizenden facet-oogjes; heel het buizen-net van zijn ademhaling... Een wonder van samenstel was zoo'n vlieg...

En plotseling was het gebeurd. Met een onbegrijpelijke snelheid was de hagedis vooruit geschoten, had in één flits van zijn vlijmende tong en zijn glimlachend bekje de vlieg verslonden, en zat weer, met den bevenden klopp onder zijn weke huid, in een sierlijke bocht verstild, een teeder en verschrikkelijk geheim...

En Francesco, den adem gestokt in de keel, had het roerloos aanschouwd, bleef roerloos zitten. - Daar hadt je het weer, het monsterachtige, dacht hij in een starre ontzetting.

- Of... monsterachtig? bezon hij zich even later, - het was immers iets heel gewoons? Hij had het geleerd: hagedissen waren nuttige dieren, hagedissen aten insecten...

- En toch was het monsterachtig, zei hij opnieuw bij zichzelf. Een scherpe pijn kromp zijn hersens saam. Dit was geen verdriet. Het was erger dan verdriet. Het was of een verschrikkelijk doorzicht plotseling voor hem openscheurde.

- Maar wat deedt je dan zelf? Met de hak van je laars trapte je wel een spin te pletter! En grootvader goot petroleum op een mierenhoop en stak die in brand... Was dat nog niet veel wreeder? Toch, grootvader was er zoo kalm bij en opgeruimd, of er wel niets ergs aan kon wezen...

- Niets ergs aan wezen...!? Ook voor de verstikte en vermorzelde dieren niet? - Natuurlijk, het moest... het was alles heel gewoon... Een hagedis ging dood, als hij geen vliegen at... Maar juist daarom, dát het moest... en dat het zoo gewoon was...

En opnieuw dacht Francesco aan het verhaal van Uberto, over het hermelijn en den zieltogenden haas, - en aan wat Uberto zei: de verraderlijkheid lag in de bedoeling... Was de schepping dan toch verraderlijk? En wat was God dan?

Weer schrok hij voor zichzelf. Zulke verbijsterende gedachten, hoe kwam hij eraan? Hij zou

ze moeten biechten. Maar hij wist, dat hij daartoe den moed nooit zou hebben. En grootvader? ... Nee, aan grootvader zou hij zoiets ook nooit vertellen kunnen.

- De verraderlijkheid lag in de bedoeling, er was geen ontkomen aan; en de schepping was wreed, de schepping was gruwelijk... En God... Wat was God? ... God, dien hij lief moest hebben... God, die zoo heerlijk en verheven in zijn gedachten had gestaan, toen hij zijn communie deed, toen hij koorknaap was bij den vorigen, lieven, ouden pastoor... Hoe kòn God zoo zijn? Hoe was het toch?

In een groote ontredderheid van gevoel zat hij daar, te midden van de smaragden schijnselen...

III

‘Hoor je dat, Paolino? Wat is dat?’ vroeg Francesco, toen ze met hun tweeën op een avond zich spoedden naar de aanlegplaats van Solano. Sedert den eersten November ging Mario niet meer op hun school. Mario werkte op een kassierskantoor in Limone, bij een broer van den pastoor; en de oude Mino had er zich boos over gemaakt, want onmiddellijk begreep hij, welke invloed den vader had overgehaald, Francesco's knapsten kameraad zoo plotseling te doen ophouden met ‘de

geleerdheid'. Maar de jongens zelf, zonder dat zij er zich rekenschap van gaven, hadden het er prettiger door. Paolino, niet langer door Mario's naijver bestookt, voelde onbelemmerd nu zijn aanhankelijke bewondering voor Francesco toenemen; en ook Francesco, van zijn kant, kreeg een vertrouwder gevoel van beschermende genegenheid jegens den jongeren makker.

'Hóór toch, Paolino!' zei Francesco opnieuw, en zij liepen nog harder de kade langs in de richting vanwaar de vreemde neuriënde neusklank tot hen doordrong. Toen, bij de boot gekomen, zagen zij vóór op het tweede-klasse-dek drie donkere mannen staan.

De oudste had een vaalroode, vilten muts laag over zijn grijze borstelbrauwen; zijn bruin-verbrand rimpelgezicht was tot ver op de wangen ruig bewassen met het witte haar van een geitachtigen baard. En middenuit die ruigheid tuitte de blaasmond rond een zwartig-bruine houten pijp, waaraan pulde een geheimzinnige zak, die in zijn armen hing als een donker dier. Hij blies aan zijn pijp, en aldoor kreunde de donkere zak met een zacht gedreun, dat klonk als het droevig, eentonig gebulk van een rund.

En op de zwaarmoedige grondtonen van den oude peep schel een jongere man zijn eentonigneuzelende melodie; en ook dat doordringend

geluid, telkens weer inzettend als met een smartelijken gil, had al het felle en treurige van een dier, dat lijdt...

Het was een prachtige kerel die speelde. Onder zijn zwarte, lage hoedje was zijn hoovaardig gelaat glanzend-bruin als van geboend hout; zijn lange oogen smeulden zwart, en glanzend-zwart ook hing zijn snorretje over de blauwig-blazende lippen. Evenals de oude was hij gekleed in aardkleurige kleeren, vuil en bestoven.

De derde leek nog maar een jongen van een jaar of achttien. Niettegenstaande den al koelen Novembermiddag stond zijn hemd open op zijn magere, bruine borst, en over dat hemd had hij veelkleurige bretels. Er was iets droomerigs aan zijn gezicht, dat even bloosde door de teederbruine huid. En in zijn arm droeg hij een houten kooi, waarin een groote gras-groene vogel.

Als dan de boot afvoer en de mannen met hun diep gekreun en den fellen treurtoon daarbovenuit, een nieuwe wijze te neuren begonnen, ging de jongste zitten op de bank, en Francesco, hevig geboeid, zette zich naast hem. Paolino, een klein beetje bang, hield zich achter Francesco schuil.

En eensklaps deed de vogel - een prachtige, groene vogel met een verstandig en vroolijk gezicht - het doosje van zijn krommen snavel open, en een zwart-leeren tongetje bewoog binnenin, terwijl

hij met een zakelijke kraakstem, op zijn Napolitaansch, ‘macarona’ zei.

‘t Is een papegaai, hé?’ vroeg Francesco, die plotseling begrepen had; hij was zóó zeer vervuld van al het vreemde dat hij hoorde en zag, dat hij niet eens had moeten lachen. Maar de jongen uit het Zuiden antwoordde alleen met een flauwen glimlach en een smeuling in zijn melankolieke oogen; bleekbruine pupillen, kwijnend in blauwig wit... Net de oogen van Bettina, dacht Francesco.

En aldoor, terwijl de dikke, vlugge vingers langs de gaatjes glipten, neuzelde schel de trillende droefheid der clarinet op het doordringende gesteun uit de harige buil van den oude. Het ging Francesco door zijn diepste ingewanden; smartelijk leek die muziek; maar, het was zoo vreemd, die smartelijkheid werd tot iets heerlijk in hem, tot een donkere vreugde, die opkroop rond zijn hart en hem drong, hem drong... hij wist zelf niet hoe. Hij had wel willen huilen en zingen tegelijk. Hij voelde iets van verre landen; een leven zooals hij het niet kende, en iets van een rampzaligheid, die toch begerlijk was.

De jongen met den papegaai haalde een bronzen bakje te voorschijn en ging rond, met een vraag die zoo smachtend klonk en gerekt, als Francesco nog nooit had hooren spreken. Een man naast hen zei, dat het Sicilianen waren, en dat het een doedelzak was, dien de oude bespeelde.

Toen de muziek een oogenblik zweeg, kwam er van de eerste klasse een lange, blonde meneer - een Engelschman, vermoedde Francesco - en die sprak met de vreemde spelers. Totdat de jongere, zeer hooghartig, maar toch niet zonder ingenomenheid, van ja knikte. En aanstonds zong de donkerkreunende toon van den doedezak aan, waarop met zijn schellen voorslag, als een kréét, de clarinet aan het neuzelen ging, al sneller en feller, al hooger en gejaagder, met een opschokkend rythme als van een dans.

‘De tarantella’ - hoorde Francesco zeggen. Hij wist dat de tarantella een dans uit het Zuiden was.

En weer de wilde gil van den voorslag, en weer het jagen, jagen, jagen, tot het was als een wervelwind van tartend-dartele tonen op het sonore loeien van den doedezak. Met uitdagend-geheven hoofd stond de klarinetspeler te blazen; zijn zwarte blikken gloeiden in zijn strakke minachtende masker. De ruig-overschaduwde oogen van den oude schenen te schouwen in een verren droom...

En opeens, naast Francesco, begon met een teedere basstem de jongste te zingen, een smachtend-eentonige melodie onder den woesten rit van den dans:

Ik wil gaan aan de bron voorbij
Waar de vrouwen haar linnen spoelen;
Daar wil ik kiezen de schoonste voor mij,
En altijd wil ik haar naast mij voelen.
En iedereen zegt me: 'hoe zedig en mooi!
Waar heb je gejaagd die koninklijke reë?'
Midden in Iskia greep ik mijn prooi!
Róndom beukt ons de bruisende zee!

Francesco had het niet alles verstaan. Doch als een wilde vloed was door hem heen geslagen de jacht van het rythme, het doordringende doedelzak-gedreun, de smeulende gloed van de donkere, fluweelen jongens-stem. Hij huiverde, hij zag heel bleek. Hij voelde zich overrompeld door een onbekende macht. Het was of hij iets herkende, iets sombers en iets wreeds, maar dat heerlijk was en vervoerend boven alles wat hij ooit had gehoord of geweten, en hij begreep het niet.

De muziek zweeg. De clarinetspeler zag vaag rond zich heen met een hatende hooghartigheid. Dan keerde hij zijn speeltuig om, sloeg het uit, en gaf een wenk aan den jongen-met-den-papegaai, die nu voor de tweede maal zijn ommegang deed.

Opeens bemerkte Francesco, dat reeds de boot, onderlangs de hooge rotsen, op de aanlegplaats van Trebiano afvoer. Over het effen water spiegelde de paarse weerschijn van een hemel vol vurige veeren.

Werktuigelijk ging hij aan wal. En als hij, achter den ouden Battfsta aan, dàdelijk door wilde loopen, begon het scheepsvolk te schreeuwen: Hei! het touw, per Bacco, het touw! Moesten ze, bij de liefde Gods, dan zelf aan land springen?

Toen eerst kwam Francesco tot zichzelf, en terwijl de boot weer afvoer, zag hij de drie Sicilianen staan, de gelaten naar hem toegekeerd, koperrood in den gloed der ondergaande zon.

Lang nog, terwijl hij en Paolino de rotsen beklommen, hoorde Francesco zachter en zachter over het stille avondwater het neuriën van den doedelzak.

Enkele dagen later - het was op zijn vrijen Donderdag, 's middags tegen een uur of vier - had juist Francesco Bettina gemolken, toen hij, de staldeur achter zich sluitend, langs den weg van Premeno een groepje sjofele zwervers nader Zag komen. Op hetzelfde oogenblik had hij, met een blijden schrik, de drie Sicilianen herkend. De beide speelmannen gingen voorop; de jongen met de kooi drentelde achteraan. Hij zag ze stilhouden, om, voor zij het dorp intogen, zich het stof van de kleeren te kloppen. Dan zetten zij zich weer in beweging, en nauwelijks waren zij verdwenen achter de eerste dorpshuizen, of de wel-

gekende schelle neurietoon begon te pijpen boven het geheimzinnig geronk uit den dierlijken zak van den oude.

Francesco voelde zijn hart bonzen van ontroering; hij holde de hooischoor door, het terrasje over, en, de trappen af, door hun straatje naar het dorpsplein, waar de menschen al uitliepen op het geluid der ongewone muziek.

In een dichten kring dromden weldra de dorpingen te hoop rond de drie Sicilianen. Francesco stond vooraan in een groote bewogenheid. En hij ervoer een vreugdigen trots, alsof die drie van hem waren, want de jongen met den papegaai, in een glimlach die een groet was, had hem herkend. Dan zag hij grootvader staan, in zijn werksloof uit het wijnland geloopt, een lieve nieuwsgierigheid over zijn gezicht. Zachtjes drong Francesco zich door de omstanders tot bij den oude, en zachtjes moest hij hem alles uitleggen en wijzen wat hij dien eersten avond hem met een eindelooze uitvoerigheid verteld had. Zóó opgewonden had Mino den jongen nog nooit gezien.

‘Als ze nou maar de tarantella spelen’, dacht hij, ‘als ze maar de tarantella spelen!’

Maar ze speelden de tarantella niet, en Francesco's vraag erom, aan den jongste, werd niet verstaan. Hij ondervond een lichte teleurstelling, - op de boot, dacht hij, speelden ze toch mooier... En in

zijn onverzadigd verlangen bleef hij onafscheidelijk van zijn doedezak-spelers, tot de avond inviel en ze de herberg van Teresina binnengingen, waar hij ze nog een poos lang zitten zag, achterin de gelagkamer bij het vuur...

Den volgenden morgen, nog vóór hij op weg toog naar de boot, waren ze uit hun dorp verdwenen.

Vierde hoofdstuk

I

EEN der dingen, die Francesco het meest in zijn grootvader bewonderde, dat was de wijze, waarop die zich over alle kleine of zelfs grotere tegenspoeden in zijn leven wist heen te zetten. - Toen Uberto, de jager, eens door een wonde aan het been genoodzaakt was geweest, zes weken thuis te blijven, was hij, zei grootvader, zoo 'onmogelijk' geworden, dat grootvader maar niet meer naar hem toe was gegaan. Doch ook om de kleinste dingen kon hij in een kregelige stemming geraken. Dan zei grootvader: 'Zeker een schot gemist vandaag, Uberto?' - 'k Mis geen schot!' antwoordde de barribal zoo bits, dat grootvader, met een lonkje naar hem, er maar verder het zwijgen toe deed. Drie dagen later kregen ze, wat ze hadden verwacht: het gemiste schot, verwerkt in een of andere fantastische historie. En als dan grootvader - wat hij met geen mogelijkheid kon laten - het schande-feit van drie dagen her daaruit los pelde, dan had wel Uberto zijn kostelijken lach terug, maar onderwijl waren zij eerst dagen lang

op zijn korzeligheid onthaald geworden. - En oom Cesare was nog vrijwat erger! Die bromde niet, die klaagde! Die klaagde eigenlijk altijd. Francesco lette op, hoe zijn hoge, uitschietende stem zich een bepaalden klagelijken val had aangewend, die één eeuwige verongelijking beteekende.

Maar grootvaders gelijkmoedigheid was tegen veel bestand. Mislukte hem wat, of bleek hij 't een of ander verkeerd te hebben gedaan, dan keek hij even nadenkend, had een koddig verlegen lachje of hij ergens op betrappt werd, trok met een gelaten gebaar de schouders op, en zei niets. Of als hij iets zei, was het altijd iets wat je tijden later nog onthouden had. Pas nog, bij den half verregenden druivenpluk: grootvader keek eerst wel bezorgd, doch den volgenden dag had hij gezegd: 'tja... onze lieve Heer vindt wijn-met-water mooi genoeg voor ons, van 't jaar'. 't Was om zulke gezegden, dat de vorige pastoor vaak verklaarde, dat grootvader een wijsgeer was, en Francesco had dat altijd best begrepen. Doch zag hij tegen grootvader op om zijn 'wijsgeerige' woorden, bij dat verlegen lachje kon hij grootvader zóó lief vinden, dat hij plotseling zijn arm om hem heen sloeg en hem kuste op zijn koele, oude wang.

Hoe opgeruimd echter grootvader altijd mocht zijn, tegen één ding kon hij niet: dat was, als het langen tijd achtereen triest weer bleef. Kletterde

eens, een dag door, de najaarsregen op hun dak, of stoof de sneeuw langs hun ramen, dan mocht grootvader zoo genoeglijk met een van zijn lijfboeken in het verste hoekje van de schouw kruipen, lezen, en wat nadenken, en weer lezen, en eens praten met zijn blokkenvuur, zachtjes, om Francesco niet te storen bij zijn leeren. Doch wanneer, na een week van al maar druilige mistluchten, ook de Zondag nog geen verlossend zonnetje had gebracht, dan wist hij soms zelfs bij zijn boeken geen troost meer te vinden en begon ongeduldig te zeggen: 'Porca miseria! 't is of we in de gevangenis zitten; zoo kunnen ze me net zoo lief naar Siberië verbannen'. En kwam op zulk een dag Uberto of een andere kennis uit het dorp en trachtte hem over te halen: 'Kom, Mino, een kommetje wijn en een soelletje taroc¹⁾ bij Giovanella?', - dan bezweek de oude, haalde zijn wijden omslagmantel en zijn flambard uit de kast, en na zich vergewist te hebben, dat de jongen zijn bezigheden had, zei hij, ietwat beschaamd, omdat hij anders zoo zelden in herbergen kwam: 'ja me jongen - voor van avond eens een spelletje taroc en een kommetje wijn bij Giovanella'.

Vijf minuten achter het dorp, in een ravijnbocht, waarheen een verrassend boschpad af-

1) Een boeren-kaartspel.

daalde, stond Giovanella's wonderlijke 'grotto dei cacciatori', de jagers-taveern. Het was maar een onaanzienlijk huis, waarvan de smalle voorkant, tusschen twee kleine tralie-ramen, bijna geheel werd ingenomen door de dubbele, zwart-verweerde deuren met hun geweldig ijzer-beslag van scharnieren en sloten als van een vesting-poort. De zij-muren gingen schuil onder lange, vuil-gele balcon, en het gansche gedoente was door den eigenaar zoo jagerachtig mogelijk toetakeld.

Op het door ouderdom diep ingekorven hout der beide deurhelften zaten met wijdgespreide vleugels twee sperwers gespijkerd; erboven spalkte een reusachtig hertegewei. Onder het frontbalkon bungelden aan touwtjes een paar opgezette bunzingen, en de verkleurde papieren guirlanden van een langgeleden schietwedstrijd wapperden van de breede dakluifel.

Op een berm naast het huis was onder de olmen de kaatsbaan, waarheen een steenen trapje omhoog-voerde. En weerszijden de poortdeur, onder de tralievensters, zaten rond twee steenen tafels bij mooi weer de gasten.

En zonder mankeeren, onverstoorbaar vroolijk, en geheimzinnig stilwijgend tegelijk, kuierde Giovanella rond, klein, zwaargebouwd, zijn dikken, rooden kop onder den eeuwigen, vermiljoen-vilten punthoed gedoken, en achter zich het zachtzinnige

schaap, dat hem volgde als een hondje, - terwijl over alle balcon hingen, schreeuwden, schreiden of lachten, een paar der vele pronkstukken van kinders tusschen de twee en twaalf, die de kerel kans had gezien, in dat boschhol om het jaar zoowat te fokken en zoo kerngezond groot te krijgen.

En altijd was het er vol, niet alleen als men er 's zomers de koelte van beek en woudschaduw zocht, maar het gansche jaar door. Was het de ligging van het huis, zoo eenzaam en toch nauwelijks vijf minuten van het dorp verwijderd, of was het de originaliteit van den waard en diens stilzwijgende uitbundigheid, die de mannen van Trebiano naar dezen 'grotto' trok? Geen herberg in het land, waar bij dag en bij avond, doordeweeks of des Zondags, een dergelijke drukte rumoerde.

Voor de Zondag-middagen groeide die drukte tot bijna een feest. Rond de beide steenen tafels oreerden de mannen boven hun pinten en kannetjes wijn; jonge kerels bolderden en tierden op de kaatsbaan; kinderen joelden bij elken worp, vanaf de balconnen, hun bewondering of hun spotgelach; een paar brakken speelden er krijgertje over de takken der olmen.

En in de open deur, vóór het duisterende verschiet van den verwulfd kelder, een spelonk gelijk, waar als een voorwereldlijke kolossus het vervaarlijk wijnfust schemerde, - zat op zijn leege

tonnetje, breed en bloedrijk onder zijn vermiljoenen suikerbrood, Giovanella. Het schaap stond geduldig naast hem; en terwijl zijn zware, roodbruine handen rustig op zijn knieën uitlagen, vlogen met een tartenden moedwil zijn rakkerachtige blikken van den eenen prater naar den anderen: 't was of, om een nóg ondeugender glimp van die drommelsche oogen, de eene drinker, boven Zijn wijnkom, den ander de loef poogde af te steken... Alle grappen waren zijdelings voor Giovanella bedoeld, en hijzelf zei zoo goed als niets. Soms, in een stilte, gooide hij plots, na een diepen zucht, een paar woorden van droogkoddige berusting: 'èh, wat zal je d'r aan doen?' of 'pazienza!' Soms stond hij op, om een nieuwen kan wijn te halen; ofwel hij verdween achterin het huis, en men hoorde dáár zijn donkere stem onder de roezemoezige bende woeden, terwijl op een sukkeldrafje het schaap achter hem aan druste. Dan zat hij weer laconiek op zijn leegen ton, en hoorde toe...

Een enkele maal, op zoo'n Zondagmiddag, had Mino ook den jongen meegenomen naar den 'grotto dei Cacciatori': er waren daar dan altijd wel een paar kornuiten op de kaatsbaan. Doch Francesco had er niet veel tier. Voor het balspel ontbrak hem de ware handigheid, en zijn anders volstrekt niet eierzuchtige aard had het misschien

best kunnen verdragen, het op dit punt nu eens af te leggen, hadden de dorpsjongens hem niet zoo gedurig met zijn altijd-verliezen geplaagd.

En Giovanella scheen iets tegen hem te hebben. Hij voelde 't in zijn spottend zwijgen; en zei hij iets, dan betrók hij Francesco plotseling in een gesprek van de ouderen, met de vraag 'wat meneer de geleerde ervan dacht'.

Zelfs Uberto maakte hem verlegen, door uit hartelijkheid iets vertrouwelijks over een vorigen avond te zeggen, zoodat dan eensklaps iedereen op hem lette. Ja, ook Uberto's verhalen leken hem hier niet heelemaal meer dezelfde als de verhalen bij hen thuis aan den vlammenenden haard...

En voluit prettig vond hij het er eigenlijk alleen, als Antonio van Pietro en Riccardo en Eugenio er waren met mandoline en gitaar. Riccardo gooide zoo lekker gemakkelijk die hooge noten eruit, en Eugenio, met zijn donkere stem, verzong daaronder een tweede partij. - Dan genoot de jongen.

Eens, op een storm-avond tegen het eind van November - het was stikkedonker, de regen, uren lang, had gegutst tegen de keukenruiten - gebeurde er iets zonderlings. Op eenmaal kwam grootvader overeind van zijn haardbank, keek om zich heen, liep op de kast af, greep omslagmantel

en flambard en zei: 'Vooruit, Cechino, we gaan naar Giovanella!'

- Wat mankeert grootvader? dacht Francesco, maar anders, hij zei niet nee! Het avontuurlijke van dien plotselingen uitgang bij nacht en ontij leek hem zoo'n kostelijke inval, dat hij het zitten bij Giovanella graag op den koop toe nam; 's avonds bij lamplicht was het er trouwens wel een jolige boel... Gauw pakte hij, onder de cape, zijn Aardrijkskunde mee, want nog niet eens was hij klaar met zijn lessen voor den volgenden dag. - En zoo togen zij erop uit, door het van regen stróómende dorp, waar elke hellende straat een snellende beek was, zoodat bij het schaarsche lantarenlicht de doorwaadbare plaatsen, de oever-repen en de eilanden met wijde stappen gezocht moesten worden. En maar aldoor was Francesco in één lachbui om grootvaders grappige voorzichtigheid en schuinsche passen de plassen over; tot zij buiten het dorp geraakten, en op het duistere boschpad, waar het geboomte loeide van den wind, Francesco grootvader stevig om den schouder vatte, dat hij niet uitglijden zou.

Met doornatte mantels kwamen zij in de herberg aan. Het was er vol als altijd, in den grotto-kelder, en nog benauwder dan gewoonlijk, want rond het verhittend houtskoolkomfoor steeg een zware damp uit al de aard- en zweet-reukige kleeren, die

er te drogen hingen. Een tabakswalm van pijpen en zwarte toscaners dreef in gele en grijze lagen boven de kaartenden en morra-spelers, roodigverduisterend de vlam der groote petroleumlamp, die hing in het midden van het zwartberookt verwulf; en door de poort van het trapje naar den dieper gelegen perskelder, waar ook licht was, drong een sterk benevelende moer-geur omhoog en een galmend stemmen-lawaaï bij het knarsen en wringen van de wijnpers.

‘Ha Mino! Ha Cechino!’ riep vol donkere hartelijkheid Uberto vanuit zijn hoek: - Mino kwam juist van pas, om hun partij taroc vol te maken. Hier, gauw, oude jongen, er was geen oogenblik te verliezen! Had hij het niet gezegd: regen of geen regen, je zal zien, dat Mino komt!?

Francesco zette zich aan het eind van een der lange tafels, waar hij juist, door het poortje, den perskelder in kon zien.

‘Giovanella heeft hem om’, hoorde hij iemand wat bedenkelijk zeggen. Giovanella was niet dikwijls dronken, - misschien omdat hij het niet gauw werd, - doch had hij een enkele maal te veel op, dan kon hij gevaarlijk zijn, dat wist iedereen.

Bij het licht van de ééne getraliede lantaarn, aan den muur van het lage kelderhol, zag de jongen hoe Giovanella, de breede teenen-voeten

en zwart-behaarde kuiten purper besmeurd, door het verplette druiven-gestregelte waggelde, terwijl Alfonso, het oudste zoontje, en een man, dien hij niet thuis kon brengen, verder-zwoegden rond den perspaal, die jankte in zijn scharnieren. Met heel het geweld van hun lichaam voorover duwden zij en wrikten zij den dwarsboom voort, gestoken door die van jaren wrijving uitgegroeefde spil, ten einde al vaster en veelvuldiger het touw daarrond áán te snoeren.

‘Kracht l’ schreeuwde Giovanella, ‘zèt kracht! Zèt dan toch kracht! Porca Madonna!’

En ruw stootte hij Alfonso bij den schouder naar voren. Dan gleed hij uit in de bloederig lijkende modder, tuimelde bijna voorover, en begon nog giftiger de twee anderen uit te vloeken. Zot stond de verschoven punthoed hem over de eene slaap gezakt. Maar er viel niet om te lachen; de kerel zag er zoo somber-dreigend uit, of hij elk oogenblik een ongeluk kon begaan. Als een getergde duivel draste hij met zijn purperen teenen-voeten door het purper-geplette druivendraf over den leemen keldergrond; de opgestroopte broek hing hem op de harige kuiten gezakt, en met minachtende blikken volgde hij het afbeulend werk der twee, rond den steeds stroever en stroever om te wrikken paal.

‘Waarom denk ik aldoor: folter-paal?’ dacht

Francesco. En opeens zag de jongen een morgen in den vroegen herfst, als onder het welig kartelloof de rijp-voldragen trossen prangen der wazigdonkerblauwe en derlicht-doorfonkelde, goudgroene druiven... Hij plukte er een, en nog een, en proefde het pure, zoetgeurige sap van het goddelijk ooft...

‘Dàt was de hemel’, gevoelde hij in een plotselingen licht-val van gedachte, - ‘en dit was de hel’. Hij herinnerde zich een plaatje uit zijn geschiedenisboek: een kerker met allerlei oude marteltuigen, die, aangeschroefd of omgewrikt, de ledematen braken of ontvleesden.

Maar aan de tafel naast hem was een groot rumoer gaande geraakt. De ‘gek’ van het taroc-spel was door Uberto zoo prachtig achtergehouden, dat de tegenpartij er geheel van haar stukken door was. Van andere tafels draaide men bij om te kijken... ‘Giovanella!’ werd er geroepen, ‘Giovanella!’

En Giovanella, die zijn naam hoorde, kwam log het trapje opgestrompeld. Maar Francesco, lachend nog om grootvaders koddige verbouwereerdheid, zag dat de beschonken kerel hem in het oog had gekregen; zijn zwarte blikken broeiden van kwaadwilligheid; hij grinnikte, bleef strak Francesco aanzien; zoo stond hij even, wankelde lichtelijk, nam zijn vermiljoenen suikerbrood af en hoonde met een overslaande stem:

‘Goeienavond, Excellentie!’

Francesco voelde zich verbleeken.

‘Goeienavond, Excellentie!’ grolde Giovanella vervaarlijker, ‘antwoordt je niet?’

‘De professore studeert!’ hielp een dertigjarige sladood, die graag bij Giovanella voor geestig doorging.

‘Giovanella...’ waarschuwde grootvader dringend, maar Giovanella hoorde 't niet.

Van alle zijden zag men naar Francesco om.

‘Aha!’ grijnsde de dronken kerel, hij helde tegen de tafel aan, - ‘ahahaha! de pro... de proferentie studeert... studeert, ahahaha! Nou dan... pof!’ - en opeens had hij den punthoed weer van zijn kop getrokken en hem Francesco over de oogen gedrukt.

De jongen was opgesprongen, rukte zich het klamme vilt van zijn hoofd en smeed het van zich af over de tafel op den grond. Hij zag wit van drift en ontsteltenis.

Maar Giovanella, het natte, zwarte krulhaar over zijn lage voorhoofd geplakt, was in een kolder van woede ontstoken, en terwijl Francesco vluchtte achter de tafel langs, zocht de beschonkene hem te grijpen en zich los te worstelen van een paar mannen, die sussend tusschenbeide kwamen.

Doch doodsbleek ook hij, hoewel uiterlijk kalm, was de oude Mino overeind gerezen, raapte den punthoed van den vloer, en stond voor Giovanella:

‘Zet jij je bisschopsmuts maar weer op, makker’, zei hij rustig en indringend, al beefde zijn stem.

En plotseling was Giovanella gekalmeerd. Hij plantte zijn vermiljoenen suikerbrood op zijn massieven kop, draaide iedereen zijn ronden rug toe, stapte tastend het trapje weer af naar den perskelder, en ging zitten op de onderste tree.

Francesco, hevig ontdaan, had moeite zijn tranen te bedwingen; maar hij hield zich goed.

‘Kom, me-jongen, gaan we naar huis?’ kwam Mino.

‘Welnee, grootvader’, zei Francesco met een nog ijle stem ‘je bent er pas, ik zit hier best, hoor!’

Hij zat nu op de lange bank, alleen, aan den achterwand; dan sloeg hij zijn boek open en bladerde afwezig de platen langs van verre landen en vreemd-betorende steden...

Er was een zacht stemmetje naast hem:

‘Ben je erg geschrokken?’

Francesco keek op. Een meisje kwam hem terzij geschoven, dat hij niet kende; maar hij herinnerde zich, dat hij daarstraks, juist op het oogenblik dat Giovanella tegenover hem stond, haar beangste gezichtje gezien had in de open achterdeur. Hij had toen niet meer op haar gelet. - Wat een lief meisje was het! En wat vroeg ze dat lief!

‘Wie ben je?’ zei hij.

‘Ik?’ Ze begon te lachen. ‘Een nichtje van oom

Giovanella. Maar ik vind 'm niets aardig! 't Is net of hij iedereen altijd voor den gek houdt, en hij zegt tegen niemand iets... En nu hij dronken is...'

Ze had haar oogleden neer gedaan, en haar vochtig-roode mondje trok zich pruilend tezaam tusschen de zachte, even bebloosde wangen. Rond haar gaaf-blank voorhoofd lagen de gescheiden donkere haren, achter langs de rozige oortjes, naar twee zware vlechten toe.

Dan sloeg ze eensklaps de oogen weer op, heel zachte bruine oogen, die vertrouwelijk hem aankeken.

'Jij heet Cechino', zei ze nadenkend, 'dat hoorde ik er een zeggen...'

'En jij?' vroeg Francesco.

'Ik heet Agata. Ik ben met vader meegekomen. Vader helpt bij het persen en de volgende week bij het stoken van den brandewijn. Maar vader is veel te goed, vind ik. Hij zegt, als oom Giovanella dronken is, dan laat hij hem maar razen...'

Francesco antwoordde niets. Hij had ook nauwelijks geluisterd naar haar woorden. Hij zag alleen het zachte, ernstige gezichtje daar naast hem, dat dadelijk in één zoeten fluisterton hem dat alles vertelde, telkens de bezorgde oogen naar hem opslaand.

'En blijf jij ook, al dien tijd?' vroeg hij eindelijk, zacht.

Het meisje knikte, zag opnieuw hem een oogen- blik nadenkend aan. Dan lachte ze weer, en twee kuiltjes groefden zich in haar wangen: ‘Oom Giovanella is ook wel vreeselijk gek, hè?’

‘Dat weet ik niet’, zei wat stroef Francesco, die daar een lof in hoorde. Hij haatte Giovanella. Hij keek in zijn boek, waar het open lag, las onder het plaatje dat hij al zoo dikwijls had gezien: ‘Het Noorderlicht’.

Het was een plaatje van de poolzee, een verschiet van fantastische ijsbergen, doorschenen van een borealen gloed, die daalde uit verwonderlijk-neerplooiende, lichtende wolkvoorhangen. Het meisje boog zich naar hem toe, om ook te zien.

‘Wat is dat?’ zei ze.

‘Het Noorderlicht’, wees Francesco, ‘dat is allemaal van ijs, en zoo is het er een half jaar lang. Mooi, hè?’

‘Ja, mooi’, peinsde Agata, ‘hoe prachtig verzonnen toch!’

Weer kwamen de kuiltjes in haar wangen, en lief lachte ze uit haar overbuigende houding naar hem op.

Francesco werd zoo bevangen door die zachte nabijheid, dat hij heel en al vergat haar te vertellen, hoe dit geen sprookje was, maar een natuurverschijnsel.

‘Zijn er nog meer?’ verlangde het meisje.

Haastig bladerde Francesco in zijn boek, om nog iets veel zeldzamers te vinden. De Eskimo's in hun hol, de rare Lappen, het rendier, de eland, - niets leek hem mooi genoeg. Wacht, de gekleurde plaat vóórin zou hij haar laten zien...

‘Is dat een regenboog?’ vroeg ze. En na een oogenblik, dromerig: ‘Verleden zomer heb ik er een gezien... die zoo gróót was... Hij stond in het dal, vóór de bergen langs, en dan heelemaal door de lucht, en dan langs de bergen weer neer... En hij was heelemaal doorzichtig... je zag de bosschen erachter rood en geel gekleurd... en weet je wat zoo gek was? - weer lachte ze even - op een andere manier groen dan ze zelf waren! - het was prachtig! ... En hij stond heelemaal los in het dal... Net een boog, waar je zóó onderdoor zou hebben kunnen wandelen...’

Francesco staarde voor zich heen. Hij was in 't geheel niet verbaasd, dat dit meisje zoo iets zei; het leek àlles een wonder. Een verwarring drong in hem omhoog en benam hem bijna den adem.

Terwijl zij weer in het boek keek, voelde hij 'r hoofdje even zijn schouder langs-strijken. Hij zat roerloos, zijn hand trilde die het blad ophield met den hardkleurigen regenboog. Hij verwenschte zijn boek, dat het geen mooiere, tienmaal, honderdmaal mooiere platen had.

Nu kwam haar kleine, roodachtige hand bij de

zijne, om meê verder te bladeren... Vulkanen, de Hymalaya, een straat in Bombay, - zij vond het alles mooi. Met een vreemde gewaarwording keek hij naar dat ruwe, lieve handje, zoo vlak naast zijn hand.

En aldoor, aan de tafels der spelenden, ging er een zwaar geraas van spreken, lachen, schreeuwen; als het luwde, hoorde men soms, hoe de kletsregen tegen de ruitjes sloeg; tot weer een nieuwe stemmen-verwarring aanklaterde door het hoe langer hoe heeter en benauwder verwulf. Onophoudelijk drong uit de kelder-diepte het knarsen en janken van de wijnpers door.

En Francesco voelde zich zitten met het meisje in een wijde eenzaamheid. Nog keek zij naar al de vreemde dingen in het boek. Zij zei niets meer. Francesco zag het fijne glinsteren over haar donker haar. Hij rook den zoelen, frisschen geur van haar schortje. Een wonderlijk teer gevoel beving hem, een wonderlijke beschroomdheid.

‘Waar komen jullie vandaan?’ vroeg hij eindelijk. Het meisje noemde een oord, dat Francesco vaag wist aan den zuidkant van het meer te zijn.

‘Ik ga in Solano op de technische’, vertelde hij.

‘Ik had wel gezien, dat je geen gewone boerenjongen ben’, zei Agata bewonderend, met haar zoeten kuiltjes-lach. En even daarna: ‘Waarom ga je op die school?’

‘Om later leeraar te worden’, zei Francesco, ‘of iets anders... Grootvader weet 't nog niet...’

‘Agata!!’ werd er opeens geroepen. Het was de vrouw van Giovanella, die om den hoek der achterdeur keek. Francesco had haar zelden gezien (Giovanella deed gewoonlijk alles zelf in de herberg), maar tegelijk ontdekte hij: dat bruine gezicht met de donkere haarslierten langs de wangen, mooi, al was het niet jong meer, het had dezelfde warme zachtheid van Agata's gezichtje.

Het meisje was opgesprongen. ‘Goeie nacht!’ ze ze met haar lief lachje achterom, en tezaam met haar tante verdween ze.

Francesco bleef zitten boven zijn boek, in een groote verwondering. De kelder van Giovanella, vol stank en rook en lawaai, de tafels met spelende en drinkende mannen, niets bestond meer. Gansch zijn jonge wezen was van één zoete vreugde doortogen.

Een geweldige schaterlach deed hem opkijken. Rond de keldertrap - de wijnpers knarste niet meer - stonden de mannen en schaterden; zelfs grootvader kwam lachend kijken over den schouder van Uberto. En vooraan stond meesmuilend Agata's vader met dien rakker van een Alfonso, die 't hardste schaterde van allen. Francesco was er al bij... Op de onderste trede zat Giovanella, alleen achtergebleven in den kelder, en tusschen zijn beenen

stond zijn vermiljoenen punthoed. Hij had er zitten slapen, werd juist mompelend half wakker, tastte naar zijn hoofd, vond zijn suikerbrood niet, krabde langzaam zijn vette krullen, zei 'pazienza', en dutte weer door.

Alfonso proestte! 't Staat tusschen zijn beenen, 'k heb 't 'm stilletjes van zijn kop getild! 't Staat vlak voor 'm!' Hij sloeg zich op de knieën van pret.

De mannen keerden naar hun tafels. Maar Mino vond het nu laat genoeg voor hen beiden. Zij sloegen hun warmgedroogde mantels om en vertrokken. De oude vertelde wat; Francesco, aan zijn arm, ging als binnen een lichtenden droom, en in zijn hart een teederheid zonder naam...

II

De oude Mino begreep niets meer van zijn jongen. Nu was het Francesco, die avond aan avond polste: 'Grootvader, gaan we nog niet eris naar Giovanella?' - 'Grootvader, zei Uberto gisteren niet, dat hij je wachtte voor het taroc?' -

'Het schijnt je te bevallen bij Giovanella', spotte Mino, 't is waar, 't gebeurt niet iedereen dag dat ze je excellentie noemen!'

Even later zei hij opeens:

'Zeg 's, Cechino, dat nichtje van Giovanella...'

Gelukkig bukte zich grootvader juist over zijn

blokkenvuur, want Francesco voelde zich een kleur krijgen, die gloeide tot achter zijn ooren.

‘Hoezoo, nichtje...’ kwam hij onnoozel, terwijl hij nog dieper over zijn huiswerk boog.

‘Nou, dat meisje, dat er toen 's avonds was...’

‘O, Agata, uit San Felice...?’

‘Ah! heet ze Agata?’ vroeg grootvader, schijnbaar peinzend... Francesco hoorde de fijne oolijkheid in dat peinzende toontje. - Met grooten ijver schreef hij voort...

Den volgenden avond zei grootvader: ‘Jongelief, wat denk je van een uurtje bij Giovanella?’

Weer dat gevoel, of grootvader hem aanstak met een lucifer, en hij dadelijk in lichtelaaie stond.

‘Goed, grootvader’, zei hij droog, en moest noodzakelijk nog even iets naslaan.

Maar bij Giovanella kwam dien avond Agata niet te zien. Onrustig zat Francesco te kijken bij de kaarters. Hij dorst niet naar haar te vragen. Hij had geen boek meegenomen. Giovanella kuierde rond als gewoonlijk en scheen niet op hem te letten.

En vlak bij hem, aan de tweede tafel, zat Agata's vader. Het was een stille man, wat sluik van haar en van houding; zijn aschblonde snorretje hing neer om zijn mondhoeken; maar boven de magere wangen, licht behaard op de jukbeenen, keken de zachtblauwe oogen uit, schroomvallig en oprecht.

- Agata, bruin-oogig en bruin van haar, leek niets op haar vader, dacht Francesco. En toch voelde hij een diepe gelijkenis in de enkele uitdrukking dier oogen. Telkens moest hij zien naar dat bedachtzame, zachte gelaat. 'Andrea' noemde hem Giovanella, 'Buzzi' zeiden de anderen. Tot er aan die tafel een goede grap werd verteld en hij meelachte, meer met zijn oogen dan met luidruchtig vertoon.

Doch de jongen had nog iets anders gezien: het groefje in zijn strakke wang, dat Agata's kuiltje was. En Francesco bemerkte, dat hij hield van dezen man.

Dan, terwijl hij nog op hem keek, vervuld van deze zachte gedachte, scheen de ander dien blik te voelen, want hij wendde het hoofd, glimlachte, en knikte vaag den jongen toe, goedig en als beschaamd.

Het meisje echter verscheen niet dien avond.

Den Zondag daarop - grootvader voelde zich niet al te goed en bleef thuis - ging Francesco alleen naar den 'grotto dei cacciatori'. Het was een blauwe begin-December-dag, en in het blader- looze bosch lag zonnig de herberg, feestelijk over- strepeld door den schaduw-wirwar der twijgen. De beek, gezwollen van de laatste regens, stroedelde

vrolijk schuimend en bruisend van waterval tot waterval. Maar zóó zacht was het najaar geweest, dat reeds in de beschutste hoekjes aan den berm, onder een boomstronk, of tegen een oud stukje muur vol fijne varentjes, de grasgroene primulapollen met hun eerste vochtig-opengeloken bloemen-rozetjes prijkten.

En toen Francesco naderkwam door den verheugelijken dag, met in zijn hart een popelend verlangen, hoorde hij reeds het fijn gepinkel en teer accoordgerucht van mandoline en gitaar... Aan de voorste tafel zaten Riccardo en Eugenio en Antonio van Pietro, en zongen op hun snarenspeel het liedje, dat hij kende:

‘Rosa, om uwe liefde
word ik gekweld, verteerd...’

Het hooge smachten van Riccardo's stem sneed door zijn hart met een jubelende pijn.

Maar niet als altijd bleef Francesco bij de zingenden; stil klom hij naar de bocciabaan, waar de oudere mannen een partij aan 't spelen waren; daar zette hij zich wat terzijde en keek uit...

Alles leek hem heerlijk dien dag: de zon, de muziek, de bloemen in den zóó vroeg al voorjaarachtigen winter, tot zelfs de behendige worp der ballen, die, vanuit hun hoogen boog, neerploften precies waar zij wezen moesten en nog juist de

matige vaart hadden om te loopen over den vasten, vocht-zwarten grond tot aan het kleine balletje, dat zij ontmoetten met een tikje, vriendelijk-raak. Dan kwam de gemoedelijke bewondering der anderen los, en de tegenstander, met een rustige berekening in zijn oogen, nam zijn aanloop...

Daar zag hij Alfonso, den twaalfjarigen oudste van Giovanella.

‘Is je oom er nog?’ vroeg hij losjes, maar het klonk zoo raar, dat Alfonso hem vorschend aankeek.

‘Ja’, zei hij, ‘die is er nog; wat moet je van 'm?’

‘Niets’, antwoordde Francesco, ‘ik vroeg 't zoo maar...’

‘O!’ zei Alfonso, ‘ik dacht anders, dat het je meer te doen was om mijn nicht dan om mijn oom. Ik heb jullie wel zien zitten...’

‘Opzij! Porca Miseria!’ schreeuwde een der spelers, die met den zwaren houten kogel zijn aanloop nam; rakelings weken zij uit.

‘Alfonso!’ riep Giovanella om den hoek. Er was dien middag zulk een vertier, dat hij het alleen niet af kon.

Toen voor de zooveelste maal Francesco uitkeek naar het huis, zag hij opeens Agata haastig naderbij komen, een blad met glazen in de eene hand, een karaf wijn in de andere. Als zij den mannen had ingeschonken, werd zij Francesco gewaar en kwam dadelijk verheugd op hem toe:

‘t Is zoo drùk vandaag!’ lachte ze, ‘maar 't is ook net zomer, vindt je niet?’

Haar verschijnen al had hem een blijden schok gegeven; doch nu, tegenover haar vertrouwelijk gezichtje, bloeiend van vreugde, overweldigde hem een tè sterke vlaag van gevoelens. Hij vond eerst niets om te zeggen. Zijn antwoord was zijn verrukte gezicht.

‘Ik ben blij dat je er nog bent’, zei hij eindelijk, en innerlijk rillend: ‘kom je straks nog een poosje buiten...?’

Agata bloosde,

‘Hoeveel dagen blijf je nog?’

‘Aan 't eind van de week gaan we naar huis, zegt vader.’

Agata zei 't heel zacht. Peinzend, met een wonderlijk lachje, keek ze hem even aan.

‘Maar dan zie ik je toch nog’, vroeg Francesco gespannen, ‘ben je er Donderdag nog? Dan heb ik vrij...’

‘Ik denk van wel’, zei Agata, Weer bloosde ze, en met een blik over haar schouder liep ze haastig, haar leege karaf in de hand, naar binnen.

Francesco bleef geduldig wachten. Hij keek naar het balspel, lachte bij een misworp, riep ‘brávo’ bij een knappen treffer, alsof het spel hem geheel in beslag nam; maar onderwijl gingldoor hunkerend zijn fel-gespannen verwachting

naar de kleine zijdeur onder de buitentrap van het balkon, waar hij het meisje had zien verdwijnen. Dan zat hij in het gras bij de muziek te luisteren, zijdelings uitspiedend naar boven... Tot juist vanuit den grotto-kelder tweemaal barsch werd geroepen 'Agata!' - Een stemmenlawaai loste zich op in een luid gelach.

Francesco hoorde verschrikt toe... Maar dadelijk erop kwam wat schichtig het meisje de voordeur uit, zette drie glazen neer op het tafeltje met de mandoline-spelers en schonk in...

En aanstonds weer hadden haar warme oogen hem gevonden. Zij bloosde opnieuw, wou ijlings teruggaan, maar keerde en liep toch nog even, gehaast, op hem toe.

'Kòm je dan Donderdag?' vroeg ze. En mee- nende dat hij wel iets gehoord zou hebben, zei ze nog met dat lieve pruilmondje: 'ze plagen me binnen, omdat ze zeggen, dat ik bang ben voor die griezelige vogels', en ze keek om naar de twee sperwers, uitgespalkt over de beide deurhelften. 't Is wel erg dom', lachte ze, 'want ik weet best dat ze opgezet zijn, maar die zielige pooten, net of ze nog leven... Wat heeft oom Giovanella er aan?'

Toen werd er opnieuw uit het huis geroepen.

'Dat 's waar!' schrok het meisje, 'tante moet uit, ik zou op 't kleintje passen...' Met een knik was ze weg.

In een heftige bewogenheid bleef Francesco achter. Werktuigelijk ging hij het boschpad af. Tweemaal wilde hij terugkeeren. - Ik ben gek, dacht hij, ze was misschien nog wel buiten gekomen, later... Maar hij liep toch door, alsof hij gedwongen werd door te lopen. En zijn droomerige verteederling van de vorige dagen werd een schrijnend verdriet en een grenzenloze kwellende zoetheid van gevoel tegelijkertijd.

En weer, in den laten zonne-middag, zat hij op de rots achter hun hooischoor, zijn hoofd bedolven in zijn handen.

‘Dus dat is het’, zei hij maar stil in zichzelf, ‘dus dit is het...’

Toen hij opkeek, stond de Monte Baldo warmpaars in den poozenden zonneschijn, en voorbij de dampige rots-silhouetten verderop, lila alsof ze doorzichtig waren, gloeiden rozen-rood met teer-blauwe schaduwen, de sneeuwtoppen van Tyrol.

Alleen stond de jongen, hoog in het midden van de wereld. Het was ademloos stil. En langzaam, achter den bergrug, zakte de vurige zonnebol weg, al lager en lager, tot hij plotseling verzonken was als met een snik van licht.

‘Agata’, stamelde Francesco, ‘Agata...’

III

Mino, bij het vuur, voelde zich ziekig, doch hij zei niets. Wat zou hij zijn jongen met klachten lastig vallen? Hij was duizelig en hield zich maar stil op zijn haardbank. En Francesco zat tegenover hem, vreemd bewogen, bijna pijnlijk vervuld van den drang zijner nieuwe gevoelens. Hij keek voor zich uit, keek grootvader aan, keek in het vuur, en wist geen weg met zichzelf. Hij kon niets uitbrengen.

‘Waarom ben je zoo stil, Cechino?’ vroeg grootvader nogmaals.

Francesco antwoordde niet. Eindelijk ging hij maar wat leeren, maar wat hij las, waren reeksen woorden zonder zin.

Vroeger dan anders opperde grootvader, dat zij naar boven zouden trekken. Vluchtig gaf de oude man hem den avondzegen; hij merkte het nauwelijks. Hij legde zich te bed, doch van slapen was geen sprake. Hij zag aldoor dat lieve hoofdje, dien zachten oogopslag; hij zag ook het moedervlekje, dat hij geen van beide ontmoetingen bewust had opgelet en toch had gezien, het donkere spikje boven aan haar wang bij het oog, waar het blozende weer blank werd...

En met zijn twee ruwe, vrome jongenshanden omvatte hij, in het zwarte ledig van den nacht, dat liefelijk gezicht.

Dan ontspanden zich zijne gedachten en dreven vager in hem om. Hij voelde alleen een knagende kwelling, of ergens, hij wist niet waar, een kwetsuur door-bijtend pijn deed en of die pijn heerlijk was om te verduren.

En uit die heerlijke, langzaam verdoovende pijn verrees iets wonderlijks: hij hoorde in zijn hoofd, of het heel in de verte was, een eentonige muziek aan-neuriën en kreunen, en koperrood in de avondzon zag hij drie donkere mannen staan, den turenden oude, en den somber-trotsche, en den tengeren jonge met de smeulende oogen; en almaar hoorde hij, zacht en onontkoombaar, de felle doordringende melodie op het zware steunen als uit een bedrongen hart, de smartelijke vreugde van den doedelzak...

Midden in den nacht ontwaakte hij met een plotselinge gedachte: - en als ze nu Donderdag eens vertrokken bleek... Klaar wakker lag hij bij dien fellen, leegen schrik.

En voor dag en dauw sloop hij op zijn kousen het huis uit, dat grootvader hem niet hooren zou. De morgen was zoo kil, dat hij liep te rillen in zijn overjasje. In het bosch droop de nachtmist nog van de twijgen, en vogels repten zich schichtig in de eikestruiken, alsof hij de eerste was dien morgen, die hen kwam opjagen.

Het was kwart over zevenen. Hij had nog een half uur. Als Agata eens juist buiten kwam!

Ze zouden, in den winter, toch allicht om zeven uur opstaan...

Maar bij Giovanella zat alles dicht. Toen hij het huis omliep, hoorde hij aan den achterkant, vanuit zijn stal, het schaaap blaten. Geen raam of deur op al de balcon, of de gele luiken waren gesloten, en geen geluid verried iets. Hij liep de kolfbaan op, naar de plek waar hij den vorigen middag met haar was samen geweest. Hij had er de lucht wel willen liefkoozen, als dat gekund had. Een oogenblik zat hij op het walletje, doch de grond was zoo koud en vochtig, dat hij aanstonds weer op moest staan. Hij dorst noch roepen noch zijn aanwezigheid door wat ook verraden. Hij waagde een tweeden rondgang om het dichtgesloten huis... Er was iemand buitengekomen, die zich waschte bij de bron, - een granieten trog, waarin uit een looden pijpje, met wisselvallige sprongen, dag en nacht het helle bergwater klaterde... En wie daar zijn hoofd bukte bij den straal, dat was Agata's vader.

Francesco bleef staan waar hij stond. De man echter, proestend in zijn plensende handen, bemerkte hem niet, ging door met zich te wasschen, totdat hij, zijn gezicht drogend in een grooten, rooden zakdoek, het huis binnen ging.

Francesco sloop weg, doch zoodra de herberg uit het gezicht was, stapte hij aan zoo hard als hij kon, of iemand hem op de hielen zat.

En bij den uitgang van het bosch was het, of zijn hart stilstond van schrik: daar kwam, den rooden punthoed op, en zijn langen knuppelstok onder den arm, Giovanella vanuit het dorp naar zijn huis. Francesco kon terug noch opzij; hij kon niet anders dan doorloopen. Wat moest Giovanella van hem denken? Het pad had maar één doel, de herberg; het liep daar dood. Wat zou hij hem vragen? Maar de kerel, met een fonkel in zijn zwarte oogen, ging langs, en zei niets.

En toen hij dien Donderdag-middag (het regende zachtjes) aarzelend door de dorpsstraat slenterde, niet wetend of hij nu-dadelijk of later zou gaan, - zag hij, onder haar bleek-groene paraplu, zooals de boeren die hebben in dat land, een mandje dicht tegen zich houdend, Agata aankomen.

‘k Heb expres gevraagd, boodschappen te mogen doen’, begon ze dadelijk trouwhartig, ‘want oom Giovanella zegt zulke nare woorden over je, en als je gekomen was, zou hij zeker nog naarder zijn geweest’.

Haar gezichtje, groenig beschenen, leek nog blanker dan anders, en haar vochte mond, zoetjes vooruit gestoken als ze zich beklaagde, was als een roode vrucht. Klein onder het groote regenscherm keek ze naar hem op; hij stond er, inwendig rillend, buiten, een verlegen slungel.

‘Wil je onze rots eens zien?’ zei hij, ‘t is het mooiste plekje van de wereld, - wil je er met me naar toe gaan, al regent het?’

‘Maar me mandje?’ vroeg Agata,

‘Dat laten we wel thuis’, zei Francesco.

En zoo gingen ze samen de nauwe straat door en hun terras over, dat blank stond...

Wat keek grootvader verwonderd, maar tegelijk heel lief, en gelukkig volstrekt niet spottend.

‘Maar me-jongen’, zei hij, ‘er is niet veel te zien vandaag op de rots, met dien regen...’

‘Dat geeft niets’, drong Francesco, ‘ze kan het zich toch voorstellen...?’

‘Da's waar’, gaf grootvader toe, ‘stel het je dan maar héél mooi voor!’

Zij liepen het wingerdland door, klommen langs de klamme rotsblokken naar boven, - Francesco vooruit, Agata, onder haar paraplu, vlak achter hem. Dan stonden ze daar, twee warme kinderen met een onuitsprekelijke liefde voor elkander in hun harten, hoog in het midden der grijze wereld.

Rondom, ver en vaag, weken de grijze silhouetten der bergen, waarlangs de witte nevels dreven, en diep beneden hen bewogen de bolle, witte wolken, die gansch het meer verhulden. En aldoor regende het.

Hij had haar willen vertellen van zijn wonder-

schoone wereld en van de wonderlijk schoone libel; nu keek hij neer op haar zachte gestalte, zooals zij daar stond, de klippers met de roode leertjes over de wreef, haar blauwe, beregende schort, waarom beschuttend het roodwollen doekje, en daarboven dat frissche ronde gezichtje met de vocht-roode, sprakelooze lippen, en de warm-bruine oogen zacht naar hem heen. Haar donkere vlechten glinsterden van regen, of ze bedauwd waren.

En Francesco dacht, hoe oneindig mooier en liever dit meisje was dan het allerschoonste, wat hij tot dien tijd had aanschouwd.

En hij zei niets,

‘Je kunt wel zien, dat 't hier prachtig kan wezen’, kwam Agata life.

‘O zoo prachtig’, zei Francesco, en hij legde haar uit, wat er dien kant heen te zien was, en wat dáár. Dan, bevangen, zweeg hij weer,

‘Agata’, zei hij opeens heel zacht, ‘hou jij ook zooveel van *mij*...?’

‘Ja’, zei ze en keek hem aan, ‘dat spreekt toch vanzelf?’

Zoo stonden ze nog een kleine poos, zij onder haar groene paraplu, en Francesco daarnaast.

Plotseling ging hij zitten, zijn hoofd voorover in zijn handen. Even later stond hij weer op.

‘Willen we gaan?’ zei hij dof. Langzaam klauterden de kinderen de rots weer af, liepen achter

elkander aan het wingerdland door. En bij de schuur gekomen, stond Francesco stil.

‘Mag ik je een kus geven?’ fluisterde hij, en hij boog zich onder de paraplu, en kuste haar op haar zachte wang, moeilijk, want hij stootte zijn hoofd tegen de baleinen.

En Agata sloeg haar anderen arm om zijn hals en kuste hem voluit, vlak bij zijn mond.

Een ontzaglijke ontroering gutste door hem heen. Hij verbleekte. Hij pakte haar ruw-roode, zacht- gevormde handje vast in zijn hand.

‘O, waarom moet je wèg, morgen...?’ kreunde hij.

Hulpeloos keek ze hem aan.

‘En wannéér gaan jullie?’

‘Morgenochtend om tien uur. Vader wil lopen naar Limone en daar de boot nemen, die ineens doorgaat’.

Francesco knikte bedrukt. Het hielp zelfs niet, als hij thuis bleef van school.

‘Ik moet nu naar huis’, kwam ze verdrietig, ‘tante zou vragen, waar ik gezeten had’.

Francesco ging haar mandje halen. Grootvader zag het aanindegneur. Vriendelijk knikte hij het meisjetoe.

De jongen bracht haar tot aan het eind van de dorpsstraat. Nog tweemaal keek ze achterom.

Langzaam keerde hij naar huis terug, smartelijk vervuld van dit groote en heerlijke, en van de pijn, haar niet meer te zullen zien.

Vele dagen bleef Francesco stil. Lang zat hij dien Zondag boven op hun rots, op de plek waar zij samen hadden gestaan, en staarde in een nijpend heimwee het omnevelde meer-verschiet af, waar hij ver, ver in de diepte, ergens het oord wist, waar Agata woonde.

En grootvader die, in een fijn vermoeden, begrepen had, wat er was met den jongen, probeerde door een goedige opgewektheid hem weer op streek te brengen.

Vijfde hoofdstuk

I

FRANCESCO, de handen in de zakken van zijn jasje, en zijn Uberto-achtige kaplaarzen aan, kwam in een uitgelaten vroolijkheid door de onder-ge-sneeuwde dorpsstraat teruggestoven naar huis. Hij had het dien morgen in zijn bed al gehoord, aan het angelus, dat klonk, eenzaam en gedempt als door een tastbare afsluiting van stilte: - sneeuw, en voor het eerst dat jaar! Vroeg was hij opgestaan, en in de anders nog morgen-grauwe keuken hing de blanke schemer die alles feestelijk maakt! Buiten lagen de raamkozijnen broos en bol toegedekt; alle takken en twijgjes van den ouden moerbeï stonden wit-belijnd in de nog fijntjes sneeuwende roze-grijze lucht; en het dak van de hooischuur was één zuivere teekening van blauwgeschaduwde witte pannen. Dadelijk na hun kop morgen-koffie was hij erop uitgetogen. Op den weg, langs de eerste karresporen, tjoepten en kriipten de rulle randen. 't Moest nog vriezen! Sneeuw en vorst den dag voor Kerstmis! Mooier kon je het niet hebben! Hij voelde zijn wangen

blaken van warmte en kou tegelijk. Wat was kou ook heerlijk, als je vingers tintelden, en de adem kwam zoo dicht en warm uit je mond!

Hij was den kant naar Vesio opgelopen, een kwartier wel, en weer terug; óver hun dorp, een nietige samenschooling van wit-toegedekte daakjes, weggedoken bij het helder torentje, stond de Monte Baldo uitgerezen, een gebergte uit een vreemden droom, waarin de ijle, grijze rotsen, als door een onbegrijpelijk licht, met de schilferende en kartelende lijntjes eener witte schaduw waren aangestroken.

Dan was hij den weg naar Castello ingeslagen, die, alvorens te klimmen naar dit hooggelegen en burchtgelijke dorp, eerst nog steiler afdaalt in het beboschte ravijn van de beek. Wat het daar stil was in die ongerepte, witte woud-schemering! Langen tijd stond hij er te luisteren: een klein geklater in de diepte der dicht-besneeuwde afgronden was het eenig geluid in heel die blanke schemersproke.

En terwijl hij weer terugklom, kwam de zon door en zie, die witte wereld vloot vol gouden licht en ijlblauwe schaduw en tintelend geschitter. Hij was nu het pad door de vlakke landen naar Albonago opgegaan: één smettelooze glooiing van sneeuw. Rondom waren de beboschte bergen als bezet met rozig-blanke koralen.

En op den terugweg was hij Uberto tegengekomen. Die, het geweer van den schouder bungelend, zijn bontgevoerden, leeren jachtjekker open op den breeden gordel vol vroolijk roodgehulsde patronen, zijn rosse pelsmuts tot op de lustig glimmende oogjes, leek danig in zijn schik, er den lieven langen dag op uit te trekken. Zijn twee honden snoven en snuffelden in de versche sneeuw, draafden in wijde bochten achter elkaar aan het veld rond, dat het glinster-fijne poeder hun rond de behaarde pooten stoof; dan wentelde de een zich her en der op den rug; zijn prachtig witte buikvacht leek groezel in de uiterste zuiverheid van het land rondom; de ander, met korte keffjes, stond er kwispelstaartend bij te kijken. Francesco mikte sneeuwballen naar de honden, mikte verder het veld in; en de dieren, waaksch en dartel, joegen dadelijk blaffend en dollend achter de blinkende kogels aan, rolden over elkaar heen op de plaats waar een klein, zwart gat in het wit was gevallen, beten in het ijle sneeuwpuulver, schudden het van hun bekken en draafden weer, hijgend en blaffend, een nieuwen worp achteraan.

Tusschen die onstuimig uitlaaiende vroolijkheid voelde Francesco zijn eigen blijdschap tot een uitbundige vreugde steigeren; uren had hij met de dieren kunnen ravotten. Maar Uberto, na een poos, riep ze tot de orde: te woeste honden gaf

een slechte jacht. Doch tegelijkertijd keek hij met welgevallen naar den jongen en zijn tintelende gezicht.

Dan herinnerde Francesco zich opeens den kerstavond: - Signor Uberto kwam toch wel, voor het kerstmaal?

- Per Bacco! en òf hij kwam! Om acht uur precies! Sneeuw en vorst en nog tien uur jacht voor den boeg... 't Zou me een hongertje geven dat hij meebracht! Maar voor al te veel fourage hoefden ze anders niet te zorgen. Op een meter gerookte paling, en een panetone zoogrootalshet Castel Sant' Angelo in Rome, konden ze voor zijn part rekenen, alles pas uit Solano gekomen! En Fido en Diana waren van-avond ook van de partij, dat wist grootvader. Met kerstavond liet hij zijn twee getrouwen niet in den steek.

Francesco knikte verheugd. Zeker, zoo was het alles bij de vorige kerstviering ook geweest. Met een warmen blik keek hij Uberto in de kleine, nauwe sprankel-oogen. Zonder Uberto zou kerstmis geen echt kerstmis zijn, dat voelde hij duidelijk.

Uberto, met zijn kort, gebiedend fluitje, had opnieuw de twee uit den band gesprongen dieren achter zich gecommandeerd. Dan, nog wat brommend in zijn krulbaard, maar met een bijna jongensachtige voortvarendheid, ging hij verder op stap. De twee lenige dieren, in nauw bedwongen uit-

gelatenheid en met dwaas ingehouden staart- kwispelingen, volgden hem op den voet.

Francesco had ze nagekeken, tot zij de bocht waren omgegaan. Dan had hij luid-op gelachen, zoo maar, uit louter plezier.

II

Toen hij thuis kwam, was juist Mariuccia bezig den keukenvloer te kuischen voor den kerstmis. Mariuccia was de oude vrouw, die iederen morgen het huiswerk deed en daarna hun middagmaal toebereidde. Met groote bezemhalen stond zij het rondgestrooide houtzaagsel weer saam te vegen, en boozig sloeg zij aan het mopperen, toen zij Francesco aan de deur verschijnen zag.

- Hei! hei! een christenmensch had mooi alles proper maken, als iedereen met zijn sneeuwvoeten dadelijk maar weer binnen liep...!

Uit het achterhuis klonk stooterig grootvaders vergoelijkend lachje. Francesco sprong nog net bijtijds terug, krabde ijverig zijn schoenen met de gespijkerde zolen schoon op den scherpen steenrand van den buitendrempel.

‘Een christenmensch; een christenmensch!’ verweet grootvader zachtjes, en zijn lief bleek gezicht met de heldere blauwe oogen kwam om de tusschendeur kijken: ‘als de herders voor den stal

zoo goed hun sneeuwvoeten hebben geveegd als Cechino daar nu buiten staat te doen...'

Mariuccia had nooit veel bescheid op wat grootvader vaak voor onverwachte dingen zeggen kon. Zij keek dan met haar water-grijze oogjes zóó onrustig onderzoekend, dat de oude man gewoonlijk maar gauw weer te hulp schoot. Goedig kwam hij ook nu met Francesco's houten huisklippers aandrigen.

'Eerbied voor den arbeid, Cechino', zei hij bestraffend, en een heel klein beetje schijnheilig tegelijk.

Francesco moest geweldig lachen om zijn malle gezicht. Hij begreep, dat de oude man zich even te voren aan dezelfde zonde moest hebben schuldig gemaakt, als hij daar bijna bedreven had!

'Met de eerste sneeuw zijn Cechino en ik aan elkaar gewaagd, Mariuccia', zei grootvader dan ook, 'wij zijn bij die gelegenheid samen niet veel ouder dan... twintig jaar misschien!'

En tegen Francesco verontschuldigde hij: 'Mariuccia houdt niet zóó van de sneeuw als wij, Cechino; daarom kan zij onze onbesuisdheid ook niet begrijpen...'

Daarop sloot hij geheimzinnig de deur van het achtervertrek, waar de jongen wilde binnengaan, en deed hem naast zich op de hardbank zitten.

Het vrouwtje, een tien jaar jonger nog dan groot-

vader, maar veel ouder lijkend met haar tandeloze mond, haar laag-breed heupenstel - ze had nog negen kinderen in leven, - en haar ruggetje gebocheld van het werken, bezemde geduldig en nauwgezet voor de tweede maal heel het keukenvertrek rond en verdween dan, al bezemende, in de achtergang.

Buiten begon het opnieuw te sneeuwen. Het werd donkerder en tegelijk blanker in de schemerige keuken, alsof die nu nog stiller van de buitenwereld afgescheiden was. En grootvader verschoof de smeulende stukken boomstam wat inniger over elkaar, zoodat opeens het haardvuur helder opvlamde.

Francesco vertelde van zijn ontmoeting met Uberto, van den meter gerookte paling, den panetone, en de honden, die ook meekwamen.

‘Best, best’, zei grootvader, maar hij zei 't afgetrokken; dan, droomerig, alsof hij de laatste paar minuten daar al voortdurend in zijn gedachten mee bezig was geweest, begon hij opeens:

‘Acht jaar geleden was dat ook zoo, de eerste sneeuw vlak voor kerstmis... Oom Tito en je tante Savina waren toen over, met hun twee kleine jongens... Die sliepen op jouw kamertje, en oom en tante op de groote achterkamer... Wat die kleine Pietro zijn oogen uitkeek! Hij had nog nooit sneeuw gezien daar beneden... Aardig, rond kereltje,

net een appel... En jij was er natuurlijk den heelen dag, weet je dat nog?, je was toen een jaar of zes...’

Francesco's oogen gloeiden zacht. Ja, hij herinnerde het zich nog goed. ‘Ze trokken me op een plankje door de sneeuw’, zei hij, ‘en daarna speelden we lotto...’

En plotseling begon Mino te lachen: ‘en weet je nog, wie er 's middags kwam?’ ‘Nee’, zei Francesco, ‘wie kwam er 's middags?’

‘Oom Cesare... En oom Cesare had zóó'n groot pak “torrone”¹⁾ meegebracht, in zilverpapier... Maar niemand kon er zijn mes doorkrijgen, zoo hard was dat smeuge goedje geworden... Hij had het nog liggen van een paar jaar geleden... Ten minste, dat maakten wij ervan!’

Wat later zei Mino peinzend:

‘Je vader leefde toen nog, Cechino’.

Zoo ging dat altijd omstreeks kerstmis en nieuwjaar. 't Was of in de ontroerde stemming dier dagen de geheimste schuilhoeken van zijn herinnering opengingen. Het eene verhaal kwam soms na het andere. Dat was voor Francesco nog een bijzondere bekoring, die rond deze dagen gloorde.

‘Moeder hield zeker niet van sneeuw?’ vroeg hij opeens.

‘Waarom niet?’ verwonderde zich grootvader.

‘Zoo maar’, zei Francesco beschaamd. ‘Moeder

1) Witte noga, met vruchten en amandelen erin.

was niet sterk... en als je toch niet sterk bent...' Zijn oogen bedelden om een bescheid.

'k Herinner me', zei grootvader, 'dat ze eens hier aan datzelfde venster stond, op een morgen, dat de dikke vlokken vielen. 't Was in den tijd, dat jij op komst was. Aldoor keek ze, of haar oogen telkens een vlok volgden, tot die uitdoofde in den grond, en dan weer omhoog zochten naar een andere, die ze konden begeleiden... Aldoor wapperden haar blikken op en neer... En ik herinner me nog goed, dat ik was weggegaan, om de beide geiten te melken, die wij destijds hadden; en toen ik terugkwam, stond ze er nog net zoo, maar stil voor zich uit starend; zóó stil, of ze zelf niet wist, dat zij er stond...'

Francesco zei niets. Strak droomde zijn kijken zich weg in de vensternis, of hij het beeld niet los kon laten, dat door het verhaaltje heen hem daar verschenen was. - Wat moest zijn moeder lief zijn geweest! Hij zag de oogen van het portretje, hij zag die groote oogen 'wapperen op en neer' zooals grootvader zei... En wat was grootvader toch een engel van een man, dat hij zich zooiets zóó goed herinnerde. Hij had graag zijn hoofd op grootvaders schouder gelegd. Een diepe behoefte aan teederheid was in zijn hart.

En ineens bloeide daaruit op de verschijning van Agata... Agata, zooals ze naast hem was komen

zitten dien avond bij Giovanella... Agata, zooals zij tegenover hem stond op de kolfbaan... Agata, zooals zij, onder haar groene paraplu, lief uitkeek in de wereld van nevelen rondom en het mooi wou vinden... Agata, zooals hij haar het laatst gezien had, omkijkend nog tot tweemaal toe... Een wijde weemoed vervulde hem. Zou Agata ook niet zijn als zijn moeder, later, zoo lief, zoo zacht?

‘Ja’, zei grootvader na een poos, ‘ik hield van je moeder misschien nog meer dan van mijn eigen zoon.’

‘Maar - 't kon zijn, dat ze er niet veel voor voelde, door de sneeuw zelf te baggeren... daar kon je wel gelijk aan hebben’, kwam hij dan plotseling losjesweg achterna. En om den morgen geen trieste plooi te geven, wou hij juist nog iets grappigs gaan vertellen over een ontmoeting tusschen Uberto en oom Cesare, toen haastig, een zwarten doek om haar hoofd, de postvrouw langs het raam kwam. Francesco was al bij de deur; grootvader ook... De postvrouw stampte eerst haar schoenen af, want er was een pakket, - grootvader moest afteekenen. Natuurlijk, het pakket van tante Letizia; en twee brieven, van tante Savina uit Malescia, en - van oom Cesare.

‘Als je over den Duivel spreekt...’, meesmulde grootvader, en dat bracht Francesco onbedaarlijk aan 't lachen: het idee van dien saaien, zuren oom

Cesare, dien je op zijn staart zou kunnen trappen! En wat een klaagliederen hij dán aan zou heffen! Zijn briefje noch dat van tante Savina werd vooreerst geopend. Verlangend, alsof hij zelf nog een jongen was, begon grootvader dadelijk de touwtjes los te peuteren van het pakket zijner jongste en liefste dochter, die door haar huwelijk heelemaal in de buurt van Spezia was verzeild geraakt. Den grooten afdoener, dien de oudste met kerstmis te zenden placht, het wijd-geschreven epistel vol ophemeling van hun materieelen welstand, kenden zij al van buiten. En ook oom Cesare's calligraphie zagen zij vóór zich, en dat er om te lachen zou vallen, wisten zij eveneens. Maar wat zou er dezen keer in het pakket van tante Letizia zitten? Toen de touwtjes niet gauw genoeg los wilden, sneed grootvader ze door. En als dan de vele goede zaken op tafel lagen uitgestald: de wingerdood-gloeierende goudreinetten, de geurige mandarijntjes, en vooral de eigengemaakte macaroni-schulpjes, gefarceerd met fijngekruid vleesch, en de groote, eigengebakken amandeltaart, - dan, op den bodem van de trommel, vond grootvader het briefje, en, knijpbrilletje opgezet, las hij ze voor, die onbeholpen zinnnetjes, die even hartelijk waren als al haar hartelijke gaven. Daarop kwam tante Savina aan de beurt: voor duizend lire hadden zij aan den winkel

verbouwd; Tito's ongetrouwde zuster was gestorven; zij hadden een groote partij koffie ingeslagen; God zegende hen bovenmate naar den stoffelijken mensch. En eindelijk lazen zij den brief van oom Cesare: het deftig in elkaar gedraaid epistel met veel overdreven dank voor het potje honing, door Francesco den laatsten schooldag gebracht, en veel spitsvondige verontschuldgingen, dat hijzelf niet meer de jaren had om kerstgeschenken te bedenken, noch ze in te pakken en te verzegelen, noch ze weg te brengen en te verzenden volgens de menigvuldige formaliteiten, welke de post tegenwoordig eischte.

‘Als hij dan nog maar de jaren houdt, om mijn potjes honing te verschalken...’ zei grootvader.

‘De twee sinaasappels, die dezen keer ter belooning klaar lagen, hadden hun jaren anders nog niet’, lachte Francesco, ‘zoo zuur als die waren!’

‘Broer Cesare is een guit’, zei grootvader, ‘daar gaat niets van af...’

En toen zij alles gelezen hadden en de feestgaven uit San Terenzo weggeborgen, terwijl Mariuccia, om te koken, bezit had genomen van het houtvuur, wonk grootvader Francesco mee naar het geheimzinnig afgesloten achtervertrek, en toonde hem daar *zijn* verrassing: den nieuwen kalender voor het jaar dat ging aanbreken.

Stil in de vreugde, die heel den dag drenkte, bekeek de jongen het fleurige schild met zijn ver- guld-aangestroken lijntjes hier en daar, en onderaan, op het blok, het vergulde jaartal: 1898. Dan trok opeens een eigenaardigheid al zijn gedachten tot zich.

‘Heb jij 't ook al gezien, grootvader?’ vroeg hij, ‘wat er voor zonderlings is met die teekening?’

‘Dat is te zeggen’, aarzelde de oude man, die niet graag een gemis van snuggerheid tegenover Francesco bloot gaf, en, knijpbrilletje op den neus, knipperden zijn oude oogen boven het kalenderschild, - ‘dat is te zeggen...’

Hij had juist dit exemplaar van den colporteur gekocht, omdat hij zoo aardig had gevonden de voorstelling van die kamer, waarin een blonde krullebol op de teenen stond om een blaadje af te trekken van den kalender aan den muur dier kamer; en dat kalendertje was weer *deze kalender zelf*, met heel klein hetzelfde op zijn teenen staande jongetje. .

‘Je bedoelt’, zei hij, ‘dat daar opzij...’

‘Nee grootvader, dat die teekening niet af is!’

‘Hoezoo?’, verwarde zich grootvader.

‘En dat het zelfs onmogelijk is, om ze af te maken...’

‘Je bedoelt’, zei grootvader weer, ‘dat dat kleinste baasje te klein is, om...’

‘Welnee, grootvader, want op dat kleine kalen-

dertje hangt wel wéér een kalendertje aan den muur, maar daar staat niets op, terwijl daar óók een jongetje op zijn teenen moest staan die bij een nòg weer kleiner kalendertje reikte, en op dat nòg weer kleiner kalendertje moest je opnieuw het jongetje zien en opnieuw een kalendertje, en...'

Nu wás grootvader er.

'En gelukkig maar, dat de teekenaar daar niet aan gedacht heeft', zei hij, 'want anders hadden wij den kalender niet; dan zat hij nóg te teekenen...'

'Ja, juist', zei Francesco, 'als je maar klein genoeg kon teekenen, zou je tot in alle eeuwigheid door kunnen teekenen, en nóóit zou de kalender af zijn... over drie eeuwen niet... en over honderd eeuwen nòg niet...'

Nadenkend, over zijn knijpbrilletje heen, keek grootvader zijn kleinzoon aan, en Francesco keek grootvader aan: een oogenblik doordrong hun ooglicht elkanders oogen, en Francesco had een duizelig gevoel, alsof hij binnen zag in een eindeloos lichtend en ontzaglijk geheim, en of hijzelf een vreemde werd voor zichzelf...

'O, grootvader', zei hij, 'wat is het wonderlijk... die kalender...'

'Ja, grappig...', zei grootvader, die toch de diepste bedoeling van zijn jongen niet begrepen had.

En 's middags kwam de postvrouw nog eens, en bracht een kaart. In een groot, onregelmatig schrift was zij geadresseerd ‘Aan Francesco Campana, bij zijn grootvader, te Trebiano.’ Het was een prachtige kaart; een mosroosje van roode zij lag dik op het glimmende papier, en aan den linkerkant stond, in gouden druk, ‘Gelukkig’ en aan den rechterkant ‘Feest’. Maar eronder was geschreven in voorzichtige lettertjes, uitgegleden over het gladde karton: ‘Vele groeten van Agata’.

Een ongekende vreugde bloeide uit die kaart in Francesco omhoog. Opeens beseft hij, hoe dat lieflijke wezen daar in de verte lééfde, en aan hem dacht, en aan hem denkende die mooie kaart had uitgezocht, en zacht erover gebogen dat alles geschreven had. Grootvader stond achter hem, maar zoo gonzend was zijn blijdschap, dat hij niet hoorde, wat grootvader erover zei. Stil ging hij ze wegbergen op zijn kamertje, en staande bij zijn kleine venster, waar de sneeuw tegen de ruitjes was gestoven, bezag hij nogmaals, onder die roodzijden roos, dit schrift dat háár schrift was, en met een brandende teederheid legde hij de kaart tegen zijn wang.

Wat later op den middag, heerlijk door de versch-vlokkende sneeuwbuien, met die warme glorie binnen in hem, ging Francesco naar het

winkeltje van zout en tabak, om een kerstkaart voor Agata te kopen.

III

Vóór des avonds Uberto kwam, gingen Mino en zijn kleinzoon naar boven met den bedwarmer. Grootvader kon daar niet buiten; zijn oude hagedissenbloed, zei hij altijd, was te koud om op zijn eentje warm te worden. Francesco droeg den kandelaar en den spanen koepel, en grootvader het koperen vuurmandje. Het was geducht koud; de kleine ruitjes, dichtgestoven van de aldoor nog neer-striemende vriessneeuw, schoten van binnen vol fijn-bekruifde ijs-lijntjes.

Grootvader hing den koperen scaldino binnen in den spanen koepel aan zijn haak; dan sloeg hij zijn dek op en schoof het gevaarte er onder. Francesco was van kind af verzot op dit toch zoo gewone gebeuren, om het geheimzinnige van die ronde, blanke grot met de houten binten, waar nu, ongezien, het warme, roode licht zou schijnen van de gloeiende houtskool in den scaldino; kierde er een reetje, het was net een venster van een feestzaal, voor wie buiten staat.

‘Mejongen’, zei grootvader, ‘als je oud bent zul je pas begrijpen, wat dat voor ouwe botten een paradijs is...’

Francesco hoorde dat altijd weer met hetzelfde diepe genoegen, en genoeglijk, hij met de kaars vooraan, daalden ze naar de keuken af. En nog hadden ze zich niet geschikt bij den haard, waar de soep al over het vuur hing, of daar was Uberto met zijn dadelijk naar binnen ploffende en zich de sneeuw van rug en ooren schuddende honden.

- Sapperloot, dat was me een sneeuwstorm! de sneeuw lag al zoo hoog als zijn kaplaarzen, maar zoo licht en zoo fijn als bevroren lucht! Ha! wat een dag! en wat een avond! Hoe meer sneeuw buiten, hoe meer feest binnen!

En zoodra hij in zijn houten leunstoel het zich behagelijk had gemaakt, liet grootvader hem den kalender zien en moest hem uitleggen Francesco's vernuftige vondst.

'Ja, ja', zei Uberto vaag. Hij begreep het niet recht. Je hoefde toch niet langer te teekenen dan je wou. Zijn dikke, blakende kop zat vol sneeuwkou en heete vermoeienis, en zijn kleine, vakerige oogjes knipperden tegen het blokkenvuur, waarnaast dadelijk de twee honden zich elk in zijn hoekje hadden gedraaid. De marche van acht uur door de sneeuw zat Uberto stevig in de beenen. Hij keek Francesco maar eens aan en bromde iets over geleerde snuiters. Eerst toen ze aan tafel waren gegaan, en het hartige bord groentesoep hem geurig dampte onder den neus, begon Uberto

te ontdooien, en na het tweede glas wijn herwon hij al zijn gewone tierigheid. Trouwens, wannéer hij eens bij hen aan een maaltijd aanzat, leek hij de eerste tien minuten altijd een beetje op visite, lichtelijk bevangen door het ongewone van tafellaken en servetten, en hij deed dan zijn best, een keurig gast te wezen, wat een lichtelijk koddig effect maakte.

Maar hoe zou ook iemand niet op zijn verhaal komen onder grootvaders gastheerschap! Bij geen maaltijd als bij dit kerstmaal was grootvader zóó op dreef. Zijn gezicht was van een zachte opgetogenheid en hij was bijzonder spraakzaam. Uberto leefde er heelemaal van op. De kwinkslagen waren niet van de lucht; gul klonk grootvaders lach, voller door zijn innerlijke voldaanheid.

En tusschen de twee mannen zat, een beetje stil, Francesco, maar zoo gelukkig, dat beurtelings grootvader en Uberto glimlachend naar hem kijken moesten, - het gelaat wat geheven zooals hij dat veel placht te houden, het ranke voorhoofd glanzend onder het licht, de zachtbruine oogen groot en innig van vreugde. Hij genoot van al de feestelijke gerechten; hij genoot nog meer van het daar zoo zitten, en luisteren, en kijken... Dit was nu kerstmis weer... Vreemd, scheen het niet, of verleden jaar kerstmis nog geen maand geleden was? Was er wel een tijd tusschen? Was het niet

dezelfde kerstmis? Nee, toch niet dezelfde kerstmis. Hij zag in een onduidelijk perspectief, hoe hij door allerlei benauwingen was gegaan, sinds verleden jaar, en door allerlei onbekende schemeringen, en hoe van dat alles veel vreemd donker en licht in hem was achtergebleven. Zij zaten hier wel weer net zoo... maar hij was een andere jongen geworden, al was hij toch dezelfde jongen.

Even verwonderde hij zich ook, hoe ver kerstmis van kerstmis was weggedwaald. Wat was kerstmis? - een feestmaal, brieven, geschenken, een blanke schemering in den sneeuwnacht buiten, en binnen een blanke blijheid als nooit anders in heel het jaar? Of kwam dat alles tòch van het eigenlijke kerstfeest, ook al dacht je er niet aan? Een vleug van zoet verlangen trok door zijn hart, zooals hij dat met vroegere kerstmissen ook gekend had, een vroomheid, die hij had behouden uit den stillen gloriëtijd zijner communie en uit het eene jaar daarna, dat hij koorknaap was geweest bij den vorigen pastoor. Zijn moeder was ook vroom geweest; en grootvader dan, als hij hem wel eens voorlas uit het evangelie. Het vorige jaar, 's morgens, had grootvader het kerstverhaal gelezen met dat prachtige engelengezang: 'Eere zij God in de hoogste hemelen!' - Die vroomheid, die hem zoo gelukkig had gemaakt, tijden lang was zij dit jaar niet bij hem opgekomen; er was zooveel, dat

zijn gedachten in beslag nam. En in den laatsten tijd... Even herproefde hij de bitterheid van zijn twijfel aan Gods liefde; maar snel verjoeg hij die zwarte ingeving; hij wilde nu niet anders dan dat van jongs af bekende, doordringend-teedere en wijde gevoel. Dat moest immers het eenig ware zijn? Hij hoorde weer grootvaders zachte leesstem: 'want ziet, ik verkondig u groote vreugde...' Straks gingen zij naar de nachtelijke mis; dat sloeg ook grootvader nooit over. Door het stille sneeuwland zouden zij gaan. De kerk zou zoel doorwalmd zijn van een feestelijke heerlijkheid... het altaar één glans van blank-gouden licht... 'en de heerlijkheid des Heeren omscheen hen'... Zij bleven altijd achter in de kerk, dat alles gedrenkt zou zijn in een geheimzinnige glorie: de herders zagen immers ook in de verte de engelen-koren...

En daar zat nu grootvader, en daar zat Uberto. De vergenoegdheid glom uit zijn nauwe oogen, met telkens daarvan uitwaaijend de rimpeltjes van den lach. En grootvader, van louter ijver en zorgzaamheid, had vuurroode kleurtjes, die zijn vroolijke oogen nog blauwer maakten. Wat was het heerlijk, zooals ze hier samen zaten, met hun drieën. De honden, die hun lekkere schotelsvol hadden leeggegeten, wachtten, verzadigd, nog op een laatste toegift. Diana had haar kop op Uberto's knie gelegd, Fido zat tusschen hem en grootvader.

Gunderend keek hij hen beurtelings aan, verzette ongeduldig een poot, begon telkens een nieuwe staartkwispeling, doch hield weer in, en bleef zitten in gespannen afwachten. - Straks zou Uberto de honden naar huis brengen, en dan grootvader en hem weer tegemoetkomen, want in den kerstnacht ging ook Uberto mee naar de kerk.

Francesco zuchtte diep uit. Hij had wel eens gedacht - al mocht je het niet denken -: de hemelsche zaligheid, altijd maar door, jaar in jaar uit, en eeuw na eeuw, of dat niet... Maar als hij nu zóó altijd eens zou kunnen blijven zitten, Zoo met zijn drieën, met zijn vijven... in dit geluk... altijd zoo zitten...

- En paling eten met brood en wijn, dacht hij plotseling en lachte luidop; zoodat grootvader en Uberto, die ook den zucht hadden gehoord, nieuwsgierig hem aankijkend, mee moesten lachen, of ze wilden of niet; 't geen Francesco aan het blozen bracht en de algemeene vroolijkheid nog een graadje deed stijgen.

Toen eindelijk de schalen met Letizia's amandeltaart en Uberto's panetone op tafel waren gezet, en de schaal met goudreinetten en laatst-bewaarde muskaat-druiven, hief grootvader zijn glas.

Maar waarom was grootvader opeens zoo ontroerd? Waarom beefde het roode vijvertje, of het Zoo den rand overstorten zou? En waarom beefde

grootvader's stem, terwijl hij toch enkel maar den gewoonlijken heilwensch uitte:
'een gelukkig feest, en nog vele na dit!'

Ook Uberto had het gezien, en hij zei, even bevangen:

'Dat we hier 't volgend jaar weer net zoo zitten mogen, Mino'.

Een oogenblik was het stil. En eensklaps, ver in den nacht, begon het feestelijk-speelsche klokkegeklepel, dat de geboorte aankondigde van het Goddelijk Kind.

'De vreugde-klokjes', zei grootvader zacht.

'Tien uur', zei Uberto.

Rein en klein klonk het vroolijk gehuppel der toontjes... Francesco luisterde scherp:
- Zou 't niet meer sneeuwen? Hij stond op en opende de buitendeur...

'O grootvader!' riep hij, 'Signor Uberto! Kom eens kijken, hoe prachtig! De maan! de sterren!'

En in het maanlicht, dat uit den besneeuwden nacht als een blauwe lichtdamp door de rossig- duistere keuken vloeide, zagen de mannen den jongen staan, blank en eenzaam zijn omhoog geheven gezicht.

Zesde hoofdstuk

I

ONDER zijn baldakijnvormig uitstekend rotsblok, een eindje boven de aanlegplaats, zat Francesco uit te staren in den blonden lente-avond. Zoel was het en ademloos-stil aan den wijden, effen spiegel van het meer.

Het was zoo laat al licht, hij behoefde zich niet te haasten; en nu Paolino ziek was of heette - die jongen bleef thuis voor niets - genoot hij van zijn eenzaamheid. En zoo tuurde hij, tuurde vanuit zijn avondlijke droomgrot, daar, boven dien hemelschen watervloer.

Vreemd, dacht hij, - een poos tevoren was hij er ook al eens over aan 't denken geweest - vreemd, dat zoo'n onafzienbaar oppervlak toch in 't geheel geen ruimte inneemt; want dat vlak is enkel maar de grens tusschen het water en de lucht, en die nemen de ruimte in...

Hij had het verleden jaar geleerd: het vlak was de grens van een lichaam, en de lijn was de grens van het vlak, en het punt de grens van de lijn, en geen van drieën namen ze ruimte in. Eerst de derde afmeting deed de ruimte ontstaan.

Maar verbeeld je nu, droomde hij verder, dat je een vlak schuin overeind zet uit het water, doorschijnend, onstoffelijk grensvlak tusschen twee ruimtes van lucht, en je laat het hellen zoo naar den top van den Monte Baldo toe, drieduizend meter hoog, en daar voorbij het heelal in, tot voorbij de zon en de planeten, en tot voorbij de verste sterren, een etherisch vlak van onmetelijke afmetingen, - toch zou dat vlak, omdat het geen ruimte inneemt, nog kleiner zijn dan een speldeknop... Wat wàs het vreemd!

En dat was nog niet het vreemdste... Hij had nog iets veel gekkers ontdekt. - Dat elke lijn, kort of lang, tot in het oneindige deelbaar was. Werkelijk tot in het *oneindige*, want al verdeel je nou zoo'n lijn in honderd stukjes, en die stukjes nog weer elk in duizend stukjes, tot ver voorbij alle microscopische zichtbaarheid, - zelfs de biljoenste onderverdeeling van het kleinste lijntje heeft altijd nog een afmeting, en al verdeel je dat biljoenste deeltje nog weer in een biljoen onderdeelen, dan ben je er nóg niet, want zelfs het allerallerkleinste deeltje blijft houden een allerallerkleinste afmeting, tot in het oneindige deelbaar, want altijd nog grooter dan het punt, dat *geen* afmeting heeft. Dus elk lijntje was eigenlijk eeuwig, omdat je, het almaar kleiner verdeelend, nog in geen jaar, en in geen eeuw en in geen honderd

eeuwen, het afmetingloos onderdeel bereiken kon...

Maar nou het gekste! Omdat dus elke lijn, kort of lang, uit een eindeloos aantal lijntjes bestaat, was dus een korte lijn eigenlijk even lang als een lange lijn, want eindeloos is eindeloos, en afmetingen zijn dus feitelijk onzin.....

Salvati had laatst ook zoiets. Hoe kwam hij daar toch ook weer bij? Want noch met dierkunde noch met botanie had het iets te maken. Maar dat was juist het prettige: het genoegelijke praten met dien aardigsten hunner leeraren over allerlei dingen, die je niet begreep. Soms praatten ze wel een kwartier, voor de les begon. En hoe heerlijk waren die lessen zelf: toen hij in het begin van dat jaar het leven der planten behandelde... hoe prachtig en wonderbaarlijk was dat alles, hoe teer en geheimzinnig... Om het goed uit te kunnen leggen, hoe het in zijn werk ging, had hij hun de eerste beginselen van natuurkunde en van chemie erbij geleerd, van de moleculen en van de atomen...

- Maar wat was het nu ook weer van die buis? - O ja: stel, dat je een buis heb, en die verleng je tot in het oneindige, dan omvat de buis ook een oneindige ruimte. Werkelijk oneindig, want als hij nog niet genoeg bevat naar je zin, dan verleng je hem maar het heelal door, en ver buiten het heelal, en nooit behoeft de ruimte te eindigen, die je door je buis omvatten liet. Die buis bevatte

dus een oneindigheid; een heel klein deel van de ruimte kon dus even oneindig zijn als de oneindige ruimte zelve. Want oneindig is oneindig; in het oneindige zijn geen graden; en was de eene oneindigheid minder oneindig dan de andere, dan was de eerste oneindigheid in 't geheel niet oneindig! Wat bewees dat? zei Salvati; - dat ruimte schijn moest wezen en het oneindige of eeuwige het eenig werkelijke. Je kon er niet bij... Elken keer moest hij het weer opnieuw door-verzinnen, en elken keer was het, of hem iets uit de redeneering ontsnapte... Hij moest alles nu toch weer eens opschrijven in zijn boekje...

Starende zat hij op zijn steen onder het beschuttende rotsblok en zag, half maar bewust, het water koeler blauwen, terwijl in de verte de groene glooiingen aan den voet van den Monte Baldo juist inniger fluweelig gloeiden in hunne laatste stonde, voor het afscheid van de zon. Uit een wat hooger gelegen dorpje weerflonkte brandend rood een ruit het zinkende zonnevuur.

Hij stond op; hij had nog zijn uur te klimmen... En al klimmende, verweet hij zich, weer zooveel tijd verdaan te hebben. Zijn laatste rapporten waren niet zóó mooi geweest als die van de vorige jaren. Grootvader had niets gezegd, maar hij had wel teleurgesteld gekeken: waarom waren drie andere jongens knapper geweest dan zijn

Cechino? - Francesco wist het best: omdat die al hun ijver saamtrokken op het precies noodzakelijke, en niet, zoals hij vaak, hun uren verdroomden.

Inderdaad waren de meeste zijner leeraren van oordeel, en zij deden er soms zeer bezwaarlijk over in apartjes voor of na de lessen, dat een Francesco Campana veel beter zou kunnen. Zijn 'gefantaseer' maakte hun ongeduld gaande. Francesco wist nog niet, wat specialiteiten zijn, en hoe zij niets méér schuwen dan het algemeene en de synthese. En er was dan ook maar één leeraar die den jongen begreep, en hem in stilte gadesloeg met een liefdevolle bewondering.

Na Paschen was Francesco met de beste voornemens begonnen. Grootvader had zooveel voor hem over, en hij zou zorgen, al was het alleen maar voor grootvader, dat hij met Juli nummer één haalde bij het eind-examen. Hij was toch al een jaar ouder dan hij in zijn klasse moest wezen, omdat hij in Trebiano eerst zulk slecht onderwijs had gehad bij de nonnen. Maar hij zou nu voortaan zijn lessen leeren tot hij ze van buiten kende, en in de schooluren zou hij geen minuut meer afdwalen, Voet bij stuk zou hij houden. - Maar in een van de eerste wiskunde-lessen was hij alweer aan het piekeren gegaan. Net als de repeteerende breuken van vroeger, en als het getal π , waren de loga-

rithmen weer eigenlijk oneindig, al vergenoegde je je met 5 of 7 decimalen. Het getal π was oneindig. Oneindig! En de logaritmen waren oneindig. Al rekende iemand zijn leven lang, en al rekenden twintig geslachten van vader op zoon hun leven lang, nooit zouden zij kunnen bereiken het einde in de eindelooze verte van één dier getallen... Hij was daarover gaan vragen, was met het gekke feit van den kalender komen aanzetten... 'Hoor eens, vriendje', had de leeraar wat sarcastisch gezegd, 'we doen hier niet aan spelletjes, en met dien kalender van je grootvader hebben we niets te maken. Er is een eind aan alle dwaasheid en ook aan dat geteekende van jou. Let maar liever goed op, want je begrijpt blijkbaar nog niets van wat ik hier in jullie stomme koppen sta te stampen'.

Francesco was hevig gegriefd geweest. - Stomme koppen? en niets begrijpen? Ricci zelf begreep niets van dien kalender! Want als je nu toch een schilderij had, dat een kamer verbeeldde, waarin dat schilderij-zelf weer aan den muur hing, dan moest dat kleine schilderij toch weer diezelfde kamer verbeelden, want anders wàs 't het schilderijzelf niet; en diezelfde kamer wàs niet diezelfde kamer, als niet wéér hetzelfde schilderij er aan den muur hing, en zoo door... Daar kwàm immers nooit een eind aan? En er hòefde ook nooit een eind aan te komen, omdat je immers altijd een

oneindige deelbaarheid verwijderd bleef van het afmetingloos punt?

Een oogenblik stond Francesco stil. Een duizelingwekkend verschiep ging plotseling voor hem open... Dus je leefde tusschen twee eeuwigheden... Boven over hem heen was het nimmer eindend heelal, want wat kon er achter het zichtbaar heelal anders zijn dan nieuwe oneindigheden tot in eeuwigheid? Maar binnen in zijn jongenslichaam, binnen in dien struik, binnen in dien steen, was de niet minder oneindige eeuwigheid van het tot in eeuwigheid oneindig deelbare, de peillooze eeuwigheid in de diepten van het kleine...

Francesco hoorde zijn hart bonzen. Hij ging zitten, voorover, het voorhoofd in zijn handen. Zijn boeken en zijn hoedje lagen naast hem.

‘God! God!’ stamelde hij verbijsterd.

Hij kwam weer overeind, pakte hoed en boeken, en klauterde verder.

‘De eeuwigheid’... herhaalde hij in zichzelf, ‘de peillooze eeuwigheid binnen in me...’

II

Op een Zondagmorgen in Mei was de oude Mino met zijn bijen in de weer. Het was achter de schuur bij den geitenstal, waar vóór de wijngaarden nog een kleine bloemen- en groentenhof was met een

paar vruchtboomen. Op een lage bank onder het overhellend schuurdak stonden daar zijn vier korven. Een ervan was leeg en schoongemaakt voor een nieuwen zwerm wat later in het jaar. Voor de anderen, rond de kleine poortjes aan den onderrand, was het in- en uitgevlieg der kleine, goudbruine bijtjes in vollen gang. Soms, in een redeloze opwinding, krioelden zij een korte wijl dooreen op het plankje voor de opening, pijlden dan plotseling als een losbarstend vuurwerk de bloesemdoorgeurde lentelucht in. Binnen in het duister der korven gonsde een gestadig zoemen.

Grootvader, zijn oude strooehoedje achter op het bleeke voorhoofd, stond er met al zijn verstand naar te kijken.

De bijenhouders uit het land hadden bij overlevering een vaststaand stel uitleggingen over al het doen en laten van het bijenvolk. Zag je ze in het voorjaar driftiger bedrijvig dan anders en prikkelbaar, dan betekende dat een heete zomer; draalden ze doelloos rond de korf, dan was er weersverandering op til. Maar grootvader moest van dat alles niets hebben; soms kwam het uit, een anderen keer weer niet. Wat er precies in die kleine hersens omging, daar zouden de menschen wel nooit achter komen; maar verstand hadden ze, en zeker meer dan Mariuccia, misschien wel meer dan hijzelf.

‘Ik kan niet de eene bij van de andere onderscheiden’, zei hij tegen Francesco, ‘maar zij kennen elkaar, en ze kennen ons. Mij tenminste kennen ze, en mij zullen ze nooit kwaad doen’.

Voorzichtig scheerde hij een van de twee kleine vliegers, die op de mouw van zijn grijs linnen jasje waren neergestreken, met de open linker weg, sloot de hand, opende ze weer. Rustig bleef het gouden bijtje zitten in de bleeke palm. En opnieuw sloot grootvader luchtig de vingers, hield die een tijdje zoo, heel aandachtig, of hij voelend luisterde wat daar binnen gebeurde. Dan begon hij zachtjes te praten als tegen een kind: ‘wij zijn goeie maatjes, zeker; best bijtje, hoor; braaf bijtje van je ouwe baas...’ Als hij eindelijk de hand weer opende, zat even roerloos nog het insect, spalkte de gazen vleugels en nam rustig zijn vlucht door de zoelte van den hof...

‘Grootvader’, vroeg Francesco, ‘doet de bij je geen kwaad omdat ze het zelf niet wil, of omdat jij het niet wil?’

‘Natuurlijk...’, stak grootvader dadelijk van wal, - onderbrak zich dan. De vraag opende een inzicht, waartoe hij nog nooit gekomen was.

‘Wat bedoel je?’ vroeg hij.

‘Dat weet ik eigenlijk ook niet’, zei Francesco, ‘maar terwijl je daar zoo stond met de bij in je

hand, was het of je heele gezicht zei: ik wil niet, dat ze mij steken zal...'

'Wel', zei grootvader vermaakt, 't is zeker, dat ik heelemaal niet van plan was, dat te denken... maar nu je het zoo zegt, kan het toch best wezen, dat ik zoiets gedacht heb'.

En de twee keken elkaar aan met den verstandhoudelijken blik dien ze vaak hadden, alsof ze luisterden in elkanders ziel. Samen zaten ze dan op het bankje onder den bloeienden kerseboom.

'Grootvader...' aarzelde Francesco opeens.

Grootvader moedigde aan van ja, enkel met zijn zachten glimlach.

'Toen je van morgen de muizenval onder water zette, en die dieren zoo radeloos tegen de tralies drongen en verdronken, vindt je dat niet vreeselijk?'

'Prettig zeker niet', zei grootvader, 'maar als je 't niet doet...'

'Ja, 'k weet het wel, het moet...', peinsde Francesco, 'maar, grootvader, je zag er toch ook uit, alsof je in je schik was met de vangst... Natuurlijk', vervolgde hij dadelijk, 'als je eenmaal noodig vindt, de val te zetten, ben je ook blij als er wat inzit... Maar de doodsangst van die ronde oogjes...'

'Ik begrijp je best, me jongen', zei grootvader, 'maar zoo is 't nu eenmaal... het zelfbehoud... Jij trapt toch ook een schorpioen dood, die je op

je kamertje ziet. En wat doe je met een mug, die je zit te steken?’

‘Doodslaan, dat spreekt vanzelf! Maar’, peinsde de jongen door, ‘waarom moèt alles zoo gruwelijk toegaan? - Want dat het moèt, dat begrijp ik ook wel, grootvader... Maar waaròm moet het? Het is toch verschrikkelijk, als je je er in denkt: vermoord, vermorzeld te worden op zoo'n ontzettende manier... Want weet je, grootvader, de heele schepping hangt er eigenlijk van aan elkaar... Ik heb 't laatst eens bedacht: een kip pikt een worm, als ze er een krijgen kan; ze rukt en scheurt de pier doormidden met 'r snavel; maar de vos wurgt de kip en bijt 'r dood; en de mensch draait de kip den hals om en schiet den vos neer, om zijn vel; en als de mensch dood is, eten hem de wurmen weer op... Alle dieren leven van den dood van andere dieren...’

‘En Bettina dan? en een paard? en een koe?’ kwam grootvader.

‘Nou ja’, zei Francesco, wat hij sinds lang bedacht had, ‘maar die eten planten, en planten dat is nou wel niet zóó erg, maar 't zijn toch ook levende wezens, die niet zóó prachtig ingericht kunnen zijn, om plotseling uitgetrokken of afgevreten of afgesneden te worden... Weet je wel, grootvader, hóe onbegrijpelijk fijn het leven van elke plant is uitgedacht?’

Grootvader antwoordde niet.

‘Tja’, zei hij dan, ‘tja...’ Hij wist er geen weg mee. Zijn knappe jongen had wel gelijk. En toch; je mocht toch niet denken dat het alles verkeerd zou zijn? De schepping was Gods werk... Het was vreemd... Maar het zou alles wel ergens goed voor wezen... Natuurlijk, de mensch kon nu eenmaal niet alles begrijpen...

Gedachteloos scheerde hij weer een bij van zijn jasje en hield het insect zachtjes omsloten. En opeens viel hem een vreugdige gedachte in. Was het niet of Godzelf hem een klein bewijs in de handpalm lei? Hij opende de vingers. Teer zat daar het goudene bijtje en voelhorende fijn voor zich uit...

‘De heele schepping, zeg je... en hij dan?’ - Mino's oogen schenen blauwervannaëveblijdschap, - ‘hij leeft ten koste van géén ander beest; hij zamelt de zoetigheid die de bloemen voor hem bereiden, en tot belooning vervoert hij hun stuifmeel. En zóóveel honing sparen ze op, dat voor de menschen heerlijke raten-vol overblijven, zonder dat er één bij om hoeft te sterven. Is dat niet prachtig? Is dat niet volmaakt?’

Francesco keek verrast naar den gelukkig kijkenden oude. Het goudbruine bijtje wandelde in zijn hand... Dan bedacht de jongen, dat zelfs dit niet zóó prachtig was als grootvader zei: waarvoor hadden de bijen hun giftigen angel? Om zich

te verdedigen tegen de mensen en tegen andere dieren, op honing belust. Beren hielden immers zoo van honing? En of de bijen het wel zoo heerlijk vonden, om hun honing aan de mensen af te staan? Trouwens, ook zij kenden de wreedheid en den moord. Vochten de jonge koninginnen niet zóólang hun giftig gevecht, tot de allersterkste alleen overbleef? Het stond in zijn dierkunde-boek. En was er ook niet iets verschrikkelijks met de darren? Daar had de leeraar maar vaag iets van gezegd...

‘Nou?’ zei grootvader.

Francesco knikte. Hij wou maar liever dat verrukte gezicht van daareven niet betrekken zien. - Het was al gebeurd, want Mino had zelf begrepen, wat Francesco bezig hield.

‘Ja’, zei hij, ‘t is waar, ze steken; een dier heeft niet voor niets een angel. *Strijd* schijnt er te moeten zijn. Het zal wel ergens goed voor wezen... God heeft toch ten slotte het goede met ons voor...’

Het bijtje in zijn hand spalkte de vleugels en voer omhoog in den bloeienden kerseboom.

‘Maar, grootvader’, zei de jongen dringend, ‘waarom zijn dan de mensen slechter dan de bijen? Want wij, wij leven niet anders dan van vermoorde dieren en vernielde planten, elken dag weer aan!’

Grootvader keek onthutst. - Slechter dan de

bijen? Dan herwon hij zich; de jongen overdreef... ‘Nou, nou, slechter’, suste hij, ‘wij moeten toch eten? De koebeesten zijn er toch om geslacht te worden, en het koren is er toch, om brood van te bakken?’

‘Dat zeg ik ook niet’, zei Francesco bedrukt; ‘ik zeg alleen, dat wij, ons heele leven lang, niet anders kunnen leven, dan door dagelijks aan dieren en planten het leven te benemen.’

‘En trouwens’, zei grootvader, maar het klonk als een doodoener, die den jongen in 't geheel niet bevredigde, ‘God zelf immers heeft het zoo ingesteld, je leest het in het verhaal van Noach... hoe staat het er ook weer? ...: “al wat zich roert, dat levend is, zij u tot spijze”... Wat wil je dan?’

De vreugde was ganschelijk weggestorven uit zijn kommerlijke gezicht. En Francesco bleef Zwijgen. Een groote onvoldaanheid knaagde aan zijn hunkerende ziel.

III

Enkele dagen later, in de la van Francesco's werktafel naar een potlood zoekend, vond Mino daarin een notitieboekje, dat hij nog nooit van den jongen gezien had. Hij keek erin, wat verbaasd, en sterk bevangen ook plotseling.

Het begon met een aanhaling uit Dante's Vagevuur:

‘Come le pecorelle escon’ del chiuso
 ad una, a due, a tre, e l’altre stanno
 timidette atterrando l’occhio e ’l muso;
 e ciò che fa la prima, e l’altre fanno,
 addossandosi a lei, s’ella s’arresta,
 semplici e quete, e lo ’mperchè non sanno...’¹⁾

Ja, Francesco had verleden jaar, voor de zomervacantie, Dante in de taalles gehad, dat wist Mino. Maar wat vreemd, zoo'n jongen, die daaruit in stilte schatten dolf en ze vroom bewaarde, en niets daarvan zei aan zijn ouden grootvader; zij waren toch zóó vertrouwelijk samen...

In het lommer van den moerbei zat hij dan voor het huis op de steenen bank, knijpbrilletje op den neus, het boekje in de hand...

Nog een paar stukjes uit Dante volgden... Dan leek het ook een dagboek...

‘6 Aug. Heel in de vroege op weg gegaan met Uberto. De zon was nog niet op. Gebracht tot Vesio. Wat is de morgen heerlijk! Elk halmpje leek wel een rozekrans van dauwdruppen. Ze hingen over van de zwaarte. Op den terugweg wilde frambozen gevonden. Bij honderden!’

- 1) Zoals de schapen uit de schapskooi komen bij tweeën en bij drie, en d'andern staan schroomvallig met den kop naar d'aarde toe en waar het eerste gaat ook d'anderen gaan, tegen haar aan zich drukkend alsd het toeft simple en skill, en van 't waarom weet geen...'

‘29 Sept. Wat worden de jongen van Diana vermakelijke dingen! Die kleine katjes, bij Paolino laatst, waren ook zoo koddig. Gek, waarom hebben jonge dieren altijd plezier in hun leven, den heelen dag door, terwijl jonge kinderen altijd schreeuwen?’

- Malle jongen, mompelde Mino, hoe komt hij erbij?

Dan las hij met vrome aandacht:

‘4 Oct. Mijn naamdag. Heilige Francesco, ik ben blij jouw naam te dragen. Heerlijk moet het zijn, zóó te leven, alles weg te geven aan de armen, allen lief te hebben, de vriend te zijn van de vogels, en zoo brandend God te kunnen beminnen! Heilige Francesco, al mocht ik maar een klein beetje op je lijken.’

‘8 Oct. De wonderlibel’.

- Hé, verwonderde zich de oude... Maar ja, dat was waar ook, dat had Cechino hem verteld, op een Zondagmorgen, toen hij uit de mis kwam...

Doch wat stond daar allemaal? Mino, haastig, las het nog eens:

‘15 Oct. Grootvader las voor uit den Heiligen Bijbel: “Bidt en u zal gegeven worden, zoekt en gij zult vinden, klopt en u zal opengedaan worden”. Mooi is het; en bidden is iets heerlijks. 't Is of je 't al krijgt, terwijl je bidt’.

‘Maar eigenlijk is bidden toch iets vreemds ook. God is alwetend en geeft mij, wat goed voor mij is. Waarom zal ik om die dingen ook nog

bidden? En als ik om iets anders bid, kan God het onmogelijk doen. Dus is bidden feitelijk onzin.

Aan den pastoor biecht ik 't niet eens'.

'16 Oct. Danken, dat is iets anders.

God, ik dank U, dat ik grootvader heb'.

Mino was geschrokken eerst, dan ontroerd. Hardop herlas hij het:

'God, ik dank U, dat ik grootvader heb...'

Dan, plotseling, schrok hij nog feller.

'19 Oct. Maar hoe kan ik danken voor het monsterachtige in de schepping? Ik moest het aan grootvader vragen, maar ik kan het niet.

Ik haat Gherardo'.

Wat was dat? Wat betéékende dat alles? Angstig las de oude man voort:

'4 Nov. (in het prachtigste schoonschrift:)

De volmaakt schoone schepping

De schoone en afschuwlijke schepping (in gewone lettertjes:)

God verraderlijk? Hoe kan het?'

Mino liet het boekje zinken. Hij voelde zijn hart hameren met een duizelig gevoel.

- Wat ging er in dien jongen om? Opeens dacht hij aan een middag, het moest in diezelfde dagen geweest zijn, dat de pastoor gezegd had: 'ben je nooit bang voor die wetenschap, die zooveel geesten verduisterd heeft?' -

'Wat haalt die jongen toch in zijn hoofd?', fluisterde hij in zichzelf. Gejaagd keek hij verder...

‘5 Nov. Ik begrijp iets niet. Waarom denk ik aan de wijnmakerij als aan iets leelijks en schuldigs, en waarom is het eten van druiven iets heerlijk? Is dat soms niet een verbrijzelen met je tanden en vermorsen in je keelgat?’

Mino moest lachen: ‘vermorsen in je keelgat!’ Hij tuurde voor zich uit. ‘Wat meent de jongen? Iets schuldigs?’ Hij vatte het niet.

‘8 Nov. De tarantella gehoord. Muziek is ontzettend en prachtig’.

- De doedelzakspelers, dacht Mino.

‘15 Nov. De schepping is toch vol wonderen. S. behandelt het leven der planten. (“Wie is S?” vroeg Mino zich af; - die leeraar Salvati waarschijnlijk!) De opstijgende vochten, waarin precies die stoffen uit de aarde, die elke plant voor zijn fijnste eigenaardigheden, voor zijn kleuren, voor zijn bizonderen geur, nodig heeft. Wat is 't verwonderlijk! Je hebt een zaadje van deze bloem. en een zaadje van die. En in elk zaadje ligt de geest besloten, die onfeilbaar weet, ja, werkelijk schijnt te *weten*, wat hij moet gaan doen, wat hij worden gaat, welke zouten hij uit den grond moet opzuigen, welke zuren uit de lucht... Wonderlijk, wonderlijk!’

Op 28 Nov. las Mino het verhaal van den avond bij Giovanella, toen die dronken was... Wacht, nu begreep hij opeens iets van wat Cechino wilde

met die ‘schuldige’ wijnmakerij...De jongen was toch wel overdreven...

En daar (een zonnige lach gleed over Mino's oud gelaat) dáár was *het* meisje!

‘... Ze zat vlak naast me. Haar hand raakte aan de mijne. Ze Heet Agata’.

En zonder datum, wat lager:

‘Agata, bloem der bloemen’.

En ‘Zondag 3 Dec. De liefde is het prachtigste op de wereld’.

‘4 Dec. Nu heb ik toch gebeden vannacht. Dat Agata nog blijven mocht tot na Donderdag. Maar ik heb 't gedaan aan Maria, want Maria doet misschien wel eens wat voor je, zonder dat God het weet’.

- Wat een grappenmaker, glimlachte Mino. Hij veegde een traan weg, die over zijn wang kwam gerold.

‘8 Dec. Agata vertrokken. Ik kuste haar; en zij kuste mij. En nog tweemaal keek ze om’.

‘26 Dec. De eeuwigheids-kalender. Kaart van Agata, Heerlijke avond’.

‘29 Dec. Hoe kan ik zóó houden van Uberto, die toch niets anders doet dan dieren doden? Een jager is eigenlijk een monster. En toch is Uberto de goedheid in persoon, Hoe kan dat?’

‘1 Jan, 1898, Gisteravond las grootvader voor uit Mattheüs, den Evangelist, die gelijkenis van den zaaier; en dan zegt Jezus, dat hij in gelijkenissen

spreekt, *om niet verstaan te worden*. Grootvader begrijpt dat ook niet, maar hij zei: het eeuwige licht zou ons misschien verblinden; daarom sluiert het zich, als het op aarde verschijnt’.

‘3 Jan. Ik droomde, dat ik wakker werd in mijn kamertje. Maar er was iets vreemds toch, de sperwers van Giovanella zaten op de deur gespijkerd. Toen werd ik weer wakker. Het was echt mijn kamertje, en er zat een groote scorpioen vlak bij mijn hoofd op den muur. Ik kon me niet verroeren. Ik probeerde te schreeuwen, de scorpioen kwam nog dichterbij, ik lag machteloos, ik schreeuwde nog eens, - en tóen werd ik pas wèrkelijk wakker, en grootvader stond voor mijn bed met zijn lieve, zorgelijke gezicht, om te vragen wat ik had.

Zou zoo het leven ook een droom kunnen zijn, waaruit je wakker werdt in de eeuwige waarheid, en God over je heen gebogen?’

‘Prachtig’, zei grootvader zacht, ‘wat een prachtige gedachte’.

‘17 Jan. “De wonderbare reis” - een verhaal als van Dante, in terzinen, een reis in een gevleugeld bootje, van ster tot ster. Galilei is mijn gids. En geland op het gouden strand van de allerverste ster, zien mijn leidsman en ik, dat nóg een heelal vol verdere en altijd verdere sterrenaltijdverderwenkt’.

Weer liet Mino het boekje zinken. Hij was zeer ontroerd. O, hij behoefde niet bang te wezen voor

die booze, sombere waarschuwing van den pastoor. En zilverig zong door zijn hoofd zijn geliefkoosde text uit Daniël: 'Zij, die vele dingen begrepen zullen hebben, zullen blinken als de glans des uitspansels...' - Zou er niet werkelijk iets groots uit zijn Cechino groeien? Zijn geniale jongen...

'28 Jan, Ik heb gisteravond liggen staren, of ik niet eens een vizioen kon krijgen, van Maria, of van Christus.

Wat vreemd, dat plaatje in Dierkunde, de slang die een duif opslokt. Want de duif is de Heilige Geest. De booze geest, die den heiligen geest hypnotiseert en betoovert en verzwelgt'.

'8 Febr. 1898. S. zegt, dat het menschelijk oor niet alle geluiden op kan vangen; niet onder de zóóveel trillingen en niet boven de zóóveel. We begrijpen dat later wel, zegt hij, op de hoogere technische, bij natuurkunde. Maar het schijnt, dat erg lage en erg hooge tonen onwaarneembaar zijn voor ons.

Verbeeld je, dat de bloemen misschien liederen zingen, of dat de stijgende vochten in de steelen jubelen als engelenkoren, zóó hoog en licht en fijn, dat wij het niet hooren!'

Heel langzaam zat Mino te lezen, alsof hij een zoeten wijn in lange teugen dronk; en poogde te begrijpen.

'9 Maart. Nog vier maanden, dan is de school gedaan. Ik werk hard voor het examen. En dan

de hogere technische... Vier jaar nog. En dan? Grootvader zei laatst, dat hij niet wist, of hij dan nog verder 't betalen kon... de academie? Maar toch zei grootvader laatst ook, of ik soms leeraar wou worden. - Ik zou wel willen. In Natuurlijke Historie, net als Salvati! - Of misschien, misschien nog liever sterrenkundige... of ingenieur!
- Wat zou grootvader doen?

‘Lieve jongen’, kwam Mino peinzend, ‘maar sterrenkundige?’

Het duizelde hem. Dubbend bleef hij zitten.

‘Zoo iets zal dan toch maar moeten’, besloot hij na een oogenblik. ‘De anderen hebben alles in overvloed. En wát heeft deze jongen, als ze later deelen gaan...? Het zal dan maar moeten...’

Nog na-denkend hervatte hij de lectuur.

- Wat bedoelde hij hier nu weer mee:?

‘20 April 1898. Een buis verlengd tot in eeuwigheid. Deel van eeuwigheid. En toch = eeuwigheid. Dus die ruimte-afscheidings onzin, zegt S.’

‘6 Mei. De mensch is slechter dan de bijen. Want hij leeft van moord, en de bijen van weldoen... God heeft het zoo ingesteld, dat de menschen leven zouden van al wat leeft, dus van moord. Maar als de mensch dat afschuwelijk vindt, dan zou hij dus beter zijn dan God.

Slechter dan de bijen en beter dan God. Hoe kan dat?’

Dit was de laatste aantekening. Mino staaarde op die woorden: 'slechter dan de bijen en beter dan God'. Hij herinnerde zich hun gesprek bij de bijenkorven, dat toen niet tot een oplossing was gekomen. Het was of hij in een afgrond zag, en weer hoorde hij liet bitter dreigement: 'die zooveel geesten verduisterd heeft.' Verduisterd? 't was maar al te helder geredeneerd... Doch als redeneeren je tot zulke zondige gedachten bracht... En nee, het was natuurlijk ook niet goed geredeneerd... zóó kón het niet wezen. Met een golf kwam over hem al wat hij ooit gelezen had en gevoeld van Christus' ontfermende liefde. God was liefde...

- Toch, het geloof wàs moeilijk. Hijzelf, toen zijn Rosa stierf, niettegenstaande zijn smeeken om haar behoud... Ja, bidden, dat leerde het leven je wel, en soms hardhandig genoeg. Maar als het dan niet verhoord werd, als eerst je vrouw stierf, en dan je dochter, en dan je zoon... Hijzelf had het ook wel te kwaad gehad met zijn geloof. 'Mijne wegen zijn niet uwe wegen, zegt de Heer'...

Nogmaals, langzaam, herlas hij die verbijsterende zinnen: 'De mensch is slechter dan de bijen... Want hij leeft van moord, en de bijen van wel-doen... God heeft het zoo ingesteld, dat de menschen leven zouden van al wat leeft... dus van moord. Maar als de mensch dat afschuwelijk vindt... dan zou hij dus beter zijn dan God. -

Slechter dan de bijen... en beter... dan God...?’

Er scheen geen ontkomen aan... Vol zorg schudde hij het hoofd. Hoe was dat toch? Wie kon hem daar klaarheid in geven? Hij had het willen bespreken met den pastoor; als de vorige er nog maar geweest was... Van dezen wist hij immers al vooruit de koele berisping uit de hoogte...

Nadenkend vouwde Mino het boekje dicht. Zacht streefde hij het in een smartelijke liefde. Wat zou er van zijn Cechino worden? Want wel was het verwonderlijk, en ook zoo lief vaak, wat hij gelezen had, maar toch vol somberheid.

Bewegingloos zat hij een poos voor zich heen te kijken.

Met een zucht stond hij op, en ging het boekje wegleggen waar hij het had gevonden. - Hij zou over dat alles nog eens rijpelijk moeten nadenken, voor hij erover spreken ging met den jongen.

IV

En andermaal was de Meimorgen blauw en zoel over de wereld, en Francesco lag voorover in het gras, aandachtig een orchideetje bekijkend, dat hij al wel kende van vroegere jaren (het stond er vol van in hun weiland), maar dat hij nog nooit zóó gezien had als nu.

Het was een verwonderlijk mooie soort, één enkele bloem op ranken stengel; violet het sierlijk-

gespreide lipje en de slanke spoor; robijnrood daarboven de óverhuivende ridderhelm met zijn beide hoge vleugelen; en vleugelen en helm overdauwd met een zoet-pure glinstering als van smeltende vonkjes juweel. Hij hield het orchideetje tegen het licht: aan het zuiver azuur leek het van helderroode zijde, geweven uit doorschijnende robijnen-tinteling.

Opeens dacht hij: als het eens een sprookje was, en ik werd zoo klein... zoo klein als een doperwt, en nog honderdmaal kleiner... en ik liep hier dan door dit mos als door een woud... dichte bosschen van mos en tórenhooge zwaarden daaruit van de grassprietten... en ik zag dan op eenmaal, aan hémelhooge zuilen, die geweldig groote bloemen hangen, net roode wonder-paleizen... Wat zou dat prachtig zijn! ... Op den rug van een kevertje kon ik naar boven vliegen en ik kon mij laten afzetten bij dat wonderpaleis, op het violette voorplein met zijn uitstraling van robijnroode wegen... Wat een geheimzinnige glans aan het eind daarvan! - in de goudgele bloeme-keel de vochtig-gloeiende stempel en daarboven de donkere stuifmeeldrager... Het lijkt een altaar in kleurige schemering, want hóóg eroverheen welft, doorschijnend, de karmozijnen nis: een toovergrot! En aan weerszijden, als klaarroode vlammen, als twee karmozijn-doorglansde aartsengelen, verrijzen vervaarlijk de beide vleugelbladen!

En nog veel, veel kleiner maak ik me; een uur duurt mijn bedevaart over het onmetelijke lila voorplein, langs de breede, vurige wegen, van louter robijnen schitterend... Tot ik eindelijk aankom bij het ronde, goud-gloeiende altaar, waarop ontzaglijk de donker-fluweelige stuifmeeldrager omhoog-rijst onder het transparante koorgewelf, doordrenkt van ontelbare roze-roode flonkeringen.

Hoe zou ik daar staan onder die verbijsterende pracht, en wat zou ik er misschien nog zien, met mijn duizendmaal verfijnd gezichtsvermogen, waar mijn menselijke oogen niet bij kunnen... En wie weet welke cantieken je er hoort, onder dien lichtenden koepel... Misschien zijn er ook voorons-onwaarneembare levende wezens daar... Stil! ik weet een prachtige wonder-reis, net als die met Galileï naar de nooit bereikbare, verste ster... Een onzichtbare geleider, een bloeme-geest, komt me tegemoet gewaaid...

‘Wil je naar den schat der zoetheid?’ fluistert hij, en neemt me bij de hand. En terzijde langs het altaar gaan we een uren-diepe zaal - de spoor - binnen, geheel van het teederste lila gespannen. En in een oneindige verte wenkt, wazig als dauw, het honing-bergend, goudachtig weefsel. Een pure nektar-geur wuift uit de verte aan...

‘Wil je drinken daarginder?’ vraagt mijn leids-

geest, ‘of wil je de geheimenissen van een onzer cellen zien?’ - ‘Dan keeren we terug’, zegt hij, ‘want de robijn-kleurige cellen zijn de mooiste’.

En zoo gaan we naar een der vleugelbladen, oneindig hoog vlamvend boven onze hoofden; en we zijn zóó licht, dat we door den wand van een dier cellen gemakkelijk heenglijden...

Het is een wereld waar we in binnenkomen...! We wandelen over wolken van protoplasma, als door een dageraad beschenen, totdat we komen aan een stralend robijnrooden vijver.

‘Dit is een vacuole’, fluistert de bloemegeest.

Het is of ik dronken ben van vervoering. De toovervijver welft zich zoet-vloeiend boven mijn hoofd, waar ik op de wolken sta... O, te duiken in de rozig-fonkelende diepten van dit hemelmeer!

‘Addio, bloemegeest, vaarwel!’

En al kleiner en kleiner doe ik me slinken, doorpeilend de ijlroode vochtigheid, totdat ik opeens, glanzend en tintelend rondom mij, aan alle kanten de duizenden en duizenden moleculen zie beven... Het zijn net bessen, die moleculen, kleine, kleine roode blaasjes... Ik probeer er een beet te pakken, maar ik kan hem haast niet vasthouden, zoo luchtig is mijn molecuul... wacht, ik ga er boven op zitten, ik maak me nog tienmaal

kleiner, en nu zak ik gemakkelijk naar binnen; het is net een ballonnetje van onnoemelijk fijn satijn, maar ik ben met langer alleen, want daar heb je de twee atomen van het ééne element, en de ééne atoom van het andere... Zoo zitten we gezellig met zijn vieren binnen in de celvocht-molecuul, de drie atomen en ik...

- Nee, Cechino, niet lachen, jongen, want is het niet een ontzaglijk wonder? Oneindig ver ben je weg van het begin van het lila voorplein, nu je zóó klein bent geworden, en lange, lange jaren van huis bij grootvader. Onafzienbaar en peilloos diep is de afgrond van het kleine... En maak je nu nog weer duizendmaal kleiner, en verzink in de laatste kleinheid, het atoom... en verklein je nóg eens duizend malen... en nóg eens duizend malen...

- God! waarom denk ik nu aan God? ... O, God! het atoom is een onmetelijke koepeling rondom mij, het atoom is een rozerood heelal, en flonkerende robijn-roode sterren wentelen er in de eeuwige verten, die nooit en nooit een einde nemen, want de deelbaarheid en de diepte van het kleine zijn eindeloos en eeuwig.

.....

Zoo zat daar in het gras die jongen, Francesco Campana, blindelings starend in zijn eerste extase, het orchideetje naast zijn neergezonken hand.

Zevende hoofdstuk

I

FRANCESCO, sinds een uur al, stond op den uitkijk onder hun moerbeiboom. De dokter uit Vesio moest komen, want grootvader was ziek. 't Was de eerste maal, zoover hij zich herinneren kon, dat het noodig bleek, den dokter te halen.

- Een geluk maar, dat net de vakantie begonnen was. Maar waarom zoo laat dit jaar? Was dat examen drie dagen eerder geweest, dan zou er niets gebeurd zijn! Juist den voorlaatsten dag, eergisteren, was deze heerlijke zomer onderbroken door regen en guren wind. Op het hooggebergte, en ook op den Monte Baldo, was sneeuw gevallen, en dan kon je 't hebben, zelfs in Juli en Augustus, dat er door den langen trechter van het meer een ijzige tocht zoog, zoo koud dat het wel winter leek; zoo koud dat een houtvuur goed deed. - Midden in den nacht was de wind opgestoken; ze hadden hem hooren blazen en zoeven door het geboomte aan de helling onder hun huis, en het deurtje van Bettina's stal had elke vijf minuten met felle

rukken geklepperd, of een brutale hand het gewelddadig uit zijn scharnieren zocht te slaan.

‘Neem je jekker mee, me jongen, voor op de boot zoo in de vroegte’, had grootvader vol zorg geraden, ‘je hebt zoo laat zitten werken...’

Francesco was nog gauw een paar planken uit de hooischuur gaan halen en had daarmee het wrakke staldeurtje vast gezet. Zoodra hij weer boven was, zou hij er verder voor zorgen. Tot tweemaal toe had hij het gezegd. En toch, toen hij om zeven uur thuis kwam, bleek 't werk gedaan.

Een uur zeker had grootvader daar staan timmeren in dien wind, die je door al je kleeren heen blies. O, die koppigheid van grootvader...!

‘Jij hadt wel wat anders aan je hoofd, me jongen.... En Bettina kon toch ook niet blijven tot den avond met die deur, die in en uit tochtte...’

- Die verraderlijke wind stond er pal op, had hij zich opnieuw verdedigd, - en geiten waren zoo gevoelig... Bettina was ook al niet zoo jong meer...

- Bettina, goed! Maar was het dan beter, dat grootvader zelf kou vatte?

- Als je je duffelsche vestje onder je jas aantrok... je hadt het eerder te warm dan te koud van 't werken in dien wind... je ging er bijna van zweeten. -

‘Jawel, natuurlijk!’ zei Francesco boos. -

't Was weer net als met 't schoonmaken van het groote wijnfust, 't vorig najaar. Herhaaldelijk was het toen ook gezegd: hij, Francesco, zou voortaan op zijn vrije dagen dat karwei opknappen. En, een middag van school komend, daar hadt je 't: grootvader was tòch weer, met zijn stramme beenen van bijna zeventig jaar, in zijn ton gekropen.

Toen had Uberto er hem nog heelhuids weer uit gekregen. Maar deze maal was de stijfhoofdigheid hem leelijker te staan gekomen. Aan 't avondeten had hij al geen honger, en dien nacht, hoesten geen gebrek! 's Morgens was grootvader blijven liggen. Doch Francesco moèst naar school: 't was de laatste examen-morgen, en 's middags uitslag! Hij had grootvader laten beloven, Mariuccia den heelen dag te houden. Grootvader wilde er eerst niet van hooren: hij had immers niets noodig?, maar ten slotte gaf hij toch toe.

Die laatste dag van het examen had Francesco dusdanig in spanning gehouden, dat hij maar nu en dan even aan grootvaders ziekte dacht. Omtrent allerlei vakken was hij in het onzekere. En toen hij 's middags toch als No. 2 de school bleek te verlaten, viel het hem nog geweldig mee.

Thuis, was hij dadelijk naar boven gevlogen, om het grootvader te vertellen. En hoe lief-opgetogen was de oude man geweest, terwijl het hem eigenlijk wel even tegenviel... Maar overigens

leek hij tamelijk goed; hij zag er zelfs best uit, Zoodat Francesco hem nog eens flink bebromd had over zijn onvoorzichtigheid. Het was altijd Zoo prettig om te brommen op grootvader... Hij keek dan zoo schuld bewust; en hij lag daar zoo lekker in zijn warme bed, dat zijn oude koonen ervan geroosterd leken.

‘Ja, me jongen’, had hij gezegd, ‘wat haal je ook aan met zoo'n ouwen weerspanning? Nu Zullen we hier op de slaapkamer feest moeten vieren...’

En heel den avond, alle de wisselvallige kansen van het examen vertellend, had hij aan grootvaders bed gezeten. En grootvader hield niet op te verklaren, dat hij alweer zóóveel, maar zóóveel beter was dan vanmorgen. Alleen die vervelende hoest...

Francesco had nog een frisch glaasje suikerwater neergezet en was toen welgemoed zelf onder de wol gekropen.

Maar van morgen had hij grootvader gevonden, plotseling veel ouder lijkend, moe en klam in zijn verwoelde dekens... Als Cechino misschien den dokter uit Vesio eens vroeg langs te komen? had de zieke zelf geopperd. Francesco zag het opeens: grootvader was werkelijk ziek. Allereerst was hij naar Uberto geloopt, dien zij pas dien avond hadden verwacht. Uberto, op het punt om uit te trekken, had de honden weer vastgelegd, zijn

geweer achter de deur gehangen, en was dadelijk met hem mee teruggegaan. Voor grootvaders bed staande, had hij zich herhaaldelijk door zijn stugge grijze haar gestreken, en hij had den zieke zóó bezorgd aangezien, dat het Francesco plotseling heel wonderlijk te moede werd. Maar - had hij zich opgefleurd - Uberto was immers zoo zwaartillend altijd: en wat zou grootvader nu opeens voor ergs mankeeren? Liet hij maar liever zorgen, zoo vroeg mogelijk in Vesio te zijn, om den dokter nog te treffen, vóór die zijn dagelijkschen tocht, de vele dorpen rond, aanving.

En nu stond hij te wachten op het terras onder den moerbeiboom. - Om en bij tweeën, had de knecht hem gezegd. Het was al over drieën. Waarom kwam de dokter nu niet...? En hoe langer hij wachtte, hoe meer zijn onrust toenam; - als grootvader toch eens èrnstig ziek was...

Een hoefslag klonk van het dorpsplein, en even later, op zijn hooge, zwarte, voorzichtig-stappende paard, kwam de dokter den hoek van hun bergstraatje om en hield in bij hun terras. Francesco had hem meermalen gezien zoo, in het dorp, doch gesproken had hij den dokter nog nooit. 't Was een tamelijk jonge man met een prettig, zonverbrand gezicht, dat klaar en blozend onder zijn strooioed uitkeek. Met een vluggen sprong stond hij naast zijn rijbeest, en Francesco haastte zich

te helpen bij het vastbinden van de leidsels. - Waarom, dacht hij, keek de dokter hem met die nieuwsgierige opmerkzaamheid aan? Dan hoorde hij de wat ruw-gewende bevelstem: 'Wat is hier aan de hand?'

'Grootvader heeft kou gevat, toen hij de staldeur van de geit...' begon de jongen uit te leggen.

Maar reeds verscheen Mariuccia in de huisdeur, en zonder verder naar hem te luisteren, stapte de dokter binnen en, achter de oude aan, naar boven. Toen Francesco volgen wilde, gaf de ander hem te verstaan, dat hij in de keuken kon wachten.

Hij ging zitten in de schouw; boven hoorde hij de stem van Mariuccia, de stem van den dokter, en dan, zachter, de stem van grootvader. Hij stond op, luisterde aan de trap, maar kon niet onderscheiden wat er gezegd werd. Hij nam een van grootvaders lijfboeken ter hand: de 'Telemaco' uit het Fransch van Fénelon, een ouderwetsch boekje in een blauwig-gemarmerd karton en een leeren rug met gouden lettertjes. Het was voor het eerst, al kende hij het boekje ook nog zoo goed, dat Francesco keek in die vergeelde blaadjes, doorgelopen van vocht. Over de helft was er een blad, of het boek opnieuw begon: 'Verhandeling over het bestaan van God' stond daar... Onwillekeurig las hij de eerste zinnen: 'Ik kan de oogen niet opslaan zonder het kunstvolle te bewonderen, dat

in de geheele natuur zich openbaart: de minste blik is voldoende om de hand te herkennen, die alles gemaakt heeft...' Hij schrok op, als er boven een deur werd opengedaan en de slofpasjes van Mariuccia naar de gangkast haastten en weer terug naar de kamer. Buiten, eentonig in den stralenden zonnedag, vonkte telkens de klinkende hoefstamp van het paard.

Dan daalde opeens de stem van den dokter nader, - onderbroken door de zenuwachtige verzekeringen van Mariuccia... 'En veel versche lucht', hoorde hij, 'enkel wat melk en bouillon... en zien, wat boschbessen te krijgen...'

Francesco was opgesprongen; de dokter kwam de keuken binnen.

'Grootvader is toch niet èrg ziek?' vroeg hij met een plotselingen angst, in geen verhouding tot de eenvoudige dingen, die hij had hooren zeggen.

De dokter keek hem aan met een vreemden blik, opmerkzaam als straks, maar met een zachtheid, die den jongen van zijn stukken bracht.

'Nou, èrg...' zijn stem klonk weifelend, 'geen zorgen voor den tijd, vent. Als jij vanmiddag tegen zessen om de medicijnen komt, en je grootvader neemt trouw in, dan zullen we morgen eens zien...'

'Wat was je daar aan 't lezen? Laat eens kijken... Fénelon, hoe kom je dáár aan?'

‘Dat is een boek van grootvader’, zei de jongen, niet zonder trots. -

‘De jeugd van Telemaco’, las de dokter, ‘ik herinner me dien titel... En jij bent zoo aan de studie?’

‘k Ben juist door mijn examen van de technische school’.

De dokter zweeg. Maar waarom keek hij zoo vreemd?

‘Je wou ingenieur worden, hè?’

‘Grootvader dacht leeraar’, zei Francesco, ‘leeraar in wiskunde of natuurlijke historie, dat zou ik óók graag...’

‘Ik houd het bij ingenieur, hoor!’ kwam lachend de dokter. ‘Natuurlijk, 't is denzelfden kant uit... Nog 'n heele studie...’

Francesco knikte onzeker:

‘Dat zien we later wel, zegt grootvader altijd...’

De dokter keek naar den grond, sloeg met zijn rottinkje tegen zijn kaplaarzen.

Dan stroopte hij haastig zijn handschoenen aan.

‘Dus om zes uur de medicijnen halen, en trouw ingeven... nog twee poeiers van avond, een om zeven en een om negen uur, en één morgenochtend.’

Een haastige knik, en hij was de deur al uit, had in een oogwenk zijn rijbeest losgemaakt en was opgesprongen. Francesco bleef peinzend hem nakijken in de deur. Toen ontwaakte hij tot de

werkelijkheid en holde naar boven, naar grootvaders slaapkamer.

Grootvader lag met gesloten oogen, als uitgeput door de vermoeyenis van het bezoek. Of keek grootvader verdrietig, omdat hij niet dadelijk was boven gekomen? Maar als de zieke de oogen opsloeg, waren zij een en al vriendelijkheid, en monterder dan te voren klonk zijn stem, toen hij zwakjes zei:

‘De dokters zijn er, om je gerust te stellen, me jongen’.

Francesco herademde.

Maar wat was Mariuccia daar in den hoek, op den grond, bezig te doen? ... een bed aan het opmaken?

‘Nacht-curateele’, zei grootvader met een zachten lach, trachtend er een grapje van te maken. ‘Van nacht Mariuccia, morgennacht jij’.

‘k Zal je oppassen als een zuster uit een ziekenhuis’, zei Francesco met overtuiging.

En al gauw kwam Uberto opdagen, om te hooren wat de dokter had gezegd. Hij zat voor grootvaders bed; hij zat daar nog, toen Francesco met zijn medicijnen uit Vesio terugkeerde.

Doch bij zijn binnenkomen merkte de jongen, dat een gesprek plotseling werd afgebroken. Uberto's gezicht stond zoo ernstig als hij 't nog nooit had gezien; grootvader had een hoogroode

kleur, en er was over zijn afgetobde trekken een pijnlijke uitdrukking, die Francesco niet peilen kon. Het leek een uitdrukking van angst; of was het de benauwdheid van de korte, moeilijke hoestbuien?

‘Wanneer moet hij innemen?’ vroeg Uberto.

Francesco ging kijken op grootvaders horloge. ‘Over tien minuten’, zei hij.

‘Rosa had ook poeiers’, kwam Mino peinzend, en het klonk, of die overeenkomst hem goed deed.

Allengs effende zich zijn gelaat, doch de hoge kleur nam niet af. Hij begon met een heesche fluisterstem te vertellen van die lange ziekte, die hem, zoo vroeg al, weduwnaar had gemaakt.

‘En toen zij dood was’, besloot hij, ‘toen hadt je haar moeten zien, zoo bleek als marmer, en zoo Zacht als een bloem, als een engel die stil te slapen Zou liggen. Zoo mooi had niemand haar ooit gezien in heel haar leven, - en zooveel jonger opeens... Ja, als Gods adem over ons gaat...’

Een korte, stikkende hoestbui verstomde hem een oogenblik; pijn deed het hoesten, zei grootvader; en heesch en hoog, zooals hij nooit gesproken had, vertelde hij verder, gejaagd, of de gedachten zich verdrongen achter zijn rood gespannen voorhoofd; hij vertelde van een droom, dien hij gehad had, kort na Rosa's dood: hij droomde, dat het opnieuw de dag van haar begrafenis was

alle gasten waren er; en toen kwam zij zelve de kamer binnen, in haar zwarte, Zondagsche kleeren, het zwarte sluiertje over haar hoofd; en vlak achter haar kwam zij nóg eens zelve binnen, maar in een witte japon uit haar jeugd, bleek was 'r gezicht of ze ziek was geweest, en ze glimlachte... het was mooi, het was mooi...

Uberto luisterde stil toe. Nog nooit had Francesco hem met zoo innige aandacht zien luisteren naar alles wat grootvader zei. En hijzelf moest telkens weer naar dat verhitte, strakke, prachtige voorhoofd kijken. - Waar had hij toch eens iets gelezen over een 'blinkend' voorhoofd? 't Was of grootvaders gloeiende voorhoofd blonk! O, wat zou hij graag alle gedachten weten, die daarachter dagelijks rondgingen, al het wijze en al de liefde, die daar woonden.

Toen Uberto eindelijk stil weg was gegaan, lag grootvader langen tijd met dichte oogen, en alleen uit zijn pijnlijken hoest nu en dan, bleek het, dat hij niet sliep.

Na een wijle sloeg hij de oogen weer op; zij zagen moe, en toch fonkelend als nooit.

'Me jongen', zei hij, 'ik bedacht daarnet... ik wou...'

'Wat, grootvader?' vroeg Francesco, en hij boog zich over hem.

'Nee', weerde Mino af, 'ik heb niets nodig...'

niets... stil... Laatst heb ik in den bijbel... Heb je niet 's gezegd, dat de mensen, hoe was 't toch ook weer? ... de mensen leefden van... van 't dooden van dieren en planten... en dat God... wat zei je toch? ... Maar zoo heeft God 't niet gewild... me jongen... En zoo kan 't ook niet geweest zijn... in het begin... Want zoek eens op... haal den bijbel eens... daar, op de lakast onder de couranten... ligt hij... Zoek eens Jesaja, Jesaja 10 of 11, een hoofdstuk dat begint...

Francesco was er al: ‘Wee dengenen, die ongerechte...’

‘Nee’, kwam Mino, ‘nee, dan is het...’

‘Want er zal een Rijsje voortkomen’, las Francesco weer.

‘Juist’, haastte grootvader, ‘juist... En nou wat verder, in dat hoofdstuk... “En de wolf”...’

‘O, ja’, zei de jongen, ‘En de wolf...’

‘Gelukkig’, zuchtte de oude, ‘lees, me jongen, lees voor...’

En Francesco las, zijn stem beefde, en hoe langer hoe vreemder werd hij getroffen, door wit hij las:

‘En de wolf zal met het lam wonen, en de luipaard bij den geitebok nederliggen; en het kalf, en de jonge leeuw, en het gemeste vee al te zamen, en een klein jongetje zal ze drijven.

‘De koe en de berin zullen te zamen weiden;

hare jongen zullen te zamen nederliggen, en de leeuw zal hooi eten, gelijk de os.

‘En een zoogkind zal zich vermaken bij het hol van een adder; en een gespeena kind zal zijne hand uitsteken in den kuil van den basilisk.

‘Men zal nergens leed doen noch verderven op den ganschen berg Mijner heiligheid; want de aarde zal vol van de kennis des Heeren zijn, gelijk de wateren de afgronden der zee vervullen’.

‘Zie je?’ fluisterde grootvader, ‘zie je 't? Men zal nergens leed doen noch verderven op de gansche aarde... op den ganschen berg Mijner heiligheid... Zóó zal het worden... zóó wil God het... en zoo zal alles geweest zijn... in het Paradijs... Denk erom, Cechino, zóó is God... God is liefde...’

‘Ja, grootvader’, antwoordde Francesco stil. Hij rilde of hijzelf de koorts had. Als een vreemde schilderij was het vizioen voor hem opengegaan. Hij zag dien groenen berg van Gods Heiligheid in den gloed van grootvaders bezieling oprijzen. En hij zag grootvader, het gezicht naar hem heengekeerd; maar eigenlijk zag hij alleen die oogen, stralend als blauw vuur. Leek grootvader zelf niet een Heilige?

Dan rekte de oude man zijn murwvermoeide leden en sloot de oogen weer.

Stil zat Francesco voor het bed.

Na een poosje merkte hij, dat grootvader sliep.

Bezwaarlijk ging zijn ademhaling; als de hoest opkwam, kreunde hij, doch werd niet wakker...

II

En den volgenden middag, in een radellozen angst, stond Francesco opnieuw te wachten onder den moerbeiboom. Grootvader was veel erger! In den aanschemerenden morgen was hij wakker geworden door het schrille geluid van grootvaders stem, die toch grootvaders stem niet was, hol verklinkend door het nachtstille huis. Mariuccia was op, hoorde hij. En als hij verschrikt kwam vragen, wat er toch gebeurde, zei die al even verschrikt: ‘de koorts, het ijlen van de koorts’.

Het was soms of grootvader sliep, dan of hij wakker lag, maar de weggezonden, troebele oogen schenen niets te zien, terwijl de dor-verdroogde lippen al maar mompelden en praatten met telkens uitschietende stukken van zinnen.

En zoo was het den morgen door gebleven: bijwijlen een loome slaap, die hem scheen te vermoeien meer dan te verkwikken, een plotselinge hoestbui, en het zinneloze gemompel of het felle geredekavel van de koorts.

‘Negen minuten? ... Welnee, minuten... negen minuten! Madonna Santa... Moeilijk... moeilijk... Er is genoeg... genoeg... voor Uberto... Nee,

nee... geld genoegd Vincenzo, dokter... Ja, goed, ga je gang maar... wacht, wacht eens even... Niet zoo gauw...'

Bleek van een diepe ontsteltenis, en schaamachtig bijna, zat de jongen bij het bed, en trachtte te begrijpen wat toch die woorden en woorden beteekenden, die maar al zoo onwerkelijk over de vreemd zich bewegende lippen van den zieke kwamen. Hij had nog nooit zieken bijgewoond... Wat wilden die moeizaam draaiende gedachten rond de zieligste en ongerijmdste dingen? - Zijn vader dokter...? Een heel enkelen keer noemde grootvader, bij vergissing, hem wel eens Vincenzo...

'Wat zeg je?', ijelde grootvader, en een oogenblik kwam er een spannende angst in zijn stem, 'verduisterd? wat zeg je van verduisterd? ... ja, ja, dat kleine plaatje is mooier... mooier...' Het praten bezweek in een pijnlijk gekreun. - Was dat grootvader, die den avond te voren hun zooveel mooie dingen had gezegd? Hoe kon opeens grootvaders geest zoo gebroken worden? - Weerloos, met zijn vlammerig rood gezicht, nat van zweet, de ingezonken oogen dicht, lag de zieke en stamelde al onverstaanbaarder klanken.

Plotseling kon Francesco het niet meer harden voor het bed, zat beneden, het gezicht in zijn handen, te schreien in een zenuwachtig verweer.

En dan wurgde hem opeens de angst: áls het

toch eens een ziekte was, waar grootvader in blijven moest... Maar hij kon niet léven zonder grootvader...? Grootvader was álles voor hem... Wat zou hij kunnen doen? ... Kón hij wat doen?

-Maar grootvader hoefde toch nog niet dood te gaan? Grootvader was nog zóó flink... hij was niet eens oud! Wat was 69 jaar? Er waren mensen van 80 en 90 jaar in Trebiano, die nog flink waren... Grootvader kon nog jaren leven immers?

-Hij, Francesco, zonder grootvader, dat was een verschrikking zoo zwart, dat hij ervoor duizelde. Hij schreide niet meer.

Dan ging hij maar weer naar boven, trachtte wat in te stoppen aan het bed, liep te vragen bij Mariuccia: moest grootvader zijn bouillon niet drinken, zijn warme melk?

Van één uur af stond hij telkens op den uitkijk onder den moerbeiboom.

‘Kom, kom... vrind!’ zei de dokter, als hij den jongen daar met zijn vervaarde en behuilde gezicht zag staan, hunkerend naar zijn komst.

Doch toen, na een eindeloos lijkend bezoek, de dokter weer beneden kwam, stond zijn eigen gezicht al niet minder bezorgd.

‘Wij zullen ons best doen, Francesco’, zei hij bedrukt maar hartelijk, en lei den jongen de hand op den schouder.

Nog geen uur later verscheen de eerwaarde zuster en nam bezit van het ziekbed.

Met haar dik-roode handen kruiselings over de wijde, grijze mouwen, en het kleine, roode gezicht als gespannen tusschen al de witte doeken van haar huif, zat zij aan het voeteneind, zoodat Francesco zelf doelloos draalde in de kamer en doelloos omzwierf door het leege huis, verstikt van angst en ellende. - En zoo was het den ganschen langen dag die volgde, met alleen de zielige bezoekjes van Signor Uberto, - Signor Uberto, die niet meer bovén mocht gelaten worden; die maar een kwartiertje in hun schouw zat en moedeloos weer heen ging. Des morgens had hij nog twee jonge boschduifjes gebracht, die de non, haar wijde mouwen opgebonden, zelf was gaan braden. Maar grootvader kon er niet meer van eten. De non had ook den bijbel, van het beddetafeltje, weggelegd in de kast.

De dokter kwam tweemaal dien dag. En bij zijn vertrek, des middags, zei hij hem, dat het goed zou zijn, de familie te waarschuwen.

En Francesco schreef naar oom Cesare, naar Malescia, naar San Terenzo... O, de noodlottige velletjes postpapier, waarop hijzelf het maar niet bevatbare neer te zetten had: dat grootvader gevaarlijk ziek was, dat de dokter het ernstigste vreesde, of ze overkomen wilden. Aan oom Cesare

was het hem bijna niet mogelijk te schrijven, omdat hij immers vooruit wist, dat die toch niet komen zou.

En nog kon hij het maar al niet gelooven, dat grootvader zou kunnen sterven, - tot in den avond de non hem plotseling naar den pastoor zond, voor het laatste oliesel.

De pastoor ging aanstonds zijn koorhemd halen, deed de stola en het fleschje in den paarsen zak. Zijn koorhemd sloeg hij over den arm, dat het niet kreuken zou. Francesco droeg hun oude lantaarn. Zoo scherp en helder wist hij later alle bijzonderheden, of zijn ziel verbrand was geweest van verdriet en zijn felle oogen alles zagen.

Als zij thuishkwamen, stond hun crucifix tusschen twee kaarsen op de tafel, gedekt met een schoone servet; de pastoor deed zijn koorhemd en zijn stola aan, en dadelijk, onder het dof-gemompeld latijn, ving hij aan grootvader met de heilige olie te bekruisen, eerst zijn ooren, dan zijn hooge, klamme voorhoofd, dan zijn blauwig geloken oogen, dan zijn neusgaten, dan zijn verdorden mond, dan zijn machteloze handen, en eindelijk zijn voeten, waar de non het dek van had weggetrokken. Francesco zag die arme voeten met het kruisje groenige olie op hunne magerheid. Dan legde de pastoor, voorzichtig, zijn stola daarover.

Het was de eerste maal dat Francesco hem, brengende het vreemde heil van deze laatste olie

die grootvader behoefde, gevoelde als een uitkomst, en als iemand om van te houden.

Grootvader, een paar keer, had even bewogen, doch was niet wakker geworden. Naast de non, bij het voeteneind, lag hijzelf geknield; het was alsof hij verteerde van binnen. En Mariuccia, hardop prevelende, knielde achterin de kamer, bij de open deur.

En toen begon de pastoor te bidden: dat grootvader de aarde verlaten zou in den naam van den Vader, en van den Zoon, en van den Heiligen Geest, en in den naam van alle Engelen en Aartsengelen, Tronen en Machten, Vorstendommen en Heerschappijen, Cherubijnen en Serafijnen, en in den naam van de Patriarchen en Profeten, Apostelen en Evangelisten, Martelaren en Belijders, en in den naam van de Heilige Maagd en van alle de Heiligen Gods, en dat zijn woonplaats zijn zou in den vrede, en zijn huis in het heilige Sion...

En het was Francesco of hij den hemel zag opengaan en grootvaders ziel stralende daarin opvaren...

Nadat de pastoor vertrokken was, hief grootvader even de loome oogleden, maar er was geen herkenning in dien troebelen blik.

Toen greep hem opnieuw de heftige begeerte aan, dat grootvader toch nog zou blijven leven, dat de ziekte toch nog zou mogen zwichten, een keer

nemen... En hij bad, hij bad hartstochtelijk, zoals hij na zijn communie nooit meer gebeden had.

Dien avond laat kwam oom Tito.

En den morgen daarop kon geen dokter meer redding brengen. Francesco was ontzind van verdriet; zijn verbijsterde hersens leken leeggebrand. En twee dagen later, met brandende oogen, droog en hel, liep hij vooraan in den begrafenisstoet, achter de zwarte baar. Het was een vreeselijke droom. Hij zag de zes dragers, zes oude mannen van grootvaders broederschap, in hun witte jassen, en daar, ónder dat zwarte kleed met de witte kwasten, binnen die voor altijd dichtgeschroefde kist... 'Waarom word ik niet gek?' dacht hij, 'waarom word ik niet gèk?'

'Het heele dorp is meegetrokken', hoorde hij naast zich oom Tito zeggen, die bij den hoek van het kerkplein omzag. Het klonk geveleid. Maar Francesco's smart was te groot, zelfs om het anders dan vaag te hooren. - Het sprak immers vanzelf, dat het heele dorp meeinging... Wie zou er van grootvader niet gehouden hebben? En opnieuw, met een verstikkende vlaag, joeg het wilde verdriet achter zijn keel, achter zijn oogen op...

Wezenloos doorleefde hij de plechtigheid van zwart, zwart, kaarsen en wierook, in de benauwde

kerk, - de dorre plechtigheid op het schroeiendhelle kerkhof; tot het genadelooze oogenblik, dat de doodgraver de eerste schop aarde plofte op het doffe hout, bovenaan de kist, als een verschrikkelijke kaakslag aan grootvaders doode gezicht. Het was of zijn hart, zijn hersens, uiteen barstten.

En een uur later zat hij alleen in de schemerduistere kamer, die grootvaders kamer was geweest. Beneden waren oom Tito, sinds twee dagen bij hen, en tante Letizia, die eerst den vorigen avond uit San Terenzo was aangekomen. Hij was hun gezelschap ontvlucht, en zij hadden hem laten gaan.

- 'Waarom toch? waarom toch?' zoo pijnigde hij maar zijn ontredderde denken af. Het wreede raadsel van den dood had geheel zijn jonge wezen ontwricht. Hoe had hij niet gebeden, gebeden... En tóch was grootvader gestorven, - waarom toch, waarom? Want het had niet gehoefd; het had niet gehoefd! Als grootvader die ééne onvoorzichtigheid niet had gedaan... uit goedheid voor Bettina, uit goedheid voor hèm eigenlijk... Eén onvoorzichtig oogenblik, en een zoo lief leven, nu was het weg van hem, voor altijd weg, of het geen waarde had, niets was... Met een innerlijke ijskou, die hem rillen deed tot in het diepst van zijn wezen, of bij hemzelf alle leven

wegvloot, hervond hij telkens weer dat eene ontzettende oogenblik, dat grootvader nog leefde, dat zijn trekken nog moeilijk bewogen, zijn oogen nog poogden zich te openen, - en dat hij plotseling zoo vreemd werd, de kleur langzaam wegtrok uit zijn klamme wangen, die inzonken. - 'Grootvader!' had hij geroepen; luid galmde zijn stem. Maar de non had zachtjes vermaand: 'stil, jongen', en zij had zich gekruist, harder prevelend als in een aanzwellenden schrik.

En hij had begrepen, hij had begrepen, en weer had hij geschreeuwd 'grootvader! o! grootvader!', in een ademloozen angst, als kon hij grootvader terughouden, bij zich houden, door het luide bevel van zijn nood.

Toen was hij neergevallen op zijn knieën voor het bed, in zijn radelooze verdriet.

- O, dacht hij dan weer, als hij nu nog ééns één uur, één enkel maar, met grootvader praten kon, als op dien avond toen hij met Uberto aan zijn ziekbed zat. Dat was de laatste avond geweest, en hij had het niet geweten. O, als hij het geweten had, hoeveel beter nog zou hij naar grootvader geluisterd hebben! Elk woord wist hij, maar nog tienmaal dieper zou hij het hebben willen hooren en ontvangen, het allerlaatste, dat grootvader had gezegd. Want nauwelijks was grootvader meer wakker geworden nadien, uit al de verwarde droomen,

die de koorts hem gaf. Niet meer dan een vaag herkennen en een enkel jammerlijk hulpeloos woord...

‘Lieve, lieve grootvader’, kreunde de jongen, ‘wat moet ik zonder je beginnen? Was ik maar zelf doodgegaan...’

Weer brak hij uit in een stil, hartstochtelijk geschrei.

Een zachte stap was op de trap; behoedzaam kwam tante Letizia binnen en stond bij hem aan het raam.

‘Arme jongen’, zei ze. Francesco had zich hersteld, droogde zijn oogen. Aarzelend zag hij haar aan.

Zij was een wat vermoeid en onaanzienlijk uitzijende vrouw, met simpel naar achter gestreken, donker haar, boven een hoog, effen voorhoofd, en met schuchtere, lichtbruine oogen. Omdat zij grootvaders liefste dochter was, deze tante, die hij bij zijn weten nooit zag, had Francesco zich altijd voorgesteld, dat ze ook op grootvader lijken moest en veel van hem hebben. De eerste ontmoeting was hem erg vreemd geweest.

Zij kwam nu afscheid van hem nemen... Over een uur ging de boot. Ze zag verdrietig en bezorgd. Ook zij had geschreid.

En ze zei een paar matte zinnnetjes, dat het wel

heel gauw was, dat ze weer terug moeste... maar oom lag met zijn vrachtschip in Napels, de twee meisjes waren pas elf en dertien jaar... die had ze met den kleinen jongen alleen thuis moeten laten... ze dorst niet langer weg te blijven, zooals het er thuis toe lei...

Francesco knikte mat terug. Hij had het den vorigen avond al tweemaal gehoord: haar man lag in Napels met zijn vrachtschip, en ze had haar twee dochtertjes van dertien en elf alleen moeten laten met het jongste kind.

‘En dat ik vader niet meer in leven vond’, zuchtte ze mistroostig. Zij was nog moe van de lange reis van den vorigen dag en van al de treurigheid, en zij zag op tegen de lange trieste reis terug, die haar nog wachtte. En Francesco, zoo stil en teruggetrokken, maakte haar verlegen.

Toch draalde zij nog. - 't Speet haar, dien jongen hier achter te moeten laten... al was het met haar zwager. Hij had in zijn grootvader zooveel meer verloren dan de anderen. Maar alle zakelijke dingen waren afgesproken met Tito, den vorigen avond al, en haar plicht riep haar thuis.

‘Je hebt het altijd zoo goed met je grootvader kunnen vinden... 't zal nog een heele verandering voor je geven’, zei ze met een onzekere stem, als menschen doen, die moeilijk een besluit nemen.

Francesco keek haar wat warmer aan, en alsof

hij iets van haar verwachtte. Dat bracht haar opnieuw in verwarring; ze zei haastig:

‘Als je soms denkt, dat wij je met iets helpen kunnen... dan heb je maar te schrijven...!’

Toen kuste ze hem op het voorhoofd, beschaamd, omdat zij dacht: wat zou ik ooit voor hem doen kunnen?

Juist kwam Mariuccia zeggen, dat Signor Tito beneden wachtte, om haar naar de boot te brengen.

Zij was al wel een half uur vertrokken, voor Francesco, in zijn algeheele afsterving van het oogenblik, op het denkbeeld kwam, dat hij misschien mee had dienen te gaan naar de boot. Hij vond tante Letizia wel lief en goed, - maar tòch was ze hem tegengevallen. Het had hem gekrenkt, dat zij, boven haar verdriet over grootvaders sterven, zoo duidelijk haar zorgen voor het eigen thuis had getoond.

En terwijl hij daar nog al maar toefde bij het kleine, doffe venster, kwam van beneden een gedurig heftiger gesprek tot hem doorgedrongen. Het waren twee donkere stemmen, die hij niet van elkaar onderscheidde, en de stem van Uberto. Hij hoorde herhaaldelijk zijn eigen naam noemen. Het was de stem van Uberto, die al dringender en grommender oppraatte. En dan plotseling

zweeg. De twee donkere stemmen spraken door elkander voort...

En eensklaps, onder aan de trap, werd hij geroepen.

Toen Francesco de keuken binnen kwam, verbleekte hij. Gelijk zoo menigen avond te voren, de voeten op de haardsteenen, zat Uberto; rechts van hem, in de schouw, zat oom Tito; en links, op grootvaders plaats, op het haardbankje waar altijd grootvaders lieve hoofd, zóó, tegen het donker houten beschot afscheen, was de pastoor gezeten, strak rechtop de zwarte gestalte, met het bleeke, strenge gelaat.

De pastoor gaf hem een wenk en liet hem naast zich neerzitten.

‘Wij hebben, mijn beste jongen, een beetje familie... en vrienden-raad gehouden’, zoo leidde hij met zijn diepe, doordringende stem het gesprek in. ‘Je hebt in je goeden grootvader zeker veel verloren, maar de gedachte moet ons troosten, dat hij is heengegaan, gesterkt door de genademiddelen der Heilige Kerk, en gelukkig in het weten, hoe jij met nummer 2 de technische school verlaten hebt. Hij heeft de kroon op zijn werk gezien. En voor jou is het heerlijk, dat je niet alléén achterblijft, dat je twee tantes hebt, en twee ooms, die je grootvaders plaats willen innemen’.

Francesco keek verward naar hem op: met zoo

warme vriendelijkheid had hij den pastoor nog nooit hooren spreken; en toch maakte die vriendelijkheid, hij wist zelf niet waarom, hem achterdochtig. En van vlak nabij zag hij de blauwe kaken, de donkerbruine oogen, en naast den bleeken, mooi sprekenden mond, de groote, platte wrat.

Oom Tito, zenuwachtig, verschoof op zijn bank, kuchte, en stak dan van wal, wat plechtig, wat omslachtig, als was hetgeen hij zeggen ging niet zoo vanzelf sprekend, als hij het wilde doen voorkomen. Hij begon met zich te verontschuldigen dat hij, zoo dadelijk na de treurige plechtigheid van dien morgen, zich gedwongen zag tot zakelijke besprekingen. Maar de omstandigheden waren hier zeer dringend. Hijzelf kon geen dag langer dan hoog noodig was, zijn zaken in Malescia alleen laten - alles kwam nu op tante Savina neer! - en evenmin kon zijn beste neef, die toch nog maar een jongen van vijftien jaar was, alleen achterblijven in het huis, waar pas een doode was uitgedragen.

‘O, wat dat betreft...’, verweerde zich haastig en beslist Francesco.

En Uberto, heftig, viel uit:

‘Ik heb daar straks...’

Maar oom Tito overpraatte hen beiden met den zwaren gang van zijn wel-overwogen zinnen: - hij had er de vorige dagen al meer dan eens op

gezinspeeld, en Francesco, zoo'n verstandige jongen, zou dat ook zelf gevoelen, - er zouden in zijn leven groote veranderingen moeten plaats grijpen. Hij, oom Tito, als echtgenoot van de oudste dochter van grootvader, zou het voogdijschap te aanvaarden hebben... Hij was dat alles dien middag met tante Letizia overeengekomen... En in die waardigheid...

Plotseling brak Uberto zich een oogenblik vrij baan tusschen den klemmenden gang der argumenten. Hij praatte rechtstreeks tegen Francesco:

‘Ik heb aangeboden, dat je bij mij kon blijven; dat je van hier uit, zooals het plan was, die hogere technische, of hoe heet die school, in Solano zou kunnen bezoeken; dat we konden voortzetten wat je grootvader...’

Onheilspellend trok de pastoor de zwarte brauwen samen, en zwaarwichtiger nog, maar zeer koel, viel oom Tito hem nogmaals in de rede: - dat hij, evenals daar straks, het hartelijk aanbod waardeerde, en er als hoofd van de familie hem dankbaar voor bleef, maar dat het toch beter was, wanneer de zaken hun normalen loop namen. En de normale loop van zaken was, dat Francesco bij eene van zijn twee eigene tantes in huis kwam. Hij had over dat alles met opzet gezwegen, tot hij met zijn schoonzuster had kunnen beraadslagen. En in overleg met schoonzuster Letizia was daarvoor

hùn huishouden als het meest geschikte aangewezen. Bij hen was altijd het vaderlijk toezicht aanwezig, en er waren twee zoons van ongeveer denzelfden leeftijd, die voor Francesco geen vreemden meer waren...

‘Je oom heeft het best met je voor, Francesco’, zei de pastoor.

De jongen, met een gesloten gezicht, keek ontzet voor zich neer. Hij voelde zich als iemand, die begint te bemerken, hoe hij met een zoet lijntje gevangen is genomen.

‘En wat moet er dan met het huis hier gebeuren?’ barstte hij plotseling uit, ‘en met grootvaders wijnland, en met Bettina?’

‘Tja...’ wou nog oom Tito ontwijken.

Maar de pastoor zei:

‘Beste jongen, laat nou een oogenblik je eigen gezonde verstand je bescheid geven! Je grootvaders huis en wijnland zijn toch niet van jou alleen? En heb jij den leeftijd, ze te beheeren? Het spreekt toch immers vanzelf dat er...’

Francesco was zeer bleek getrokken, keek met hartstochtelijk vragende oogen beurtelings de drie mannen aan.

‘Nu ja, nu ja...’, zei oom Tito luchtig, ‘dat alles zijn dingen van later zorg. Wij zullen daar thuis met je tante op ons gemak over praten. De Zaak is nu maar: *jij* kunt hier niet alleen blijven,

en *ik* moet straks' - hij keek op zijn horloge - 'ik heb nog twintig minuten, naar huis terug. Mijnheer de pastoor is zoo vriendelijk geweest, aan te bieden, dat je dezen nacht bij hem kunt slapen; hij wil je morgenochtend ook helpen met het uitzoeken en inpakken van al je persoonlijke dingen en met het sluiten hier,'

'Zoodat', besloot hij met een zakelijke beslistheid, 'wij je dan met de boot van drieën bij ons thuis verwachten,'

Een donkerrood was Francesco naar de wangen gevlogen. Nooit had grootvader op dien toon van gezag tegen hem gesproken. Die vreemde man daar, welke macht had die plotseling over hem? Hij zag het lage voorhoofd onder het zwarte borstelhaar, en het wel goedmoedige maar grove, welgedane gezicht met de sterke, lichte oogen en de dikke, opgestreken knevels boven den onzekerlachenden mond. Zijn trots steigerde geweldig.

Fluisterend bijna, zoo heesch was zijn stem, zei hij:

'Ik wil den laatsten nacht blijven in het huis van grootvader... en als ik er niet alleen mag blijven, zal Signor Uberto wel bij me komen slapen'.

'Zooals je wilt, vrind', zei de pastoor gebelgd.

En ook oom Tito zwichtte voor de beslistheid van den jongen.

Om half acht, toen oom Tito vertrokken was, kwam Pietrino, hun buurman, Bettina halen: - de signore uit Malescia had het gezegd.

‘Ja’, zei Francesco, ‘dat weet ik; maar laat Bettina hier blijven tot morgen ochtend’.

En als de man was heengegaan, molk hij het dier voor de laatste maal. Hij kon zijn arme Bettina geen kwaad hart toedragen, al was zij de oorzaak van zijn rampzaligheid. Langen tijd bleef hij daar toeven, en zachtjes streelde hij haar ruigen hals. Het beest aanzien kon hij niet.

Het was hem zoo wonderlijk in dezen milden zomeravond, waarin alles vrede leek, en geluk, en rust. Diep, diep was het groen van het weiland, en diep het oneindig-zoete luchtblauw, met daartusschen de ontastbare goudwaseming der ondergaande zon.

En hier stond hij bij Bettina, alsof het van lang vooruit bepaald was, dat hij hier zoo zou staan; en daar, onder de donkere kerseboomen door, in den kwijnenden avondgloed, stonden de goudomgonsde bijenkorven, - die morgen óók werden weggehaald. Want hij zag dit alles voor het allerlaatst, en in het leege huis wachtte grootvader niet meer.

Weer drongen de tranen hem in de brandende oogen. Hij trok de ijzeren pin uit de aarde, wikkelde het touw errond, en met den melkemmer in de

andere hand, bracht hij Bettina naar den stal.

Toen hij het deurtje achter haar gesloten had, bleef hij nogmaals staan en streek met zijn hand langs die trieste planken van grootvaders laatsten ijver.

III

Dien avond zaten Uberto en Francesco aan de keukentafel, hun oude tafel van altijd, en die toch een andere geworden was. Zij zaten er onwennig en als verlegen voor elkaar, hoe warm ook het gevoel was dat hen verbond.

Eindelijk zei Uberto: 'Dat hadden we met kerstmis niet gedacht, jongen... Maar *hij* had er een voorgevoel van...'

'Ja', zei Francesco, 'op het laatst... toen we klonken...'

Hij voelde een droevig geluk in het zitten met Uberto zoo, - in de bescherming dezer zachte vertrouwelijkheid. - Wat een goedheid was er in dat verweerde gezicht, dat hij vroeger bijna altijd guitig of schijn-barsch had gezien, of fantastisch verlicht door zijn jachtverhalen, en dat nu zoo vol teederheid was.

'... Als Gods adem over ons gaat', hoorde hij weer grootvader zeggen, dien eenen ziekte-avond. En hoe liefelijk en rustig was grootvaders eigen ge-

laat geweest in den dood, met nog iets van roode adertjes aan de wangen, en den in oneindige zachtheid glimlachenden mond. Maar ook over de levenden ging soms Gods adem, en deze wonderlijke liefde in Uberto's trekken zou hij nooit vergeten.

Dan scheen er een donkere wolk de gedachten van den ouden vriend te versombereren. En Francesco eveneens, in de wijdheid zijner groote smart, voelde een nieuw verdriet doorbreken: dat dit de laatste avond was, en dat hij ook Uberto verliezen ging.

Toen eindelijk de jager te bedde was getogen, pakte Francesco op zijn kamer grootvaders oude koffertje. Hij vouwde er zijn zomer- en winterkleeren in, en zocht dan door het nachtstille huis alles bijeen, wat hij meenemen wilde: zijn boeken, en het portretje van zijn moeder, dat achter hing. Ook den kalender en de kaart van Agata gaf hij een goed hoekje.

Op grootvaders kamer ging hij den bijbel halen, doch die was verdwenen. Hij vond alleen, in de nis van het keukenvenster, de twee andere boeken waarin grootvader veel las: 'Mijne Gevangenissen' van Silvio Pellico en de 'Telemaco' van Fénelon; opeens zag hij, in het bleeke kaarslicht, het stalen knijpbrilletje liggen, half uit de koperen hoes. Dan nam hij int de tafella nog zijn eigen opschrijfboekje. Naar grootvaders zilveren horloge zocht hij tevergeefs; de kast waarin grootvader zijn brieven

en papieren borg, was gesloten, en de sleutel was er niet.

Zoo was dan zijn schamele have volledig. Het sloeg elf uur op den toren. Uitgeput van smart en vermoeyenis ging hij naar bed en viel onmiddellijk in een dof doorschrijnden slaap.

Hij stond bij de gedekte keukentafel. De buitendeur ging open, en in zijn zwarte, Zondagsche pak kwam grootvader binnen. In een geweldige vreugde wou hij op grootvader toegaan, maar treurig knikte die van nee en liep langzaam door naar de achterkamer. Er was iets vreemds aan hem.

- Maar grootvader was toch... dacht de jongen verward... 'Grootvader!' wilde hij roepen, angstig.

Doch opnieuw ging de buitendeur open, en die open latende op den zonnigen dag, kwam de oude man opnieuw binnen, zijn bruine werkbroek aan en, zonder jasje, in zijn werkhemd. Grootvader keek opgeruimd. Maar wat had hij in de hand?

Op hetzelfde oogenblik zag Francesco, hoe de spanen koepel op tafel stond, waarmee men de bedden warmt.

Grootvader zat naast hem in de schouw.

'Kijk me jongen', zei hij, en hij reikte hem het groffinnen zakje, 'hier is alles in'.

Dan, gehaast, alsof er geen oogenblik te verliezen was, - en ook in den jongen kwam het besef, dat hij moest zien, zien dit lief gezicht, waarin de gelijkenis snel vervaagde: 'En denk erom, Cechino, God is...'

Toen zag Francesco hem akelig-grauw verbleeken, achterover... Met een benauwden schreeuw werd hij wakker.

Rechttop in bed zat de jongen, verwilderd in zijn verdriet. De vroege dag schemerde aan de ruitjes.

Lang zat hij zoo. Hij kwam tot zichzelf in een groote verwondering. Had hij van grootvader niet bijna hetzelfde gedroomd, wat die gedroomd had na den dood van grootmoeder? - Eerst in het zwart, en toen in zijn witte werkhemd... En grootvader gaf hem het sleutelzakje, waar hij zoo naar gezocht had. O! maar waarom had grootvader niet uit kunnen spreken? Waarom was hij opnieuw gestorven in zijn droom? Waarom had hij niet nóg eens kunnen zeggen, dat God liefde was?

- Wàs God liefde? Of was God tòch verraderlijk? Wàs deze droom niet wreed en verraderlijk? O! waarom moest alles zoo verschrikkelijk zijn?

Dan dacht hij aan Uberto, die in de kamer daarnaast lag te slapen. Dat was een veilig gevoel. Maar Uberto, - dat was óók uit...

Vandaag moest hij naar Malescia, naar tante Savina...

En opeens kwam hem de gedachte aan Agata als een klein, zacht lichtje schijnen. San Felice was dichterbij Malescia dan bij Trebiano. Je liep er wel heen in een halven dag... Een poos lang bleef hij verwijlen bij de zoete herinnering aan het meisje... Ja, hij wou nog eens naar die plek in het bosch...

Hij stond op, en net als dien winter, liep hij vóór dag en dauw naar Giovanella's herberg.

Hij dacht aan den wonderlijken avond, dat hij hier met grootvader in den regenstorm liep... Hoe lang, hoe lang leek dat nu geleden. - Een wereld lag ertusschen... een wereld van drie dagen!

Op Giovanella's erf, waar hij in geen maanden meer gekomen was, herzag hij met bijna verwonderde oogen de plekken, die hem aan Agata herinnerden... Hier had zij gestaan; dáár was zij op hem toegekomen, het blaadje en de ledige karaf in de hand... de kleine Agata!

Hij zat op het walletje aan de kolfbaan, hij zat er een geruimen tijd...

- De kleine Agata... dacht hij nog eens.

In een hoe onwezenlijk verre verte begon alles weg te deinzen!

Toen hij binnen gerucht hoorde, sloop hij haastig weg. Het was hem of hij opnieuw een kostbaar bezit verloren had.

Nog eenmaal ging hij, zooals hij dat meer placht te doen, de drie wegen uit, die van hun dorp het

land invoerden. Hij drónk de uitzichten in... 't was of elke boom, elk huisje aan de hellingen hem dierbaar was. Wanneer zou hij dat alles terug zien?

Hij meed het pad, dat achter de kerk om naar het kerkhof voert. Grootvaders graf, het was een tè hartverscheurend gezicht.

Hij keerde, ging toch. Maar hij vond het hek op slot.

Langzaam liep hij terug naar het dorp. Wat was de morgen luchtig en zoel en mooi... Zou grootvader het zien kunnen? Op hun rots zou het goddelijk zijn. Hij wilde er niet heen.

Bij den bakker, bij de postvrouw, en bij Paolino ook, drukte hij handen. Hij was kalm, en hij hoorde zich zeggen, bijna als iets prettigs, dat hij vanmiddag naar Malescia vertrok.

Thuisgekomen was hij van een zichzelf bedwelmende bereddering. Toen het koffertje te zwaar bleek, om het naar de boot te brengen, maakte hij een afzonderlijk pak van de boeken; dan konden Uberto en hij ieder wit dragen,

- En als ik nog eens niet ging? vroeg de jongen zich af, in een opwelling van verzet. Hij voelde onverbrekkelijk zich omknellen door het gezag, den dwang, de noodzaak. Als een vernedering wist hij in zijn zak de enkele zilverstukken, die oom Tito hem gegeven had voor de bootreis.

En welstaanshalve ging hij op het laatst van

den morgen ook afscheid nemen bij den pastoor.

Hij vond hem, gezeten aan de nog gedekte tafel van zijn beëindigd middagmaal - de pastoor at om elf uur-bezig zijn koffie te drinken. Zijn huishoudster, aan een puntje van de tafel, dronk de hare.

Toen de pastoor Francesco in de gang hoorde, rees hij overeind en kwam hem tot aan de kamerdeur tegemoet. Hij noodigde hem niet tot zitten.

Met een herderlijk vertoon van hartelijkheid Zei hij eenige toepasselijkheden.

Nauwlijks hoorde Francesco wat de pastoor zei. Op een tafeltje bij het raam, naast de groote schrijftafel, zag hij grootvaders bijbel liggen. Hij dorst er niet om vragen, al bevloog hem een heftig verlangen, dat dierbare stuk te bezitten.

Toen ging de pastoor op een muurkast toe, nam er een klein wit boekje uit:

‘Francesco’, zei hij met een bijzondere vriendelijkheid, ‘ik wou je een aandenken meegeven. Zie: “Een kwartier voor het Allerheiligst Sacrament en tien minuten voor de Madonna”. Onze Verlosser en de Heilige Maagd worden er sprekend ingevoerd. Lees de eerste woorden van Jezus Christus maar eens’, - en hij wilde het boekje aan den jongen geven, doch las toen toch zelve voor, langzaam en indringend:

‘Mijn zoon, het is niet noodig veel te weten omMij te behagen; het is genoeg, Mij zeer lief te hebben’.

Dan gaf hij hem het boekje, en dwingend zijn scherpen blik in de ontwijkende oogen daar voor hem, zei hij, dreigend bijna:

‘Een groot kerkvader, Francesco, heeft gezegd: “Wacht u voor den hoogmoed des geestes”.’

Met nog een enkel afscheidswoord en een flauwen vingerdruk deed hij den jongen heengaan.

In een onontwarbare mengeling van indrukken ging hij naar huis.

Zij aten haastig, Uberto en hij. Dan kwam nog, met een schrille strakheid, het afscheid van Mariuccia, die hem kuste op beide wangen. Eén overwegend gevoel was in hem: moeheid. Hij was bijna te moe om verdriet te hebben.

Stilzwijgend torsend hun vrachten, deed hij met Uberto voor 't laatst den zoo vaak geganen gang van hun dorp naar de boot. Samen zaten zij uit te rusten onder het baldakijnachtig overstekend rotsblok en keken uit over het water.

Toen zei Uberto, - en 't viel Francesco op, dat hij bijna woordelijk zei, wat tante Letizia gezegd had:

‘Als je denkt, dat ik je met iets helpen kan, wanneer ook, dan heb je maar te schrijven...’

En even later:

‘Beloof je, te zullen schrijven, Cechino?’

Francesco beloofde.

Statig over het middagklare water kwam in een

wijde bocht de boot geschoven en zette koers naar hun aanlegplaats. Stil keken Francesco en Uberto toe, zagen het watergevaarte naderen, naderen...

‘En tien dagen geleden was hij nog zoo gezond als jij en ik, Signor Uberto’, barstte plotseling de jongen uit met een hartstochtelijk verkropten snik.

Maar de bootslui schreeuwden al. Het kabeltouw vloog over naar den wal. De oude Battista meerde het vast. En torsend beiden hun vracht, zwoegden de jongen en Uberto achter elkaar de loopplank over.

‘Gauw wat!’ haastte het ongeduldige bootsvolk, en Uberto moest nog maken, dat hij terugkwam.

Schuttend zijn zwarte knipperoogen tegen het licht, stond hij op de oeverplaat het wegstoomend schip na te kijken: - waar was de jongen gebleven in de volte van het wemelend dek?

Eindelijk zag hij hem, een kleine figuur al, opzij van de tweede klasse tegen de verschansing staan. Dan brak van weerskanten hun trieste laatste wuiven los.

- Daar ging die arme, flinke jongen! Daar ging hij het hachelijke leven in, dat niet zou wezen zooals zijn grootvader het had gewild. Zou hij hem ooit weerzien?

Door een verschietend tranenwaas zag die ruige jager water en boot vervloeien en wegdeinzen in

de zonnelucht. Een oogenblik wuifde hij in 't blinde weg, probeerde nog te zien, te onderscheiden... kòn al niet meer onderscheiden op de snel zich verwijderende boot, toefde nog, keek nog, wuifde nog...

Dan, zoo duister bedroefd, of nu voortaan ook alle fleuf uit zijn leven zou verdwenen zijn, begon hij, langzaam, den steilen klim naar hun Trebiano terug.

EINDE VAN HET EERSTE BOEK

Uitspraak van sommige eigennamen.

Cechino (spr. uit Tsjeekino) is het gebruikelijk verkleinwoord van Francesco (Frantsjesko). Cesare (Tsjézaree) - Mariuccia (Marioetsja).